

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

**GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDE SİYASAL DEĞER:
ŞANLIURFA ÖRNEĞİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ramazan KAYMAKÇI

ŞANLIURFA - 2018

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

**GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDE SİYASAL DEĞER:
ŞANLIURFA ÖRNEĞİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ramazan KAYMAKÇI

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. A. Vahap ULUÇ

ŞANLIURFA - 2018

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Kamu Yönetimi Anabilim Dalı 155232003 numaralı Ramazan KAYMAKÇI'nın hazırladığı "Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Siyasal Değer: Şanlıurfa Örneği" konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunması, 11/01/ 2018 tarihinde, saat 14:00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

11/01/ 2018

Üye

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK

Üye

Doç. Dr. İbrahim Ethem TAŞ

(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. A. Vahap ULUÇ

Bu tezin Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

24.01/2018
Prof. Dr. Abdullah ÇELİK
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek ☒Almıştır ☐Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı: Ramazan KAYMAKÇI

Öğrenci Numarası: 155232003

Enstitü Anabilim Dalı: Kamu Yönetimi

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Başlık : (Güneydoğu Anadolu

Bölgesi'nde Siyasal Değer: Şanlıurfa

Örneği)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 162 sayfalık kısmına ilişkin, 19/12/2017 tarihinde danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı %10'dur.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 6 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntıların bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığımı, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

20/12/2017
Hazırlayan Öğrencinin
İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanım doğruluğunu onaylarım 20/12/2017

Yrd. Doç. Dr. A. Vahap ULUÇ

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
(İmzası)

**HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı: Ramazan KAYMAKÇI

Öğrenci Numarası: 155232003

Enstitü Anabilim Dalı: Kamu Yönetimi

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Başlık : (Güneydoğu Anadolu

Bölgesi'nde Siyasal Değer: Şanlıurfa

Örneği)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 162 sayfalık kısmına ilişkin, 19/12/2017 tarihinde danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı %10'dur.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 6 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntıların bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

20/12/2017
Hazırlayan Öğrencinin
İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım 20/12/2017

Yrd. Doç. Dr. A. Vahap ULUÇ

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
(İmzası)

ÖNSÖZ

Türkiye’de Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşam biçimi, halen geleneksel değerler taşıyan aşiret düzeninin değerlerine dayanmaktadır. Aşiret düzeninin sahip olduğu geleneksel değerler, aşiretin siyasal tercihlerini de etkilemektedir. Ancak, değişen dünya koşulları ile aşiret sahip olduğu bu geleneksel değerlerde değişimler yaşanmıştır. Modern değerler ile tanışan aşiret, bir yandan çözülme sürecine girmiş diğer yandan da geleneksel değerleri devam ettirmektedir. Böylece, aşiret düzeni sahip olduğu değerler ile modern yaşamın getirdiği değerlerin iç içe yaşandığı ve modern değerlerin gün geçtikçe daha baskın hale geldiği bir geçiş süreci yaşanmaktadır.

Çalışmada aşiretin geleneksel siyasal değerlerinin, yaşanan modernleşme süreciyle ne denli değişim gösterip oy verme davranışında değişen bu değerlerin ne kadar etkili olduğu öğrenilmeye çalışıldı. Bu çalışma söz konusu alanlarda bir değer haline dönüşebilirse, amacına ulaşmış demektir.

Tezde çıkan sonuçlar, aşiretin siyasal değerlerinde değişimi yaratan, ulaşım ağının, teknolojinin, eğitimin ve yerleşim birimi gibi kaynakların aşiret üyelerinin oy verme davranışlarının değişmesi yönünde etkili olduğu ortaya konmuştur.

Çalışma süresince her türlü kolaylığı ve yardımını esirgemeyen bölüm başkanımız Prof. Dr. Abdullah Çelik’e her an ulaşabildiğim ve tezin tüm aşamalarında gerek beni yönlendirmesi gerekse de tezin üzerinde çok titiz duran değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. A. Vahap Uluç’a bütün kalbimle teşekkür ediyorum. Ayrıca anket çalışması esnasında bana yardımcı olan, babam Ekrem Kaymakçı, annem Feride Kaymakçı, kardeşim Şehmus Kaymakçı, abim Atilla Kaymakçı ve değerli arkadaşlarım Semire Moran, İsmail Mardinli ve Hasan Aksu’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
KISALTMALAR.....	V
TABLO LİSTESİ.....	VI
ÖZET.....	IX
ABSTRACT.....	X
GİRİŞ.....	1

1.BÖLÜM

1. DEĞER VE SİYASAL DEĞER KAVRAMI.....	3
1.1. Değer Kavramı.....	3
1.2. Siyasal Değer Kavramı.....	6
1.2.1. Geleneksel Toplumda Siyasal Değer	8
1.2.2. Modern Toplumlarda Siyasal Değer	11
1.3. Siyasal Değer ve Oy Verme Davranışı.....	14
1.3.1. Oy Verme Biçimleri.....	14
1.3.1.1. Gönüllü Katılım.....	15
1.3.2.2. Uyarılmış Katılım.....	15
1.4. Siyasal Değer ve Çapraz Baskılar.....	19

1.5. Siyasal Değer ve Sosyo-ekonomik Faktörler.....	20
1.5.1. Siyasal Değer ve Yaş İlişkisi.....	20
1.5.2. Siyasal Değer ve Cinsiyet İlişkisi.....	21
1.5.3. Siyasal Değer ve Eğitim İlişkisi.....	23
1.5.4. Siyasal Değer ve Yerleşim Birimi İlişkisi.....	25

2. BÖLÜM

2. TOPLUMSAL YAPI VE SİYASAL ÖRGÜTLENME AÇISINDAN

AŞİRET.....	27
2.1. Toplumsal Yapı ve Siyasal Örgütlenme.....	27
2.2. Aşiret Kavramı.....	28
2.2.1. Aşiretin Sosyal Yapısı.....	30
2.2.2. Aşiretin Ekonomik Yapısı.....	33
2.2.3. Aşiretin Siyasi Yapısı.....	34
2.3. Çalışmaya Konu Olan Aşiret.....	35
2.3.1. Aşiret'in Tarihçesi.....	35
2.3.2. Aşiret'in Bölgedeki Konumu.....	38
2.3.3. Aşirette Nüfus ve Toprak İlişkisi.....	39
2.3.4. Aşiret'in Ekonomik Yapısı.....	39
2.3.5. Aşiret'in Siyasi Gücü.....	41

3. BÖLÜM

3. ÇALIŞMANIN KONUSU, AMACI, SINIRLIKLARI, VARSAYIMLARI, VERİ TOPLAMA, YÖNTEM VE TEKNİKLERİ.....

3.1. Çalışmanın Konusu, Amacı ve Sınırlıkları.....	43
---	-----------

3.2. Problemler.....	44
3.3. Veri Toplama.....	44
3.4. Çalışmanın Yöntem ve Teknikleri.....	46
3.4.1. Evren.....	46
3.4.2. Örneklem Seçimi.....	46
3.5. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	48
3.5.1. Kişisel Bilgiler.....	48
3.5.2. Siyasal İlgi.....	54
3.5.3. Siyasal Bilgi.....	61
3.5.4. Siyasal Değer.....	72
3.5.5. Oy Verme Davranışı ve Siyasal Değer.....	105
3.6. Genel Değerlendirme.....	114
SONUÇ.....	118
KAYNAKÇA.....	123
EKLER.....	131

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
Akt.	: Aktaran
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
Bkz.	: Bakınız
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
çev.	: Çevirmen
DP	: Demokrat Parti
ed.	: Editör
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
m	: metre
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MTM	: Medya Takip Merkezi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDE	: Toplumcu Düşünce Enstitüsü
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: ve benzeri
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu
yy.	: Yüzyıl

TABLO LİSTESİ

Tablo 3. 1: Katılım.....	47
Tablo 3. 2: Yaş özellikleri.....	48
Tablo 3. 3: Yaş ve eğitim durumu ilişkisi.....	49
Tablo 3. 4: Cinsiyet özellikleri.....	50
Tablo 3. 5: Cinsiyet ve eğitim durumu ilişkisi.....	50
Tablo 3. 6: Eğitim durumu özellikleri.....	51
Tablo 3. 7: Yerleşim birimi özellikleri.....	51
Tablo 3. 8: Yerleşim birimi özellikleri ve eğitim durumu ilişkisi.....	52
Tablo 3. 9: Meslek.....	53
Tablo 3. 10: Gelir durumu (TL) özellikleri.....	53
Tablo 3. 11: Arazi miktarı.....	54
Tablo 3. 12: Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?/Yaş.....	55
Tablo 3. 13: Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi haberleri hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?/Yaş.....	57
Tablo 3. 14: Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?/Cinsiyet.....	58
Tablo 3. 15: Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi haberleri hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?/Cinsiyet.....	58

Tablo 3. 16: Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?/Yerleşim birimi.....	59
Tablo 3. 17: Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi haberleri hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?/Yerleşim birimi.....	60
Tablo 3. 18: Başbakan'ın ismini biliyor musunuz?/Yaş.....	62
Tablo 3. 19: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi başkanının ismini biliyor musunuz?/Yaş.....	63
Tablo 3. 20: Sizce demokrasi nedir?/Yaş.....	63
Tablo 3. 21: Laiklik nedir?/Yaş.....	64
Tablo 3. 22: Meclis (TBMM) kimi temsil eder?/Yaş.....	65
Tablo 3. 23: Sizce demokrasi nedir?/Cinsiyet.....	66
Tablo 3. 24: Laiklik nedir?/Cinsiyet.....	67
Tablo 3. 25: Meclis (TBMM) kimi temsil eder?/Cinsiyet.....	67
Tablo 3. 26: Başbakan'ın ismini biliyor musunuz?/Cinsiyet.....	68
Tablo 3. 27: Sizce demokrasi nedir?/Eğitim durumu.....	69
Tablo 3. 28: Laiklik nedir?/Eğitim durumu.....	70
Tablo 3. 29: Meclis (TBMM) kimi temsil eder?/Eğitim durumu.....	71
Tablo 3. 30: Siyasi duruş olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?/Yaş.....	73
Tablo 3. 31: Nasıl bir yönetimden yanasınız?/Yaş.....	74
Tablo 3. 32: Politikacılara güveniyor musunuz?/Yaş.....	75
Tablo 3. 33: Sizce Türkiye'de seçimlere kaç siyasal parti girmelidir?/Yaş.....	76
Tablo 3. 34: En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?/Yaş.....	77
Tablo 3. 35: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?/Yaş.....	78
Tablo 3. 36: Genel olarak seçimlerde oy verdiğiniz siyasal partiyi tercih sebebiniz nedir? /Yaş.....	80

Tablo 3. 37: Aşiretinizde bir kişi milletvekili aday olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerini beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?/Yaş.....	81
Tablo 3. 38: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?/Yaş.....	82
Tablo 3. 39: Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?/Yaş.....	84
Tablo 3. 40: Politikacılara güveniyor musunuz?/Cinsiyet.....	85
Tablo 3. 41: En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?/Cinsiyet.....	86
Tablo 3. 42: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?/Cinsiyet.....	86
Tablo 3. 43: Genel olarak seçimlerde oy verdiğiniz siyasal partiyi tercih sebebiniz nedir?/Cinsiyet.....	87
Tablo 3. 44: Aşiretinizde bir kişi milletvekili aday olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerini beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?/Cinsiyet.....	88
Tablo 3. 45: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?.....	89
Tablo 3. 46: Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?/Cinsiyet.....	90
Tablo 3. 47: Sizce Türkiye'de seçimlere kaç siyasal parti girmelidir?/Eğitim durumu.....	91
Tablo 3. 48: En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?/Eğitim durumu.....	92
Tablo 3. 49: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?/Eğitim durumu.....	93
Tablo 3. 50: Aşiretinizde bir kişi milletvekili aday olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerini beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?/Eğitim durumu.....	95
Tablo 3. 51: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?/Eğitim durumu.....	96
Tablo 3. 52: Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?/Eğitim durumu.....	97

Tablo 3. 53: Siyasal duruş olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?/Yerleşim birimi.....	98
Tablo 3. 54: En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?/Yerleşim birimi.....	99
Tablo 3. 55: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?/Yerleşim birimi.....	100
Tablo 3. 56: Genel olarak seçimlerde oy verdiğiniz siyasal partiyi tercih sebebiniz nedir?/Yerleşim birimi.....	101
Tablo 3. 57: Aşiretinizde bir kişi milletvekili adayı olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerinizi beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?/Yerleşim birimi.....	102
Tablo 3. 58: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?/Yerleşim birimi.....	103
Tablo 3. 59: Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?/Yerleşim birimi.....	104
Tablo 3. 60: Oy kullanıyor musunuz?/Yaş.....	106
Tablo 3. 61: Oyunuzu kim kullanır?/Yaş.....	107
Tablo 3. 62: Sürekli aynı siyasal partiye mi oyunuzu verirsiniz?/Yaş.....	107
Tablo 3. 63: Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?/Yaş.....	108
Tablo 3. 64: Oyunuzu kim kullanır?/Cinsiyet.....	109
Tablo 3. 65: Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?/Cinsiyet.....	110
Tablo 3. 66: Oyunuzu kim kullanır?/Eğitim durumu.....	111
Tablo 3. 67: Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?/Eğitim durumu.....	112
Tablo 3. 68: Oyunuzu kim kullanır?/Yerleşim birimi.....	113
Tablo 3. 69: Sürekli aynı siyasal partiye mi oyunuzu verirsiniz?/Yerleşim birimi.....	113
Tablo 3. 70: Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?/Yerleşim birimi.....	114

ÖZET

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDE SİYASAL DEĞER: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

Bu çalışmanın amacı oy verme davranışı bağlamında aşiret üyelerinin geleneksel siyasal değerlerinin modern siyasal değerler yönünde ne ölçüde dönüşüm eğiliminde olduğunu öğrenmeye çalışmaktır. Sosyal ve siyasal örgütlenmesi büyük ölçüde geleneksel aşiret düzenine bağlı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Şanlıurfa ilinde bir aşiret örneklem olarak seçilmiştir. Çalışmada aşiret üyelerinin siyasal değerlerinin yaş özellikleri, cinsiyet özellikleri, eğitim durumu ve yerleşim birimi özellikleri açısından ne tür farklılıklar gösterdiğine bakılmıştır.

Çalışma, kuram ve uygulama olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Kuramsal bölümde yerli ve yabancı literatürlerden yararlanılmış, uygulama bölümünde örneklem olarak seçilen aşiret üyelerine anket uygulanmıştır.

Çalışmada, aşiretin sahip olduğu sosyo-ekonomik özelliklerinin aşiretin siyasal değerlerini modern değerler yönünde dönüştürmede çok sınırlı kaldığı, ancak yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve yerleşim birimi özelliklerinin kendi içinde anlamlı bir dönüşümü ifade ettiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Siyasal Değer, Oy Verme ve Aşiret

ABSTRACT

POLITICAL VALUE IN SOUTH EAST ANATOLIA REGION: SANLIURFA EXAMPLE

The objective of this study is to try to learn how the traditional political values of tribe members are inclined to transform in accordance with modern political values in terms of voting behaviours. In South East Anatolia Region, of which social and political organisation is on a large scale based on tribe order, a tribe has been selected as a sample in Sanliurfa province. In the study, age varieties, gender features, educational status and housing units of the tribe members have been evaluated in order to observe the types of differences.

This study consists two main sections: theory and application. In the theory section, local and foreign literature have been exercised. In the application section, questionnaires have been applied to selected exemplary tribe members.

In the study, it has been concluded that socio-economic features of the tribe have limited effect on transformation of tribe's political values in direction of modern values, although age, gender, educational status and housing unit features state a meaningful transformation within themselves.

Key Words: Value, Political Value, Voting and Tribe

GİRİŞ

Geleneksel toplum, üretim ilişkilerinin farklılaşmadığı, basit ekonomik ilişkinin olduğu, mesleki uzmanlaşmanın gerçekleşmediği, ulaşım ve kitle iletişimin sınırlı olduğu, üyelerin dayanışma içerisinde yaşadığı kapalı toplumlardır. Modern toplum ise tam tersine, farklı üretim ilişkilerinin olduğu, karmaşık ekonomik ilişkinin geliştiği, mesleki uzmanlaşmanın ve farklılaşmanın ortaya çıktığı, ulaşım ve kitle iletişimde gelişmenin olduğu, bireyin özgür hareket ettiği toplum yapısıdır.

Bir toplumun temel yapısını belirleyen değerler, aynı zamanda o toplumun siyasal değer ve siyasal davranışlarını da yansıtır. Buna göre geleneksel bir toplumda, geleneksel toplumun değerlerine uygun siyasal değerleri, modern bir toplumda da modern toplumun değeri ile uyumlu siyasal değerlerin gelişmesi beklenir.

Sosyo-ekonomik alanda iletişim teknolojisi ve ulaşım ağının gelişmesiyle hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişim geleneksel toplumları da etkilemektedir. Geleneksel toplumun hâkim olduğu kırsal alanda da geleneksel değerler bu değişimden nasibini almaktadır. Devletin nüfuz alanının genişlemesi ve iletişim teknolojisindeki ilerleme geleneksel yaşam biçimlerini modern değerlere yaklaştırmıştır. Bunun sonucunda, ortaya çıkan toplumsal yapı geleneksel toplum ve modern toplumun izlerini taşıyan geçiş toplumu özelliklerini yansıtmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye’de geleneksel toplumsal yapının hâkim olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde, bir aşiret özelinde genelde bölgenin, özelde de çalışmaya konu olan aşiretin siyasal değerleri oy verme davranışı bağlamında öğrenilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde değer kavramı ve siyasal değer kavramı açıklanmaya çalışılmakta, aynı bölüm içerisinde siyasal değer toplumsal yapılarda şekillenmesi üzerinde durulmaktadır.

İkinci bölümde, aşiret olgusu tüm hatlarıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmaya konu olan aşiretin temel özellikleri, tarihçesi ve siyasetle ilişkisi incelenmektedir.

Üçüncü bölüm, görüşülen aşiret üyelerinin anket sorularına verdikleri cevapların değerlendirmesinden oluşmaktadır. Bu bölümde anket sonuçları incelenmektedir. Öncelikle aşiret üyelerinin yaş, cinsiyet, eğitim ve yerleşim birimi özellikleri, devamında ise aşiretin, siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal değer ve oy verme davranışları ele alınmaktadır.

Çıkan sonuçlar bağlamında söz konusu aşirette, siyasal değeri etkileyen kaynakların (yaş, cinsiyet, eğitim, yerleşim birimi) aşiret üyelerinin oy verme davranışını ne düzeyde etkilediği öğrenilmiştir. Ayrıca çalışma özelinde, ulaşılan sonuçlar çerçevesinde, siyasal değerleri etkileyen kaynakların bundan sonra bölgedeki siyasal davranışları ne biçimde etkileyebileceğine dair bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

1. BÖLÜM

1. DEĞER VE SİYASAL DEĞER KAVRAMI

1.1. Değer Kavramı

İnsanlar bir arada yaşamaya başladıkları ilk zamandan beri ortak yaşam için gerekli kuralları da belirlemeye çalışmaktadır. Toplumun varlığını sürdürme aşamasında, kimi zaman yazılı kaynaklar toplumun davranışlarını düzenlerken kimi zaman da yazılı olmayan görenek, adet ve tabu gibi kurallar toplumun davranış kalıplarını düzenlemektedir. Yazılı ve yazılı olmayan kaynaklarla yaşamlarını belirli değer kalıpları etrafında devam ettirmek ve ortak bir yaşam anlayışı sürdürmek insanlar için son derece önemlidir. Bu bağlamda ortaya çıkan değerler dünyası da insanların davranışlarını şekillendirmede önemli bir role sahiptir.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde değer, sözlük anlamı itibarıyla bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin karşılığı, kıymet ya da bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011: 607). Felsefe, sosyoloji, psikoloji ve siyaset bilimi gibi disiplinlerin konuları arasında önemli bir alan kaplayan değerler, bir şeyin anlam ve önemini belirlemeye yarayan yargılar olup insanların düşünce, tutum, davranış ve inançlarının bütününde odak noktası ve değerlendirme ölçütüdür (Okumuş, 2014: 14). Tüm inanç, tutum ve davranışların, değerle bağlantılı olduğu söylenebilir. Toplumsal bir gerçeklik olarak değerler; toplumun temel yapı taşlarını meydana getirirler. Toplum hayatının yapısında ve devam etmesinde önemli bir yere sahip olan kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasal değerler toplum içerisinde birlikte var olurlar. İnsanlar, yaşadıkları toplumun değerlerini bilmek koşuluyla toplum içerisinde neyi nasıl yapacaklarını ve diğer insanlara karşı nasıl bir tutum sergileyeceklerini bilirler.

Değerler, bireyin toplumlaşma sürecinde geçirdiği bireysel bağlılıklarla yakından ilişkilidir. Toplum ortak inanç, ortak tutum, davranış ve ortak amaçlar etrafında bir araya gelen ve etkileşimde bulunan insanlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla hem birey toplumdaki etkilenmekte hem de toplum tek tek bireylerin ortak değer davranışlarıyla şekillenmektedir. Bu bağlamda insanın sahip olduğu değerler, içinde bulunduğu kültürün, yapıların ve bireylerin kişiliğinin sonucudur (Köse, 2016: 613). Böylece bireyin sahip olduğu tutum ve davranışlarında, toplumda içkin hâkim değerler görülmektedir.

Toplumun ortak amaç, inanç, duygu, düşünce, tercih ve kararlarını yansıtan değerler, bireylerin eylemlerini, davranışlarını ve tercihlerini kısacası bir toplumun sergilediği tüm tavırları anlama konusunda önemli ipuçları verir. Bu yüzden bireylerin ya da toplumların değer yargılarını iyi bilen bir anlayışın da bu değerler doğrultusunda bireye ve topluma yaklaşımı söz konusu olacaktır. İşte bu nedenle ki özellikle de siyaset bilimi alanında değer odaklı çalışmaların sayısı giderek önem kazanmaktadır.

Topluma özgünlük sağlayan ve toplumların devamını temin eden en önemli unsurlardan değerler, aynı zamanda kültür ve topluma anlam veren ölçütlerdir (Fitcher, 1996: 132). Bu ölçütler sayesinde birey topluma uyum sağlayabilmektedir. Ancak tüm bireylerin bu değerler etrafında topluma uyum sağladığı söylenemez.

İnsanlar bağlandıkları değerleri genellikle bir din sistemi içerisinde, bir ideoloji içinde ya da toplumsal bir grup (cemaat, aşiret, vb.) içerisinde gerçekleştirmeye çalışırlar. Bu sayede kültüre ve toplumun tümüne ya da ait olduğu gruba anlam yükler. Bu anlam sayesinde amaç ve yön belirleyecek şekilde, bireylerin davranışlarını gözden geçirmeye ve topluma karşı olan sorumluluklarını hatırlatmada yardımcı olur. Benimsenen bu değerler bireyde duygusal bağlılığa dönüşür (Özlem, 2017: 214). Duygusal bağlılık sonucunda değerler, toplum ve birey için doğru olana yönlendirme özelliği taşır.

Değerlerin ifade ettiği anlam, onların daha çok insanların hayat görüşlerinin ve bakış açılarının tamamlayıcı bir parçası olmalarından ileri gelmektedir. Bu bağlamda değerler, kalıplaşmış tutumlar olarak da ifade edilebilir (Sam, 2010: 15). Çünkü değerler bireylerin içinde bir enerji potansiyeli olarak tutumlara yansır.

Dolayısıyla enerji potansiyeli taşıdıklarından durağan değil aktif yani eylemsel boyutları bulunmaktadır. Bu yönüyle değerler ideolojik bir boyut kazanırlar (Baradat, 2012: 17). Değerlerin ideolojik yönü bireylerin sosyal düzenler içerisinde siyasi olaylara katılmalarında etkileyici bir güdü işlevi görmektedir.

İnsanların siyasi tutumlarını değerler üzerinden inceleyen David Apter, toplumsal değerleri iki ayrı kümeye ayırmaktadır. Birincisi, amaç değerler; ikincisi, araç değerlerdir.

Weberyan anlamda idealize edilmiş hali ile amaç değerler, belli bir mekan ve zaman dilimine bağlı olmayan, her zaman ve her mekanda geçerli kutsallık içeren değerlerdir. Apter tarafından kutsal olarak tanımlanmıştır. Amaç değerler sayesinde toplum dayanışmayı öğrenmektedir. Ayrıca toplum için günlük yaşamın çok üstünde bir yerdedir. Amaç değer içerisinde önemli olan birey değil değer kendisidir. Araç değer ise, amaç değer gibi kutsallık içermez, zamanla ve mekânla sınırlıdır. Zamanın ve mekânın getirdiği koşullarla araç değer de değişir. Bu değerler, amaç değerlerin aksine paylaşılan, yani ortaklık konusu değerler değildir. Araç değerlerin en önemli özelliği, mübadeleye konu değerler olmalarıdır. Mübadeleye konu olabilmeleri, araç değerlerin pazarlığa, dolayısıyla uzlaşmaya uygun özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Amaç değerlere sahip bireyden, sahip olduklarından biraz feragat etmesi beklenemez. Araç değer ise, belli bir inanç belli bir felsefeden beslenmedikleri için ödün verilmesine elverişli değerlerdir. Amaç değerler geleneksel toplumlar için önem arz eden bir durumdur. Bunun aksine araç değerler, değişim dönüşüm ve pazarlığa konu olma özellikleri gereği modern toplumun özelliklerini taşımaktadır (Akt. Oktay, 2014: 158).

Genel olarak değerlerin, toplumda yerine getirmiş olduğu önemli fonksiyonları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Temel değerler, toplumda kalıcı ve toplumda paylaşım sağlaması açısından topluma bütünleşme ve istikrar getirmektedir.
- Değerlerin, insanları istedikleri hedeflere ulaşmak için harekette geçirici etkileri bulunmaktadır.
- Değerler, birtakım eylem ve durumların üstesinden gelmeye yardımcı olan soyut hedeflerdir.

- Değerler insanların, olayları, eylemleri ve politikaları değerlendirmede ve seçiminde rehberlik eder. Bu özelliğiyle değerler insanlar için belirli olguları değerlendirmek için kullandıkları standartlardır.
- Değerler yargılayıcı özellikleri gereği, bireye toplum içerisinde nerede durduğunu nasıl bir özellikte olduğunu gösterir (Fitcher, 1996: 151).

Bütün bu özellikleriyle değerler, duygu temelli başka bir deyişle tarafsız olmayan inançlar olarak değerlendirilmektedir (Köse, 2016:4). Dolayısıyla değerler kişiden kişiye, toplumdaki topluma, temsil ettiği yargıdan bir diğerine farklılaşıp dönüşüm geçirmektedir. Ayrıca toplumda var olan değişime paralel olarak toplum içerisinde bulunan değerler de farklılaşmaktadır.

1.2. Siyasal Değer Kavramı

Siyasal kültürün temellerinden biri siyasal değerdir. Siyasal değer birey ya da toplulukların siyasete yönelik bilinç düzeyini gösterir. Eğitim seviyesi, sanayileşme, kitle iletişim araçlarına ulaşmak, meslek, gelir, yerleşim birimi, geleneksel değerler, din, modernleşme düzeyi, dış dünya ile olan ilişkilerin yoğunluğu gibi olgu ve gelişmelerin tümü siyasal değeri belirlemede belli başlı faktörlerdir (Uluç, 2007: 346). Bir toplumun siyasal değerleri, o toplumun siyasal tercihlerini belirlemede önemli rol oynar.

Siyasal değerler, sistemli, örgütlenmiş bir sosyal güç olarak daima bir özel sınıf ya da tabakanın temsilidir (Sam, 2010: 63). Siyasal değerler siyasi aktörleri motive ederler, onlara rehberlik ederek hareketlerini ve içinde bulundukları faaliyetleri onaylarlar. Siyasal değerler toplum içerisinde soyut fikirler olarak var olurlar. Çünkü her sınıf, toplum ya da siyasi hareket de geçmiş değerlere özgü bir oluşum içerisinde. Genel olarak siyasal değerler, ilk olarak siyasi sistemden, geniş sosyal grupların ihtiyaçlarından haberdar olmayı, onların kendi ihtiyaçları ile diğer grupların farkındalığını, taraf ve karşı tarafta olanları ya da kararsızları yansıtırlar. İkinci olarak siyasal değerler, hem tüm toplumun ihtiyaçlarından haberdar olmayı hem de toplum üyelerinin kendi ihtiyaçları doğrultusunda oluşan ihtiyaçların yorumunu temsil ederler (Sam, 2010: 63).

Bireylerin siyasal tercihleri, içinde bulundukları toplumun siyasal değerleri etrafında şekillenir. Dolayısıyla bireyler, içinde yaşadıkları toplum, kültür ve sosyal grupların, büyük ölçüde benimsedikleri değerlerine göre var olan seçenekleri ele alır ve onlar arasından bir seçim yaparlar.

Bauman'a göre değerler alanından seçim yapmak bazılarını diğerlerinden üstün görmek, öncelikli amaçların daha doyurucu olduğuna, daha çok haz verdiğine, daha itibarlı, ahlaki açıdan daha üstün olduğuna, göze hoş geldiğine bütün olarak bireyin uygunluk ve uygunsuzluk anlayışıyla daha büyük bir uyum içinde olduğuna inanmak anlamına gelir. Seçilen değer, onun için en değerli olan, yürekten inandığı, çekici, arzu edilen, o an en derinden hissedilen bir ihtiyaçla en yakından ilgili olmalıdır. Ancak değer bilincine varıldığında yapılabilecek bu tür bir seçim, kültürün değerlere atfettiği anlamı kavramakla yükümlüdür (Bauman, 2000: 85). Bu kavrayışın merkezinde tüm değerleri biçimlendiren toplum bulunmaktadır. Toplumun bu denli özelliği siyasal değerleri de zamanla oluşturmakta ve birey için siyasal tercihin en önemli aktörü haline gelmektedir.

Amerikalı siyaset bilimci Robert Dahl siyasal değeri, siyasal katılımın bir boyutu olarak tanımlamıştır. Dahl'a göre siyasal katılımın boyutları; İlgi, bilgi, değer ve eylem olarak sıralanmıştır. İlgi, siyasal olayları izleyip takip etmeyi; bilgi, olaylar ve gelişmeler hakkında fikir sahibi olmayı; değer, siyasal olaylara değer vermeyi eylem ise siyasal olaylara aktif olarak karışmayı ifade eder. Katılmanın bu dört boyutu, birbiriyle ilişki içerisinde olan tutumlardır (Kapani, 2011: 144). Yapılan araştırmalar sonucunda bu dört katılım boyutu arasında yakın bir ilişkinin olduğu ortaya konmuştur. Örneğin, siyasal olaylara ilgi duyan kişilerin, siyasal bilgilerinin arttığı, siyasal değerlerinin oluştuğu ve bu doğrultuda eyleme geçtiği, ilgisizlere göre daha fazla oy vermeye yöneldiği görülmektedir.

Siyasal değer, bir toplumun kültüründe kendine yer bulan, kendi düşünce ve eylemlerine yön veren değerler sistemini üretir ve bu sistem; diğer sistemleri de etkiler hatta biçimlendirir (Bektaş, 2002: 59). Dolayısıyla siyasal olanı toplumsal alanda belirleyen sistem, değerler sistemidir. Toplumsal alanın düzenlenmesini ve bu düzene siyasal katılımı sağlamayı amaçlayan siyasetin, bu amacını gerçekleştirmesi, toplumsal alanın temelini oluşturan değerler sisteminden ayrı olarak düşünülemez.

İnsan değerleri, her ne kadar siyasal iktidarın yönlendirmesi ve etkilemesi sonucu olsa da sonuç olarak kendisi seçer. Siyasi tercihlerini de bu siyasal değerlere göre yapar. Bu değerler ile tercih edeceği siyasal partiyi kendisine otorite seçer ya da reddeder. Otorite meşruluğunu, kendi değerlerinin diğer partilerden neden daha üstün olduğunu ortaya koyarak kazanır. Bu nedeni ya karizmayı ya yasaları ya da geleneği dayanak göstererek ortaya koyar. Geleneği dayanak gösterir çünkü geçmişte denenmiş ve onurlandırılan değerlere uyulmasını toplumun bütünlüğü için şart koşar. Savundukları değerleri tüm toplumun benimsemesi için mücadele edenler bu değerlerin eski dönemlerin eseri olduğuna dair gerçek ya da rivayet edilen tarihsel kalıntılar bulup çıkarmak üzere geçmişe dönerler. İnsanların geçmişe duydukları saygı, değerleri de kutsallaştırmıştır. Belli değerlerin atalar tarafında savunulduğu kabul edildiğinde o değerler artık çağdaş eleştirilere karşı daha dayanıklı hal alırlar (Yalın, 2009: 61). Böylece siyasal değer kutsallık kazanır ve diğer yerleşmemiş değerlere karşı zafer kazanır. Bu zafer siyasal değerlerin siyasal tercihler açısından ne denli önemli olduğunun göstergesidir. Özellikle tarihsel açıdan kökleri olan değerler siyasal tercihler üzerinde önemli etkiye sahiptir.

Genel olarak siyasal değer, siyasi aktörlerin ya da sorumluların, siyasi süreçler, olaylar ve durumlar karşısında temel siyasi değerleri göz önünde bulundurarak takındıkları tavırları ya da eğilimlerini ifade eden, onların, diğerleri ile karşılaşmalarında, kendilerinin tanımlanmış ve onaylanan ölçütlere göre farklı olduklarını gösteren özellikleri, siyasi yaşamda ve yapıda neleri nasıl yaptıkları, kattıkları ve katkı sağladıkları ile ilgili şeylerdir (Sam, 2010: 62).

1.2.1. Geleneksel Toplumda Siyasal Değer

Geleneksel toplum, nüfusun büyük çoğunluğu kırsal bölgelerde kabile, klan, etnik-dinsel gruplar halinde, kendi içlerine dönük kapalı yapılar olan ve modern toplumdaki örgütlenmeye nazaran düşük seviyede örgütlenmenin olduğu, kitle iletişim haberleşme araçlarına ulaşımın sınırlı ve eğitim düzeyinin düşük olduğu toplum yapısıdır (Kapani, 2014: 170). Geleneksel toplumda haberleşme araçları yaygınlaşmamıştır. Bu da diğer topluluklara ulaşabilmeyi, onlarla bağlantı kurabilmeyi, onların bakış açısını genişletebilmeyi engelleyici bir faktör olmaktadır. Geleneksel toplumdaki bu yetersizliklere siyasal rejimin otoriter yapısı da eklenince bu topluluklar kısır döngü içerisinde yaşamaya mahkûm kalmaktadır.

Geleneksel toplumda siyaset geleneklere bağılı olarak devam eder. İnsanlar siyasi iktidarın buyruklarına uymada geleneklere değeri vermektedir. Çünkü bu durum hatırlanmayacak kadar eski zamanlara dayanır ve uyulan bu kültür aileden ve atadan alınmış bir mirası sürdürme işidir. Bu sürdürme aynı zamanda dinsel ve kutsallık içerir. Geleneklere uymak da, sonunda, uyan açısından adeta bir ibadettir; geçmişe gösterilen saygıdır (Oktay, 2014: 21). Geleneksel toplumda görülen siyasi anlayışta, kuralların değıştirilmesi, kurumların budanması veya çalışma biçimlerinin değışikliğe uğratılması söz konusu değildir. Ancak bu geleneksel toplumlarda hiç değışim olmadığı anlamına gelmez. Çünkü değışim tüm toplumların ortak kaderidir.

Geleneksel toplumda gelenekler sürdürebildiğı ölçüde devam eder (Oktay, 2014: 21). Aşiretler içerisinde itaat ve aşiret reisine ve aşiretin diğer ileri gelenlerine karşı sürdürülen saygı da bu geleneğin bir parçasıdır. Çünkü güç ve iktidara maruz kalan aşiret mensupları geleneklere bağılı kalarak hem aşiret içerisinde yaşayabilmiş hem de aşiret liderinin meşruiyetine meşruiyet katmıştır. Bu durum bir geleneksel değeri biçimine dönüşmüştür.

Herhangi bir örgüte üye olmak bireyin ilgi alanını belirler. Bir anlamda örgüt üyeliğı, bireyin bir yaşam felsefesini kabul etmesi anlamını taşır (Çukurçayır, 2012: 91). Sosyal ve siyasal bir örgütlenme olan klan, klan mensuplarının sahip olduğu yaşam felsefesi temellerini klan değerilerinden alır. Böylelikle klan mensupları diğer klan mensuplarıyla özdeşleşmeye çalışır.

Klan mensubu kişi klanın geleneklerine uymadığı takdirde dışlanacağı korkusunu taşır. Bu durum klan mensuplarının klan lider ve ileri gelenlerine karşı itaatin yolunu açar. Çünkü itaat ve koşulsuz kabul olmasa, klan liderinin, ağanın ya da diğer önde gelen geleneksel patronların himayesinden uzak kalacaktır. Bu durumu bilen klan liderleri bunu çıkarları doğrultusunda kullanır. Geleneksel toplumda var olan siyaset arenasında gücün kaynağını klan lideri ya da dini liderler yön vermektedir.

Geleneksel toplumlarda birey, aile, komşuluk, akrabalık ve kabile gruplarına bağılılık gösterirken; modern toplumlarda daha çok sınıf veya grup temelli bir bağılılık gelişmektedir (Çaha, 2008: 66). Geleneksel toplumda görülen aile ve akrabalık bağına dayalı değeri beraberinde uyarılmış katılımı getirmektedir. Özellikle

Türkiye’de sosyo-ekonomik açıdan yetersiz, aşiret ve dini cemaat bağlarının yoğun olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde uyarılmış katılım ortaya çıkmaktadır (Nuhurat, 1971: 220). Ayrıca uyarılmış katılımın yoğun olduğu bu bölgelerde de seçimlere katılım oranı yüksek olmaktadır.

Geleneksel toplumda bulunan değerler, bu toplumların siyasal tercihlerini etkilemektedir. Gelenek, örf, adet ve toplumun temeline işlenmiş siyasal değerler, toplumun tercihlerini belirlemede önemli rol oynamaktadır. Lenski değerleri, bir grubun üyelerinin kabul ve onaylayıp genelleştirdiği inançlar olarak ifade eder (Yazıcı, 2014: 210). Birey bu değerleri bilinçli ya da bilinç dışı kabul ettiğinde, bu değerler o toplumun gelenekleri haline gelmektedir. Dolayısıyla geleneksel toplum için temel hedef bu değerleri devam ettirmek ve siyasal yaşamında siyasal tercihlerine yön vermede bu değerlere bağlı kalmaktır.

Kant da değer, öznenin bir topluluk için zorunluluktan kaynaklı geliştiğini söyler (Özensel, 2003: 228). Geleneksel toplumda bireyler öznenliğini bırakarak genel için faydalı olan ve onları daha güçlü, itibarlı ve şerefli kılacak değerlere yönelirler. Burada bireyin öznenliğini bırakması kendi isteği sonucu oluşmamaktadır. Çünkü önemli olan tüm grup üyelerinin faydasıdır. Bu zorunluluk sonucunda oluşan ortak değerler grup için kutsal olma özelliği taşır. Bunun dışında hareket etme söz konusu olduğunda grup üyesi cezalandırılır ya da gruptan dışlanır. Grubun faydası için ya da grubun şerefi için siyasal tercihte bulunmak değer grup üyeleri üzerinde ne denli önemli olduğunun göstergesidir. Dolayısıyla, grup üyelerinin yaşamına ilişkin tüm anlamlara ve tercihlere yön veren değerlerdir.

Ayrıca, bireyin toplumsal hayat içerisindeki rolünün de değerler açısından önemi büyüktür (Özensel, 2003: 228). Örneğin, aşiret liderinin siyasal rolünün, ekonomik ve dini rollerden daha üstün tutulması beklenir. Çünkü siyasal partilerin seçimler açısından birden fazla aşiret üyesiyle görüşmesi yerine, aşiretin önde gelenleri ya da aşiret lideri ile görüşerek seçim çalışmalarını yürütmesi aşiret liderine siyasal olma özelliği kazandırır. Dolayısıyla aşiret lideri bu gücü sayesinde aşiret üyelerinin siyasal değerlerini de belirlemiş olmaktadır.

1.2.2. Modern Toplumlarda Siyasal Değer

Günümüzde en sık kullanılan kavramlardan biri olan modernleşme, insan düşüncesinin ve etkinliğinin her alanında değişiklikler içeren çok yönlü bir süreçtir (Huntington, 1973: 32). Diğer bir deyişle modernleşme topyekûn bir zihniyet değişimi olarak; insanların önceki dönemlerin geleneksel sosyal belirleyici aktörlerinin zincirinden kurtulma isteğine dayanır (Kaya, 2015: 17). Modernleşme aynı zamanda sanayileşme ile birlikte Batı medeniyetlerinde görülen sosyal ve siyasal değişimlerdir. Bunlar; şehirleşme, mesleki değişim, sosyal mobilizasyon, yaygın eğitim ve çoğulcu temsili siyasi düzene geçiş aşamalarıdır.

Modernleşme, her şeyden önce modern ve geleneksel olarak nitelendirilen iki toplum tipinin karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Geleneksel insan, doğada ve toplumda sürekliliği beklerken, insanlığın değerlerini değiştirme ya da kontrol etme kapasitesine inanmadı. Buna karşın modern insan, değişim imkânını kabul eder ve değişim imkânına inanır (Huntington, 1973: 32). Dolayısıyla modern toplum, belirli bir insan tipini, insanla çevre ve insanla insan arasındaki ilişkilerin belirli bir kültürü, belirli bir ekonomik ilişkiler sistemini ve nihayet, bu öğelerin oluşturduğu toplumsal ve ekonomik temel üzerine inşa edildiği düşünülen bir siyasal yapıyı içermektedir (Köker, 2013: 43).

Giddens modernleşmeyi Batı toplumlarının diğer toplumlar üzerinde kurduğu hegemonya olarak ifade eder. Modern dünyada yerel etkinliklerde bulunan insanların gündelik davranışları küresel sonuçlar doğurmaktadır. Günlük kararlar ve küresel sonuçlar arasındaki bu sıra dışı ve giderek daha hızlı gerçekleşen bu bağlantılar yeniden organize olmaya ve yeniden şekillenmeye yönelmektedir (Giddens, 2011: 21). Bu da modern toplumda yaşayan insanların siyasal, sosyal, iktisadi ve kültürel özelliklerinde dönüşümler yaratmaktadır.

Modern toplumda var olduğu düşünülen insan tipinde yer alan öğeler, oldukça kapsamlı bir biçimde Alex Inkels tarafından şöyle ele alınmıştır:

- Yeni deneyimlere hazır, yenilik ve değişime açık birey olmak
- Kendi yakın çevresinde değil, onun dışında da birçok sorunlar ve konular hakkında kanaatler edinme ve taşıma eğilimindedir. Çevresindeki tutum ve

kanaatlerin çeşitliliğinin daha farkındadır. Bu farkları korkusuzca kabullenebilir ve onlara otokratik ve hiyerarşik şekilde yaklaşma ihtiyacı duymaz. Ne iktidar hiyerarşisinde kendisinden üstte olanların kanaatlerini otomatik olarak kabul eder, ne de kendi altındakilerin kanaatlerini otomatik olarak reddeder.

- Geçmişten çok bugüne ve geleceğe yönelik yaklaşım benimser.
- Planlamaya ve örgütlenmeye yöneliktir ve bunlara ilgi duyar; bu tür faaliyetleri, hayatı düzene sokmanın bir aracı olarak görür.
- İnsanın, amaç ve hedeflerini gerçekleştirebilmesi için, çevrenin egemenliğine girecek yerde, o çevreye egemen olmayı öğrenebileceğine inanır.
- Dünyanın tahmin edilebilir olduğu, çevresinde kurumların ve diğer kişilerin yükümlülük ve sorumluluklarını yerine getirecekleri konusunda daha çok güven besler. Ona göre davranışları kader belirlemez.
- Başkalarının hassasiyetinin daha çok bilincindedir ve başkalarına saygı gösterme eğilimi daha güçlüdür.
- Dağıtıcı adalete, yani ödüllerin kişinin statüsüne veya özel niteliğine göre değil, yaptığı katkıya çabaya göre dağıtılması gerektiğine inanır (Köker, 2013: 43).

Modern toplum içerdiği bireysellik olgusuna bağlı olarak, çoğulculuk, katılımcılık ve otoritenin rasyonelleşmesi gibi öğeler içermektedir. Modernleşmeyle birlikte toplumlarda yaşanan bu siyasi dönüşümler toplumların siyasal değerlerini de etkilemektedir.

Modern toplumlar için de geleneksel toplumlar için de bir takım değerlere sahip olmak zorunluluktur. Çünkü toplumsal hayatın paylaşımı ve toplumsal hayatı mümkün kılan bu değerlerdir. Ancak modern toplumlar için zorunlu değişmeyen değerlerden bahsetmek oldukça zordur. Modern toplumların dinamik olmasından dolayı modern toplumun insanı belirli kalıplaşmış değerlerden bağımsız hareket etmektedir. Gelenekten kopan insan sonucunda ortaya çıkan modern insan, yaşamını herhangi bir kutsal değere göre biçimlendirmeyen, kendi aklıyla yaşamını sürdürme mücadelesine giren, seküler insandır (Yalçın, 2002: 102).

Modern toplumda insanlar öncelikle içinde bulundukları siyasal sistemle ilgili bilgi edinir, siyasal sistemin aktörlerine bağlılık duyar ve sistemle ilgili değer yargılarına varır (Yalın, 2019: 70). Ancak bu siyasal değerler, geleneksel toplumdaki gibi kutsal değildir. Aksine modern toplumda siyasal değerler, kişilerin ve birlikteliklerin siyasal değerinin yargılanmasında hazır bir araç gibidir. Bireye çevresindekilerin gözünde nerede durduğunu bilmesine yardım eder. Kişilerin dikkatini istenilir yönde odaklaştırır. İdeal düşünme ve davranma yollarına işaret eder. Kişilerin siyasal tercihlerini kendi menfaatleri ve çıkarları doğrultusunda şekillendirir.

Seçmen için siyasal katılım biçimi olan oy verme ne derece de önem taşımaktadır? Yani kişi burada bireysel bir çıkar mı gözetmekte yoksa grubun hareketi doğrultusunda uyarılmış oylamaya mı yönelmekte? Ya da hiçbir çıkar gözetmeksizin patronaj ilişkisi dışında mı oy kullanmaktadır? Modern toplumlarda birey oy kullanarak siyasi yapı ve benzeri aktörlerden şu beklentiler içerisinde oy kullanır:

- Birey oy kullanarak iktidarı denetim altında tutmak,
- Sorumlu birer yurttaş olma bilincini kazandırma,
- Siyasal sistemin daha verimli çalışmasında katkıda bulunma,
- Demokratik rejimin içselleştirilmesini sağlama,
- Partilerin politikalarını kendi ihtiyaçları doğrultusunda etkileme,
- Siyasal sistemin belirli bir grubun tekelinde bulunmasını engelleme,
- Siyasetçileri keyfi politikalarını engelleme ya da cezalandırma aracı olarak oy kullanırlar (Tokgöz, 2010: 100).

Weber'e göre, tarih ve toplum ancak insan değerleri ve eylemleri arasındaki ilişkiye bakılarak anlaşılabilir (Özlem, 2002:307). Bu nedenle değer, modern toplumların yapısında meydana gelen sanayileşme, insan hakları, ekonomi, yüksek eğitim ve bilimsel değişimlerden doğrudan etkilenir. Değerler değişmeseydi sosyal ve bireysel değişim mümkün olamazdı. Modern toplumun temel özelliği de işte bu değişimden gelmektedir. Gelenekselliğin yıkıldığı ortamda oluşan modern toplum kendini yenileyebilmiş ve bu yenileme de toplumun değerlerine yansımıştır. Böylece toplumun sosyal, ekonomik ve siyasal alanında meydana gelen değişimlerle birlikte

değer kavramı da değişim göstermiştir. Siyasal değere bağlı olarak insanlar geleneksel toplum yapısının yarattığı siyasal değerleri yıkmış yerine faydacı bireyi temel alan değerler inşa etmektedir.

Günümüzde modernleşmeyle birlikte kitle iletişimdeki hızlı gelişmeler nedeniyle toplumların birbirinden etkilenmesi artmış ve daha iyi bir hayat tarzı temel arzu haline dönüşmüştür. Geleneksel toplumda ihtiyaçları yeterince karşılanamayan kesimler, modern aşamada giderek hareketlenmişlerdir. Bu hareketliliğe onların isteklerindeki çeşitlilik eşlik etmiştir (Kaya, 2015: 72).

1.3. Siyasal Değer ve Oy Verme Davranışı

1.3.1. Oy Verme Biçimleri

Seçim süreçlerinde oy verme, devletin beş bin yıllık tarihi içerisinde, kimi eski Yunan demokrasilerinde dar tabanlı ayırık birkaç uygulama bir yana bırakılırsa, aşağı yukarı iki yüzyıllık bir geçmişe sahip, oldukça yeni bir olgudur. Ancak, bu yeniliğe karşın, siyaset için seçim öylesine bir işlevsellik kazanmıştır ki bugün, hiçbir devlet yönetimi, seçimi açıkça dışlama cesaretini gösterememektedir. En buyurgan yönetimler bile, şu ya da bu biçimde seçimler yapmaya özen göstermektedirler (Eroğul, 1999: 203).

Seçim sırasında kullanılan oylar, belirli bir dönem için ülkeyi idare edecek, yöneticilerini seçecek ve iktidar süresi boyunca uygulanacak bir dizi siyasal kararların belirleyicisi olacaktır. Bir adayı veya siyasal partiyi oyla seçip seçmemek, en genel ölçüde siyasal katılma yollarından bir tanesidir (Tokgöz, 2010: 98).

Oy kullanmanın temelinde, bireylerin harekete geçirilmesi, başka bir deyişle düzenlemelere dâhil olma ve hükümetlerin izleyecekleri politikaları değiştirebilme yetisi yatmaktadır (Rose ve Mossawir, 1976: 178). Böylece seçmen bu davranışı sergileyerek siyasi süreci kısmen de olsa kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirebilir. Bu özelliğiyle oy verme basit bir katılım biçimi olmaktan daha fazla anlam taşımakta ve siyasal iradeyi kullanma biçimine dönüşmektedir. Seçmenler sandık başına giderken iradelerini kullanma açısından iki şekilde hareket etmektedirler: Gönüllü Katılım ve Uyarılmış Katılım.

1.3.1.1. Gönüllü Katılım

Gönüllü katılım, hükümet yetkililerince alınmış kararları etkilemek üzere bireyin kendisi tarafından tasarlanmış faaliyetlerdir. Gönüllü katılım, bireyin dolaylı yoldan başkalarının etkisi olsa da kendi başına ve kendi iradesiyle yönetsel karar ve eylemleri etkilemek üzere siyasal eylemde bulunmasıdır (Uluç, 2007: 44). Bu nedenle gönüllü katılım, demokratik sistemler için önemli bir katılım biçimidir.

Gönüllü katılımında bulunmanın en açık göstergesi, bireyin yurttaşlık görevi duygusu ile hareket etmesidir. Gönüllü katılımında birey, etkili olup olmayacağını düşünmeksizin siyasal sürece müdahil olur. Siyasal katılma ve yurttaşlık duygusu arasında pozitif bir ilişki olmakla birlikte sosyo-ekonomik gelişme ile gönüllü katılım ya da özerk katılım arasında yakın ilişkiler bulunmaktadır (Çukurçayır, 2012: 75). Demografik değişkenler sabit tutulması halinde; yaş, eğitim, gelir ve meslek gruplarındaki gelişme düzeyi (modernleşme) ne kadar yüksek olursa siyasal katılım düzeyi de o oranda yüksek olur. Muhtemelen gönüllü katılım uyarılmış katılımdan daha yüksek bir seyir gösterecektir. Bu bağlamda bireyin uyarılmış katılımdan gönüllü katılıma yönelişi siyasal modernleşmenin bir göstergesi olabilir (Uluç, 2007: 46).

1.3.1.2. Uyarılmış Katılım

Mobilize katılma olarak da bilinen uyarılmış katılım, bireyin bir başka kişi, grup ya da kurumların bireyleri oy verme davranışına yönlendirdiği katılım biçimidir. Bu yöneltme, zor kullanmayla olabileceği gibi arkadaşlık ve akrabalık gibi bağların gereği olarak da ortaya çıkmış olabilir (Çukurçayır ve Gökçe, 2002: 131).

Az gelişmiş ülkeler çeşitli sayıda kabilesel, etnik, kültürel ve dinsel gruptan oluşmaktadır. Dolayısıyla bu ülkelerde yaşayan kişiler kendilerini var olan ülkeden daha çok sahip olduğu köy, aşiret, cemaat ve akrabalık değerleriyle özdeşleştirmektedir (Baradat, 2012: 337). Az gelişmiş ülkelerdeki bu durum geleneksel liderler (ağa, aşiret lideri) tarafından siyasal kaynaklardan yoksun seçmen gruplarının siyasal katılma için uyarladıkları çok sık görülmektedir. Uyarılmış katılımında yöneltme, zor kullanmayla olabileceği gibi nüfuz sahibi kişilere (ağa, aşiret lideri, dini önder) duyulan bağlılık, saygıya ve çıkar ilişkilerini içine alan patronaj ilişkilerine kadar uzanan geniş bir alana yayılabilmektedir (Uluç, 2007: 47).

Uyarılmış katılım sosyo-ekonomik statüsü düşük, geleneksel ilişkilerin hüküm sürdüğü toplumlarda görülen katılım biçimidir. Türkiye’de bu konuda yapılan araştırmalarda uyarılmış katılımın en yoğun olduğu bölgelerin, sosyo-ekonomik açıdan az gelişmiş, aşiret temelli örgütlenmenin ve dini cemaat bağlantılarının en yüksek olduğu Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bölgelerde görülen uyarılmış katılımda aşiret lideri ya da dini liderin yönlendirmesi doğrultusunda ya hiç oy kullanılmamakta ya da tümünden katılım sağlanmaktadır (Nuhrat, 1971: 236). Uyarılmış katılım, ideolojik yakınlık duyulan bir siyasal partinin kitlesel bir şekilde desteklenmesi şeklinde de gerçekleşebilir (Erdoğan, 1992: 284).

Lider ve takipçileri arasında gerçekleşen uyarılmış katılma: Kişisel bağlar ve zorlama, patronaj ilişki ve duygusal bağlar olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Kişisel Bağlar ve Zorlama: Ekonomi ve siyaset karşılıklı olarak birbirini etkileyen, toplumsal bütünün iki temel unsurudur. Ekonominin ve siyasetin bu etkileşiminden hareketle düşünürsek, seçmenin gelir seviyesi yaşamış olduğu ülkenin ekonomisinin gelişmişlik düzeyine ve ekonomik sistemine bağlıdır (Kahraman, 2011: 74). Bu etki özellikle kendini kırsal alanda göstermektedir. Yerel kabile şefleri ve ağalar, himayelerinde bulunan siyasal değerleri gelişmemiş (köylüler) kişilerin ekonomik ve barınma ihtiyaçlarını karşılayarak, bunun karşılığında oylarına talip olup onları istedikleri şekilde etkileyebilmektedirler (Uluç, 2007: 47). Köylülerin ekonomik olarak şeflere ve ağalara karşı bağımlı olmaları, onların siyasi tercihlerinin de o yönde etkilediğini gösterir.

Sosyal ilişkilerin aşiret temelli bağlara dayandığı toplumların en çok ihtiyaç duyduğu şey, güvenlik ve aidiyet duygusudur. İnsanlar kendilerini herhangi bir yere bağlı olmaktan hissettikleri psikolojik duygularını mensubu olduğu aşirete bağlı olmakla temin edebilmektedir. Kişinin can güvenliğini devletten ziyade yakınındaki akrabalar ve aşireti sağlamaktadır. Bu durum kişinin bir nevi çevresine mahkûm olması anlamına gelir.

Ayrıca aşiret içerisinde dayanışmadan doğan katılımda ise ferdin, mensup olduğu sosyal gruba (aşiret, cemaat) bağlılığını göstermek üzere o grubun çoğunluğu yönünde katılım faaliyetlerinde bulunabilir (Kahraman, 2011: 51).

Patronaj İlişkiler: Patronaj, taraf olan kişiler arasında yüz yüze ve şahsi nitelikli, resmi otorite bağına dayanmayan karşılıklılık ilişkisine dayanan sosyal bir ilişkidir. Bu ilişkide genellikle birbirine eşit olmayan iki taraf vardır. Bu iki taraf arasındaki eşitsizlik görece refah, iktidar ve statü farklılığına dayanır. Taraflardan biri patronajı belirleyen (patron), diğeri tabi olandır (yanaşma). İlişkinin özelliği, patronun sürekli yanaşmasının hayatını ve refahını devam ettirmesi için gerekli olan mal ve hizmeti arz etmesine dayanır. Patronaj ilişkisinin karşılıklılık temeline dayanması, patronun yanaşmaya mal ve hizmet arz ederken, yanaşma üzerinde belirli hakkı ve faydayı elde etmesini de içerir (Sarıbay, 2014: 45).

Geleneksel tarım toplumlarında patronaj ilişkisinin zeminini gelenekler, dinsel normlar ve töreler oluşturmaktadır. Patronaj ilişki geleneksel toplumların süre gelen özelliği olup ancak modern toplumlarda da yaşam bulan ilişki türüdür. Geleneksel patronaj ilişkisinde para, mülk ve prestij sahibi olan toprak sahipleri, kendi sorumlulukları altında mülksüzlere veya himayesi altındaki kişilere yaşamlarını devam ettirip onlara hünelerlerini gösterebilecekleri olanaklar sağlayıp, karşılığında da prestijlerini devam ettirmektedirler (Kurtoğlu, 2014: 146).

Kırsal kesimde sosyal ilişkiler sınırlı bir düzeyde sürmektedir. Kırsalda insanların geçim kaynağı toprağa dayanmaktadır. Bunun yanında kırsalda yaşayan kişiyi tehdit eden pek çok sosyo-ekonomik tehlike mevcuttur. Köylü bu tehditler karşısında zorda kaldığının farkındadır. Durum böyle olunca insanlar kendilerini güvende hissedecekleri ortamlar ararlar. Sosyo-ekonomik açıdan güçlü olan ağa, şeyh ve aşiret liderleri gibi patronlar köylülerin bu tehdidini bir ölçüde azaltmaktadır. Ancak bunu yaparken de köylüden bir beklenti içerisindedir. Dolayısıyla yerel liderler ve köylüler arasında duygusal bağ dışında, çıkar ilişkisi de oluşmaktadır (Uluç, 2007: 49)

Yerel aktörler (ağa, şeyh, aşiret lideri) oluşan çıkar ilişkisinde köylüyü siyasal hayata yönlendirmede önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Köyde yaşayanlarla girilen duygusal bağ ve çıkar ilişkisinde ağa köylünün oylarını yönlendirebilmektedir. Bunun yanında bu ilişkinin hâkim olduğu köylerde, siyasal katılım da üst düzeydedir. Köylü ile ağa arasındaki bu patronaj ilişki yoğun olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu gibi sosyo-ekonomik açıdan düşük bölgelerde yaşanmaktadır (Bulutay, 1970: 93).

Patronaj ilişkinin kırsal kesimde görülen biçimi, büyük ölçüde “devletin ekonomiyeye ve toplumsal güç aktörlerine müdahalesinin az olduğu kapalı ekonomilerde” görülmektedir. Bununla birlikte devletin nüfuzunun kırsalı da içine alması ve sosyo-ekonomik gelişmeler, geleneksel patronaj ilişkisinin yerini kentte görülen patronaj ilişkisine bırakmıştır (Unbehaun, 2006: 55). Kentteki bu patronaj ilişki kırsal alana göre daha farklı gerçekleşmektedir. Kentte patron sosyo-ekonomik açıdan düşük kişilere kendi olanakları yerine devletin olanaklarını kullandırmaktadır.

Parti patronajı, bir tür modern patronaj ilişkisidir. Siyasi partilerin yandaşlarının desteğini harekete geçirmek üzere, bu kişilere çeşitli yardımlar ve belirli aracı hizmetler sağlamaya yönelik girişimlerdir. Parti patronajında temel düşünce, kamu görevlerine öncelikli olarak partilerin atanması fikridir. Böylelikle parti örgütü birçok kişinin hizmetini karşılayacak maddi gücü parti için çalışan kişileri kamu görevlerine atamakla gidermeyi planlamaktadır (Sarıbay, 2014: 151). Görüldüğü gibi parti patronajında da diğer geleneksel türlerinde olduğu gibi patronun (parti) yanaşmaya (her düzeyde partililer) mal ve hizmet arz ederken yanaşma üzerinde bir hakka veya faydaya sahip olması söz konusudur.

Patronaj ilişki geleneksel bir ilişki türüdür. Ancak gelişmekte olan ülkeler için bu ilişki bir aşama olarak görülmektedir. Geleneksel toplumda kişi herhangi bir beklenti içinde olmadan oy verme eğilimi sergileyebilir. Bunun yanında eğer kişi belirli bir çıkar karşısında oyunu şekillendirirse bu o toplumun ilkinde göre daha modern davrandığının göstergesidir. Çünkü itaate dayalı kişi herhangi bir çıkar ya da ilişkiye dayanmadan tamamen duygusal davranır.

Duygusal Bağlar: Sandık başına giden seçmenin verdiği oyun yönünü belirleyen bir diğer değer de, seçmenlerin duygusal bağ saiki ile hareket etmeleridir (Kızılloluk, 2011: 192). Geleneksel değerlerin hüküm sürdüğü aşiret yapılanmasının olduğu ve din adamlarının etkin olduğu yerlerde insanlar kendileri ile aşiret liderleri ve din adamları arasında duygusal bağ oluşturabilmektedir. Özellikle aşirete mensup kişiler, aşiret lideri ya da aşirete önde gelen kişilerin istekleri doğrultusunda siyasi tercihlerde bulunmaktadır. Burada aşiret mensubu kişiler için oyun bir önemi yoktur, önemli olan aşiret liderinin isteğini yerine getirirken aşiretin kazandığı şereftir. Bu tarz sosyo-ekonomik gelişmelerin çok düşük düzeyde olduğu aşiretsel toplumlarda, politik bağları belirleyen, yerel otoritelere karşı duyulan geleneksel

saygı ve itaat duygularıdır (Sarıbay, 2014: 151). Dolayısıyla, seçmenlerin desteğini sağlamak için bu aşamada onlara somut maddi çıkarlar arz etmek zorunluluğu yoktur.

1.4. Siyasal Değer ve Çapraz Baskılar

Bireyin siyasal tercihlerini etkileyen faktörler aynı yönde bireyi etkilerse siyasal tercihi belirleyen etkenlerin katılma ile ilişkisi doğrusal olur. Türkiye’de gelişmiş ülkelerde olduğu gibi sınıf yapısının getirdiği çok belirgin bir siyasal davranış gözükmemektedir. Toplumsal ayrışma daha çok siyasal tercihlerde ortaya çıkmaktadır. Farklı ekonomik sınıflara mensup bireyler Türkiye örneğinde rahat biçimde aynı siyasal çatı altında yer alabilmektedir. Bununla birlikte sosyo-ekonomik ayrışma Batı toplumlarında görüldüğü gibi paralel siyasal tercihlere dönüşmeyebiliyor. Genel olarak emekçi sınıflardan oy alan Batıdaki sol partilere karşın Türkiye’de emekçi sınıflar daha çok sağ partileri buna karşın yüksek düzeyli sosyo-ekonomik tabaka sol partileri destekleyebilmektedir (Çaha, 2008: 5).

Bireyi karşıt yönde etkileyen baskılar ne kadar çoksa bireylerin bu baskılar karşısında siyasete olan ilgilerinin o düzeyde azaldığını yapılan araştırmalar göstermektedir. Çapraz baskılar yoğun yaşandığı takdirde kişi çareyi siyasetten uzaklaşmada görebilir (Uluç, 2007: 53). Çapraz baskılar uzun süre devam etmesi sonucunda ise, siyasal sistemin birey için bir anlam ifade etmediği, gerçek gereksinimlerine yanıt vermediği ve kendisini gerçekleştirmesini engellediği durumlarda yabancılaşma yaşanabilir (Çukurçayır, 2012: 76).

Bunun yanında siyasal iktidarlar da çapraz baskıyı kendi kararlarını baskın kılmak ve uygulamada daha rahat hareket edebilmek için bireyde siyasete karşı var olan ilgiyi yok etmek isteyebilir. Böylelikle bireyi siyasete karşı ilgisiz tutar ve devre dışı bırakır. Zaten az sayıdaki seçmende bulunan bu ilginin kırılmasıyla kişiler siyasal sistem karşısında kayıtsız kalırlar (Temizel, 2012: 72).

Çapraz baskıların, bireylerin siyasal katılımı yönünde genelde olumsuz nitelik bırakabildiği gibi çapraz baskılar çok yoğun olmamak kaydıyla olumlu nitelik de taşıyabilir. Böylelikle bireyin sert, katı tutumlarını yumuşatarak, daha hoşgörülü hale getirilmesini sağlayabilir. Çapraz baskılardan uzak kırsal bölgelerde ve kentlerden

uzak alanlarda tek tek kurulmuş fabrikalarda, içine kapanmış toplumdan uzak yerlerde siyasal değer ve tutumlar genellikle sert ve katı olur.

1.5. Siyasal Değer ve Sosyo-ekonomik Faktörler

Bireyin siyasetle ilgilenmesi ve bu ilgiyi çeşitli düzeylerde ve biçimlerde ortaya koyması; değişik unsurların etkisi altında şekillenen bir sürecin ürünüdür. Bu unsurlar bireyin toplum içindeki konumundan toplumsal yapıya, toplumsal yapıdan siyasal sistemin özelliklerine kadar farklılık gösterir (Kızılloluk, 2011: 169).

Sosyo-ekonomik faktörlerin değerler açısından değişimi oy verme davranışını etkilemektedir. Öncelikle sosyo-ekonomik değişkenlerde meydana gelen bir değişimde bireyin çevresini algılama biçimini, düşünce tarzını ve tavrını etkileyebilir. Ayrıca sosyo-ekonomik değişkenlerde meydana gelen bir değişimde kişiye yönelen dürtülerin, mesajların değişmesine yol açabilir. Bu değişimler de dolaylı olarak bireyin siyasal davranışlarını etkiler ve yönlendirir. Örneğin; kişinin eğitim düzeyinin yükselmesi ve buna bağlı olarak sosyal statüsünün değişmesi, siyasal hoşgörüyü arttırabileceği gibi kişinin yaşa bağlı olarak hayata deneyim sahibi olması da kişinin siyasal tercihlerini etkilemekte bazen de değişime hizmet etmektedir (Deutche, 1961: 493). Sosyo-ekonomik faktörlerin siyasal değer üzerindeki etkilerini daha somut bir şekilde ele almak için yaş, eğitim, cinsiyet, yerleşme biçimi gibi kategorilere ayırarak her birinin siyasal davranış üzerindeki etkisini bakmamız gerekir.

1.5.1. Siyasal Değer ve Yaş İlişkisi

Çeşitli değerler, inançlar, tutumlar, yönelimler ve beklentilerle donanması ve siyasal sistem içinde etkinlik gösterebilmesi için, bireyin belirli bir yaş sınırını aşması gerekmektedir. Siyasal toplumsallaşmanın çok erken yaşlarda başladığı araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir. Kişinin küçük yaşlardan edindiği değer ve tutumlar hakkında bir şeyler bilinmediği sürece, yetişkinlikte sahip olduğu siyasi olaylara bakış açısını tam olarak anlaşılamaz (Easton ve Hess, 1962: 229). Bu yüzden bireylerin yaşları dikkate alındığında geçmişten gelen birikim göz ardı edilmemelidir.

Farklı yaş gruplarının farklı sosyal faktörlerden etkilenmeleri, birbirlerinden farklı hayat tarzı ve tecrübelere sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Kişilerin sahip olduğu bu farklılıklar yaşamlarında değerlerin de yaşa göre farklılaşmasına neden olmaktadır. Özellikle yaşlı kişilerin sahip oldukları değerler çerçevesinde siyasal tercihlerinde değişimler görülebilir. Siyasal sistemin eylem ve kararlarının gençlerin yaşantısını etkilememesi, gençlerin daha çok coğrafi hareketlilik göstermesi siyasetle düzenli olarak ilgilenmelerini engelleyebilir (Kahraman, 2011: 72). Yaşlılar gibi gençlerin de sahip oldukları değerler çerçevesinde cevap görmeyen beklentileri sonucunda siyasal tercihlerinde de değişimler yaşanabilir.

Yaş faktörünün, siyasal tercihler üzerindeki etkileri üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerde yapılan türlü araştırmalar yaşlıların daha tutucu değerlerle siyasal tercihler yaptıklarını, gençlerin ise tutucu partilere daha az oy verdiklerini değişik öneri sol veya aşırı sağ partilere fakat özellikle sola yüksek oranda yöneldiklerini göstermiştir (Orhan, 2009: 126). Genç insanın gerek enerji gerek zaman olarak siyasal eyleme elverişli durumda bulunması ve ayrıca aile yükümlülüğü, kariyer oluşturan düzenli bir meslek faaliyeti gibi bağlarının da bulunmaması nedeniyle gösteri yürüyüşü, seçim kampanyası faaliyetleri gibi bol enerji ve zaman gerektirebilecek siyasal eylemlere orta yaşlı ve yaşlı kuşaklara oranla daha kolay girişebilmesi mümkündür.

Genç yaştaki bireyler belirli bir siyasal partiyle bağ kurma konusunda tereddüt gösterirler. Seçmen davranışı incelemelerinde gençlerin ilk kez oy vermeleri gerektiğinde, azımsanmayacak bir oranda hiçbir şekilde oy vermemekte olduklarını göstermektedir. İlerleyen yaşla birlikte bireyin siyasal tercihlerinin kararlılık kazandığı görülmekte ve siyasal yaşama katılması daha düzenli hale gelmektedir (Kalaycıoğlu, 1983: 20). Dolayısıyla bireylerin yaşlarına bağlı olarak sahip oldukları değerler ve bu değerlerin gençlerde daha esnek, değerlerin oturmasıyla birlikte orta yaş ve yaşlılarda ise daha tutucu hal aldığı ve böylece siyasal katılımın da değerler çerçevesinde geliştiği görülmektedir.

1.5.2. Siyasal Değer ve Cinsiyet İlişkisi

Cinsiyete bağlı olarak değerlerde değişimler olduğunu belirten çalışmalarda, psikolojik ve sosyal roller olarak ayırım yapılmıştır. Psikolojik düzeyde ele alanlar

bu durumu biyolojik farklılıklara dayandırarak açıklamaktadır. Sosyal rol düzeyine göre ise, toplumun kadın ve erkeğe yönelik beklenti ve uygulamalarına dönüktür (Morsümbül, 2014: 68). Örneğin, toplumda kadının şefkatli, yardımsever ve sıcakkanlı olması beklenirken; erkeğin cesur ve mücadeleci olması beklenmektedir. Bu düzen anlayışında önemli olan toplumun her iki cinsiyete biçtiği rollerdir. Parsons ve Bales'te kadının toplum içerisinde erkeğe göre daha az aktif rol oynadığını söylemektedirler (Akt. Morsümbül, 2014: 68). Onlara göre erkeğin ailesinin toplum içerisindeki itibarını sürdürmek için evin geçimini sağlayan, güçlü bir duruşa sahip olması beklenirken, kadının da aile içerisindeki huzur, uyum ve düzeni sağlaması için insan ilişkilerini iyi idare etmesi beklenmektedir. Ayrıca kadın üzerinde kontrol mekanizması yaratılarak kadınların kimi davranışlarının yönlendirildiği ve bu yönlendirmenin özellikle geleneksel toplumda yaygın olduğu kabul gören bir gerçekliktir.

Bütün toplumlarda cinsiyetten kaynaklanan bir rol farklılaşması bulunmakta ve bu durum siyasal davranışlara yansımaktadır. Yapılan pek çok çalışmada, kadınların erkeklere göre siyasal yaşama daha az katıldıkları görüşünü doğrulayan sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Almond ve Verba beş ülkede (Amerika, Almanya, İtalya, İngiltere ve Meksika) gerçekleştirdikleri araştırmada kadınların tüm bu ülkelerde psikolojik olarak katılıma erkeklere oranla daha az hazır olduklarını dolayısıyla daha az katılım gösterdiklerini ortaya çıkarmışlardır (Çaha, v.d., 1996: 213). Kalaycıoğlu da Türkiye, Kore ve Kenya üzerinde yaptığı çalışmasında, kadınların erkeklere oranla siyasal yaşama ortalama olarak iki kat daha az katıldıkları sonucuna ulaşmıştır (Kalaycıoğlu, 1983: 116).

Kışlalı, kadınların siyasete duydukları ilginin daha az olmasını çocuk doğurma işlevine de bağlamakta ve ayrıca siyasal konularla ilgili yapılan anketlerde, “bilmiyorum” ya da “fikrim yok” gibi yanıtların daha çok kadınlardan geldiğini belirtmektedir. Bu da kadınların siyasal yaşama ve etkilerine daha az ilgili olduğunu göstermektedir. Özellikle, ekonomik bağımsızlığı olmayan kadınlar ve ev işlerini yapanlar siyasal konulara daha az ilgi göstermekte ve toplumsal alanda daha zayıf kalmaktadır (Kışlalı, 1994: 168).

Siyasal değer ve cinsiyet konusunda değinilmesi gereken bir diğer nokta da şudur: Bugün hemen hemen bütün toplumlarda var olan siyasal gelişime rağmen,

“kadın siyasal hayata katılmak istememektedir” gibi bir anlayış hüküm sürmektedir. Çünkü “siyaset erkek işidir” gibi bir değer anlayış toplumsal genlere yerleşmiştir. Kadın, “kamusal alanda çalışabilir” ancak “karar alma mekanizmalarına giremez” ve “siyaset yapamaz”. Bu düşünceler özellikle kadınlar tarafından kabul görmüş düşüncelerdir. Bu genel düşüncelerin, kadınların değerler dünyasında yarattığı etkinin sonucu olarak siyasete katılım düzeylerinin düşük kalmasında belirleyici olmaktadır (Çukurçayır, 2012: 82).

Günümüzde bu kabullerin değiştiği bir gerçektir. Daha çok geleneksel toplumlara özgü, kadını siyasal yaşamın dışında tutan değerler, modernleşmeyle birlikte değişmektedir. Kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi ve çalışma hayatına daha fazla katılmaları, toplumda üstlendikleri rollerin değişmesine neden olmaktadır (Gümüş, 2009: 26). Modernleşme düzeyinde kadınlar, siyasal hayata daha çok ilgi göstermekte ve haklarını savunabilmektedir.

1.5.3. Siyasal Değer ve Eğitim İlişkisi

Eğitim ile siyasal değer arasındaki ilişkiye bakıldığında eğitimin siyasal değerleri değiştirmede uyarıcı bir rol oynadığı görülür. Eğitim düzeyi düşük olan bireylerin siyasal hayata katılım düzeyleri olağan durumlarda oldukça düşük görülmektedir. Türkiye örneğinde de gözlemlenebileceği gibi yükseköğrenimin özellikle gelişme trendine giren ülkelerde siyasal uyarıcı niteliği oldukça yüksektir. Eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak geleneksel değerlerde bir azalış meydana gelirken bunun yanında eğitim düzeyinin yükselmesiyle ideolojik donanımlı kişilerde artış meydana gelmektedir (Çaha, 2008: 31). Eğitimle beraber gelişen dünya görüşü, entelektüel bilgi kişilerde kalıplaşmış değerlerin değişimine ve bu değişim sonucunda siyasal tercihlerde farklılıklar yaşanmasına neden olmaktadır.

Diğer yandan eğitimle beraber, var olan kuralları, gelenekleri ve kalıplaşmış tabuları sorgusuz sualsiz kabul etme anlayışı ve dolayısıyla bireyin ait olduğu geleneksel değerlerin önemi azalmaktadır. Geleneksel toplumun ürünü olan aşiret tarzı yapıların temel oluşum taşlarından biri de güvenlidir. Eğitimle beraber edinilen bilgilerle birey dünya ile baş edebilme gücüne sahip olduğunu düşünür ve böylece kişide güvenlik kaygısı da azalır (Gümüş, 2009: 28). Bu durum sonucunda aşiret değerlerine sıkı bir şekilde bağlı olan kişi aşiretten uzaklaşmaya başlar.

Türkiye’de eğitim ve siyasal değer arasındaki ilişkiyi ele alan araştırma sayısı sınırlı düzeydedir. Bu nedenle eğitimin siyasal değerler üzerindeki etkileri konusunda herkesin üzerinde mutabakata varacağı yargılara varmak oldukça zordur. Siyasal katılmayı “oy verme” düzeyine indirgersek kırsal alanın kentlere oranla daha katılımcı olduğu gözlenmektedir. Kırsalda yaşayan kişilerin eğitim seviyelerinin düşük olduğu göz önüne alındığında eğitimin siyasal katılma üzerinde olumlu bir etkisinin olduğunu söylemek oldukça güçtür. Bu nedenle kentleri ve köyleri ayrı ayrı ele alıp kendi içlerine göre farklı siyasal katılım gösterip göstermediklerine bakmak gerekmektedir.

Eğitim düzeyinin yükselmesiyle birlikte kişilerin siyasal değerlerinde meydana gelen değişim ile birlikte siyasal katılmanın artmasında rol oynayan nedenleri birkaç maddede toplamak mümkündür. Buna göre eğitim düzeyi yüksek olan bir kimse düşük eğitimlere göre:

- Resmi siyasal organların kişiler üzerindeki etkilerinden haberdardır.
- Seçim kampanyalarını ve siyasal olayları daha çok izler.
- Siyasal konularda eğitim seviyesi daha düşük olana göre daha çok bilgiye sahiptir.
- Bilgi sahibi olduğu siyasal konular ve ilgi alanı daha geniştir.
- Siyasal konulara daha çok eğilimlidir ve siyasal konuları daha çok konuşur.
- Siyasal konuları serbestçe konuşacağı çevresi daha geniştir.
- Siyasal organları ya da kişileri etkileme açısından kendisini daha yeterli görür (Kızılloluk, 2011: 176).

Kırsal alanda yaşayan insanların eğitim düzeyi kentsel alanlarda yaşayanlara göre daha düşüktür. Ayrıca Rose ve Mossawır’a göre eğitimin öneminin yanında okuryazar niteliği olmayan kişilerin de oy kullanabilmesi siyasi bir toplumun oluşmasına başka bir deyişle siyasi katılımın güçlenmesine yol açan en büyük faktördür (Rose ve Mossawır, 1967: 175). Eğitimin düşüklüğü katılımı azaltması beklenmektedir. Ancak Türkiye’de bu durum Batılı ülkeler gibi seyir etmemektedir. Kırsal alandaki katılım üzerinde eğitim durumu çok etkili olmamaktadır. Bölgedeki aşiretsel yapının aşiret üyeleri üzerinde mobilize edici etkisi nedeniyle, eğitilmiş

eğitimsiz herkes siyasal tercihlerde bulunmakta, bu da kırsal alanın kentlere göre daha yüksek oranlarda seçime katılması anlamına gelmektedir (Baykal, 1970: 72).

1.5.4. Siyasal Değer ve Yerleşim Birimi İlişkisi

Siyasal değer üzerinde etkili olan değişkenlerden biri de bireylerin içinde yaşadıkları yerleşme biçiminin türüdür. Yerleşim biriminin kır ya da kent olmasına göre bireylerin siyasal değerleri farklılıklar göstermektedir. Yerleşim türünün farklılığı siyasal değeri etkileyen diğer değişkenleri etkilemesi açısından önem taşımaktadır. Köy ve kentlerde yaşayanlar farklı sosyo-ekonomik değerlerin etkisi altındadırlar. Bu farklılıklar doğal olarak siyasal değerleri etkilemektedir.

Kentte yaşayanların okur-yazar olması, haberleşme araçlarından yararlanması, toplu iş yerlerinde çalışması, örgütlerle ilişkileri kırsalda yaşayana göre daha fazladır ve bu etkenler de katılmayı uyarıcı niteliklerdir. Buna karşın kırsalda yaşayanlar eğitim, meslek, gelir düzeyi gibi sosyo-ekonomik özellikleri sebebiyle kendilerinden yüksek düzeyde katılımda bulunmalarını beklenmesini engelleyen faktörlerin etkisi altındadırlar (Kızıloluk, 2011: 178). Kırsalda yaşayanlar, siyasal olayları ve yorumları ileten, siyasal ilgiyi ve değeri yaratan, katılımı teşvik eden gazete, dergi, radyo, televizyon ve internet gibi kitle iletişim araçları ile siyasal parti ve dernek gibi örgütlerin daha az etkisi altında kalırlar. Bu durumda kendilerinden daha az düzeyde bir siyasal katılma beklenebilir.

Farklı bir yaklaşım açısına göre, kasaba, köy ve mezra gibi nüfusu az yerleşim alanlarında siyasal ilişkiler ve siyasal yapı karmaşıklıktan uzaktır. Böylece bireyin belli bir siyasal kararı verirken kime, nasıl ve kimlerle beraber başvurabileceği kolayca bilinmektedir. Kırsalda ki bu duruma karşı kentte ise, özellikle çok fazla nüfusa sahip kentlerde siyasal yapı son derece karmaşıktır. Bu kentlerde siyasal kararlar kişisel ilişkilerden bağımsız ve genellikle karmaşık bir bürokratik süreç sonunda alınmaktadır. Böylece kişinin yaşadığı yerleşim yeri büyüdükçe ve siyasal yapı daha karmaşık hale geldikçe bireyin siyasal kararlara katılımında marjinal etkinlik azalacak ve bir düzeyden sonra da bu etkinlik tamamen kaybolabilecektir. Dolayısıyla siyasal katılımın küçük nüfuslu birimlerde, büyük nüfuslu yerleşim birimlerine oranla daha yoğun olması beklenmektedir (Kalaycıoğlu, 1983: 24).

Örgütlü yaşam sayesinde toplumsal değerler daha belirgin ve daha öngörülüdür (Kalaycıoğlu, 2013: 7). Kırsal alanda yaşayan insan, alanın darlığı ve ev sayısının azlığı eklendiğinde kentte yaşayan insana göre daha tutucu değerler etrafında birleşir. Çünkü kırsalda yaşayan insan için öncelik yaşadığı çevreyi, aşireti, topluluğu ya da içinde bulunduğu cemaatin faydasına olan değerlerdir. Bu değerler genellikle sınırlıdır. Başka bir deyişle kentteki insan gibi farklılaşan bir düzine değerden oluşmamaktadır. Belirgin, uyulması gereken ve gelenek halini almış değerler vardır. Kentte bu durum söz konusu değildir. Çünkü kentlinin istek ve arzuları farklılıklar arz etmektedir. Daha kalabalık bir nüfus ve kırsal alanda var olan ilişkiler, yerini bireyselliğe bırakmıştır. Kırsal alandaki geleneksellik ile kent yaşamındaki bireysel değerler kişilerin siyasi katılım ve tercihlerinde, içinde bulundukları yerleşim biriminin özelliklerine göre farklılık yaşanmasına neden olur.

2. BÖLÜM

2. TOPLUMSAL YAPI VE SİYASAL ÖRGÜTLENME AÇISINDAN AŞİRET

2.1. Toplumsal Yapı ve Siyasal Örgütlenme

Kültürlerin sürekliliğini koruma gerçeği insanların sürekli gruplar halinde örgütlenmesidir. Bu gibi grupların ilişkileri, Rousseau'nun "Toplum Sözleşmesi'ne" benzeyen bir yapıyla, geleneksel ya da töreyle düzenlenir. Toplumsal hayatın sürekliliği ve ihtiyaçların giderilmesinde toplulukların örgütlenmeleri zorunlu bir ihtiyaçtır. Toplumsal örgütlerin birçoğu bilinçli planlı bir örgütlenmenin sonucudur. Bu bilinçli yapı ister yazılı, isterse de geleneksel toplumdaki gibi yazılı olmayan töre benzeri toplumsal yasalar ile düzenlensin amaç örgütlü yapıyı kurma ve buna katılma durumudur. Belli bir düzen sonucu örgütlenmiş topluluklar, örgütlenmemiş topluluklara göre varlıklarını daha uzun süre devam ettirebilme şansına sahiptirler (Uluç, 2010: 38).

Toplumu bir sosyal olay olarak gören İbn-i Haldun dinamik bir toplum görüşüne varmış. İbn-i Haldun insan toplumun kökenini insanın sosyal bir varlık oluşuna dayandırmaktadır. Bir arada yaşama zorunluluğu, dayanışma ihtiyacından doğuyor. İnsanlar doğanın karşılıklarına çıkardığı çeşitli güçlüklerden korunmak ve onları yenebilmek için bir arada yaşıyorlar. Bu durum çeşitli toplumlar arasındaki farklar, coğrafi çevrenin, iklim koşullarının, üretim biçimlerinin farklı oluşundan meydana gelmektedir (Sarica, 1987: 49).

Bireyler daima örgütlü bir grubun üyesi olmak isterler. Kişi yalnız başına örgütsüz davranır ancak grup içerisinde ise oluşabilecek herhangi bir aksiliği örgüt içerisinde eritebilir. Ayrıca gruptaki işbirliğinin kişiye verdiği avantaj da kişinin gruba dâhil olma isteğini olumlu kılmaktadır. Oluşan yeni grup içerisinde birey

kimliğinden uzaklaşılır ve artık ortak bir bilinç oluşmaya başlar (Giddens, 2011: 159). Bunun en somut örneği ise aşiret yapılanmasının oluşmasıdır.

En genel anlamıyla geleneğin ya da geleneklerin egemen olduğu geleneksel toplum teriminin genel özelliklerine bakıldığında; modern toplumun sanayileşme, kentleşme, bireyleşme, akılcılık, piyasa ekonomisi gibi özelliklerine sahip değildir; birincil grup ilişkiler egemendir; kitlesel okur-yazarlık yoktur (Kaya, 2015: 60); toplumsal hareketlilik çok yavaştır; geleneksel toplumlarda görülen bu özellikler onu modern toplumlardan ayıştırmaktadır. Geleneksel toplum yapısında kabaca bir gelenek kutsallık anlayışı egemendir (Huberman, 2015: 54).

Geleneksel toplumlarda katı bir hiyerarşik yapının varlığı, toplumda kararların yalnızca hiyerarşinin en üstünde yer alan yöneticiler tarafından alınmasına sebebiyet verir. Çünkü aşiret liderleri güç sahibi olmak ve kendi iktidarlarını sürdürebilmek için karmaşık siyasi bir ilişki içerisine girip bu gücünün sarsılmasını önleyici tedbirlere yönelebilmektedir (Yalçın-Heckmann, 2012: 164).

2.2. Aşiret Kavramı

Kavram olarak “Aşiret’in” sosyolojik açıdan net ve ortak bir paydada buluşulan bir tanımının olmadığını görmekteyiz. Bu sebeple çoğu zaman “Aşiret” kavramı, kabile, oymak, cemaat ve boy gibi kavramlarla ifade edilmeye çalışılmaktadır. Bu konuda M. Halil Yinanç aşiretin Arapça’daki kabile manasında değil de, Arapça’daki “Aşira” anlamında Türkçe’ye geçtiğini belirtmektedir. Böylece aşiretin Türkçe’de “Büyük Aile” manasında değil göçebe ve yarı göçebe hayatı yaşayan oymak ya da boy anlamında kullanıldığını belirtmiştir (Türkdoğan, 1998: 20).

Aşiret, bir yanı ile kan bağına dayanan diğer yanıyla ise soy bağına dayanan, akrabalık dayanışmasının en küçük birimi olan ailelerin bir araya gelmesiyle oluşan üst aidiyet bağıdır (Kaya, 2015: 65). Aile ve aşiret gibi sosyal yapılanmalar; geleneksel toplumların temel gruplarından sayılmaktadır. Komunal gruplar olarak da nitelendirilen bu yapılar; kan bağı, hısımlık, etnik köken ve inanç birlikteliği gibi nedenlerle oluşmuş ya da oluşturulmuş olan gruplardır (Kaya, 2015: 66).

Ziya Gökalp'e göre aşiretler, birbiri içinde bulunan gruplar gibidir. Fakat bu gruplar, bir yandan aileye, diğer yandan da siyasal bir kuruluşa benzedikleri için "siyasal aile toplulukları" ismini vermiştir. Bu gruplar genellikle gerçek ya da hayali akrabalığa dayanırlar. Aralarında kan davası dayanışması ve savaş dayanışması mevcuttur (Gökalp, 2013: 22).

Toplumların en basit örgütlenme biçiminden, daha karmaşık örgütlenme biçimlerine doğru yaşadıkları süreci anlatan Durkheim; toplumun en küçük biriminin topluluk olduğunu, toplulukların birleşmesinden "klanların," klanların birleşmesinden "aşiretler" ve aşiretlerin birleşmesinden de "halk birliklerinin" oluştuğunu söyler (Durkheim, 2006: 146).

Hay'a göre aşiret, üyelerini dış saldırılara karşı korumak ve geleneksel adet ve yaşam tarzını devam edebilmek amacıyla oluşan bir cemaat ya da cemaatlerden oluşan bir federasyondur. Hay, aşireti gelenekselliğin hâkim olduğu modern toplum dışı bir yapılanma olarak ifade eder (Fırat, 2015: 104).

Gelenekselliğin korunması ve devam ettirilmesinde, Hay'ın aşiret özelliği olarak vurguladığı bir diğer unsur, pratik-politik bağlamda güvenlikçilik. Aşiretlerin oluşumunu güvenlikçi anlayış ile açıklayan batılı eğilimlerden söz edilebilir. Buna göre, aşiretlerin modern olmayan topluluk formunu paralel olarak, aşiretin ifade ettiği güvenlik bakış açısı da modern toplumlarda görülen kamu ve özel güvenlik unsurlarından çok farklıdır ve modern olanın sürekliliğini koruma amacı taşımaz, yeni ve medeni olana karşın eski olanın sürdürülmesine yönelik ilkel bir bağlam oluşturur ve bütün bu kriterleriyle muhafaza edici bir özellik barındırır (Fırat, 2015: 104).

Aşiret mensuplarının bakış açısına göre, akrabalık bağları, malların, hizmetlerin ve duyguların işlenip büyütülmesini sağlayan ve sık sık temasa geçmek suretiyle devamlılıklarının sağlanması gereken toplumsal bağlar bütünü'nün bir parçasıdır (Yalçın-Heckmann, 2012: 43). Bir aşiret üyesi, akrabalık bağlarını daha geriye götürebildiği için, aşirete mensup olmayan bir kişiden daha çok akrabaya sahip olduğunu düşünür. Kişilerin ait olduğu toplumsal yapıların yükseltilmesiyle, insanlar arasındaki benzerlik, birlik ve dayanışma duyguları harekete geçirilebilir.

Akrabaların birbirlerine bağılı olması, bir aşirete mensup olsalar da olmasalar da gereklidir. Heckmann ve Yalçın'ın aşiretler üzerindeki çalışmasında; adli ve askeri organlar bir kaçağı ararken, o kişinin ailesinden bir kişinin kaçağın nerde olacağını bildiğini varsaydığından kardeşi ya da ailesinden birini alıp, kaçağın aile mensubundan o kişiyi kurtarmak için teslim olacağını düşünür. Hakkâri'de yaşanmış bir olaya değinen Heckmann; bu olayda, bir Hakkâri miri olan Nurullah Bey, merkezi otorite ile yaşanan sıkıntılar yüzünden başı derde girdiğinden İran'a dönmemesinin güvence altına alınması için ondan ailesini de getirmesi istenir (Yalçın-Heckmann, 2012: 44). Bu gibi siyasi olaylarda adımlar hesaplanırken bir kişinin bireysel adımları davranışları için, bir akrabasını da sorumlu tutma ya da onun üzerinden amacına ulaşma gibi durumlara sık rastlanılır.

Geleneksel aşiret yapılanmasında özel mülkiyet toprak ağaları ya da diğer feodal güçler tarafından kontrol edildiği için özgür birey de oluşmamaktadır. Aşiretlerin ilk ortaya çıkışında yani tarım köy toplumunda, aşiret dayanışma ve paylaşım üzerine örgütlenmişlerdir. Geleneksel toplum yapılarının ürünü olan aşiretler, ülkelerin ağır hantal işleyen yapıları karşısında ülkeye rahat nefes aldırın ve bu ülkelerin bürokrasi yükünü hafifletme görevini de üstlenmektedir. Bunlar içerisinde toprak anlaşmazlıklarının yargı kuyruklarında yıllarca bekletilmesi yerine aşiret üyelerinin aşiret liderleri ve bölgenin diğer kanaat önderleri ile bir araya gelerek bu sorunun yargı boyutuna gidilmeden halletmeleri, devletlerin de yargısal yükünü azaltmaktadır (Kaya, 2015: 137).

2.2.1. Aşiretin Sosyal Yapısı

Türkiye toplumunda kabile ve aşiret üzerinde ilk sistematik araştırmayı Ziya Gökalp'te rastlanır. Gökalp, Emile Durkheim'den esinlenen sosyoloji metodunu da kullanarak "Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler" adlı eserini dönemin sağlık bakanı Dr. Rıza Nur'un isteği üzerine kaleme alıyor (Gökalp, 2013: 7). Başlangıç olarak aşiretler, topluluk kavramından itibaren yorumlanmaktadır. Bir aşirette ağırlık noktası "Klan" (Semiye) da ise, Gökalp ona "Semiyevi" aşiret, eğer odak noktası "Konfederasyon" (Amere) kuruluşunda ise buna da "Amarevi" aşiret adını vermektedir. Eğer odak noktası "Kabile" de ise, buna da "Kabilevi" aşiret demektedir. Arap ve Kürt aşiretleri bu örnek içerisinde (Türkdoğan: 2013: 39).

Geleneksel toplum yapısının ürünü olan aşiret ve aşiretin en küçük unsuru aile sosyal açıdan büyük önem taşımaktadır. Aşiretin sosyal yapısını belirleyen iki değeri, aile ve akrabalık bağları oluşturmaktadır. Bu özellik İsmail Beşikçi tarafından, aşiretin daha çok evlenme yolu ile oluşan akrabalıkların bütünü şeklinde ele alınmasını sağlamıştır. Aşiret kabilelerin birleşmesinden oluşmaktadır. Kabile ise birbirine “kan bağı ile bağlı olduğunu iddia eden” ilişkidir. Çünkü evlilik durumunda esas olan kabiledir. İkinci derecede aşiret bünyesindeki diğer kabilelerden de evlilik gerçekleşebilmektedir. Kabile içindeki bu evlilikler kabilelerin güçlü olma yolunda adımları olarak yorumlanabilir. Bir aşiretin kabile sayısı da o aşiretin büyüklüğüne göre artmakta ya da azalmaktadır (Çetintaş, 2002: 47).

Erkek egemen kültürün bir parçası olan aşiret ailesinde baskın olan erkeğin otoritesi, kadının miras konusunda yeterince pay alamaması ve biz duygusunun hâkimiyetine dayanır. Aileler arası ilişkiler ise kan bağı esası üzerine temellenmiştir. Akrabalık bağı ilişkilerin egemen olduğu bu sistemde statü kişiye doğuştan gelmektedir. Dolayısıyla kişi kendinden yaşça büyüklere ve aşiret içerisindeki otoriteye sorgusuzca bağlılık içerisinde. Bu akrabalık bağı aşiret içerisinde birlikte saldırı-birlikte savunma gibi çeşitli güvenlikçi mekanizmalar oluşturmuştur. Burada oluşan mekanizma ile oluşan kenetlenme sonucunda kan davalarının sayısı da artmaktadır (Özer, 1998: 113). Kan davaları telkin geleneğini ile oluşur ancak sosyal ve ekonomik sebeplere dayanır. Ekonomik sorunların başında çeşitli sınır sorunları yatmaktadır. Ayrıca yoksulluk ve istihdam eksikliği gibi faktörler de bu hususta etkili olabilmektedir. Namus, adaletin gerektiği gibi tecelli etmediği inancı, kabadayılık, yiğitlik, mertlik, şeref anlayışı, haksızlık gibi değerler sosyal sebepler arasında gösterilebilir.

Aşiret ailesinin bir diğer özelliğini de, hanedeki toplam kişi sayısının fazlalığı üzerinde de etkili olan ve aşiretçi yapıdan kaynaklanan yüksek doğurganlık oranı oluşturmaktadır. Aşiretlerde hâkim olan şan, şeref ve şöhrat gibi temel değerler insan sayısının oluşturduğu güç ile övünülmektedir. Bu oluşan güç özellikle erkek sayısının çokluğu ile ilişkilidir. Eli iş ve silah tutan erkek sayısının çokluğunun verdiği sosyal-ekonomik ve psikolojik üstünlük gerek ailede gerekse kabile ve aşirette insan sayısının çokluğunu teşvik etmektedir. Daha fazla erkek çocuğa sahip kadınların daha az erkek çocuğa sahip kadınlara göre daha üstün tutulması bu

durumun en temel göstergesidir. Hasımlara karşı olan üstünlüğün korunması da insan sayısının fazlalığına bağlıdır. Ayrıca eli iş tutan birey sayısındaki fazlalık aşiret ekonomik anlamda avantaj sağlamaktadır. Yüksek doğurganlık oranının bir diğer nedeni de, eğitim düzeyinin düşük olması ve sağlık koşullarının yetersizliği gibi faktörlerdir (Özer, 1998: 166).

Aşiretlerin sosyo-ekonomik yapısına bakıldığında; tam göçebe aşiretler, yarı göçebe aşiretler, yerleşik aşiretler ve ağa köyleri gibi bu yapılanmalar aşiretin ilkel örgütlü durumlarıdır. Son durum ise ahalî köyleridir. Bu da aşiretin modern örgütlenmiş durumunu temsil etmektedir (Gökalp, 2013: 47). Günümüzde toprağa yerleşimin artmasıyla aşiret yapılanmasında ciddi değişiklikler yaşanmıştır. Tam göçebeler; aşiretlerin en ilkel örnekleri olup tarımla hiç ilişkileri bulunmamaktadır. Yarı göçebeler; hem tarım, hem hayvancılıkla uğraşırlar (Çetintaş, 2002: 48). Bir bölümü “Ekinci” veya “Felai” adıyla köylerde diğer bölümü de göçebe olarak çadırlarda kalırlar. Fakat “şerefli olanlar” göçebelerdir. Ekinciler ise göçebelerin gözünde yabancıdırlar ve daha alt düzeydedirler. Çünkü silah ötekilerin elindedir. Yarı göçebeler, sosyal şartlar elverişli olduğunda yerleşik aşiret düzenine geçmeye çalışır ancak bu durum tam göçebeler için söz konusu değildir. Yarı göçebelik sürecinden geçmeleri zorunludur. Çünkü yerleşik aşiret durumunda çok miktarda koyun sürüsü besleyemezler. Tam göçebelerin sahip olduğu mal varlıkları hayvanlarıdır, koyun sürüsüdür. Bunlar tarımın tekniklerini birdenbire öğrenemezler. Tarıma entegre olamayınca ya da yerleşik düzende bir tehlike görünce derhal tam göçebeliğe dönerler. Yerleşik aşiretler de aniden “halk köyleri” haline dönüşemezler. Aşiret düzeni bozulduğunda her fert kendi başına kalır. Toplumsal bir örgüt mevcut olmaz. Bu duruma “toplumsal atomizm” denilir. Bu durum sonucunda fertler arasında yalnızca bir hüküm geçerli olur: “Gücü yeten yetene-altta kalanın canı çıksın” (Gökalp, 2013: 48).

Bu durum sosyal bir dağılmadır. Böyle bir durumla karşı karşıya kalan bir topluluk, mutlaka bir beyin, bir ağanın yönetimi altına geçer. Kuruluşta fertler, reaya (vergi veren yoksul) haline girer. Ne var ki bu hal, onlar için anarşiden, başsızlıktan daha iyidir. Bu yüzden feodalist aşiret durumunu, dağılmış köylüler olgunlukla kabul ederler. Bu kabul edişi Gökalp şu atasözü ile anlatmaktadır: “Ta Jı Miriné Çétire” (Sıtma ölümden iyidir). Demek ki köylüler örgütsüz kalmakla tamamen yok

olacaklarını bildikleri için, sıtma adını verdikleri bu reaya durumunu iradeleri ve gönül rızası ile kabul etmektedirler. Çünkü topraklarını hiç para almaksızın bu egemen ağaya terk ederek, onun himayesi altına giren köylüler, ağa köyleri, örgütlenme ve kamu hukuku ile ferdi hukuk anlayışına sahip olduktan sonradır ki, halk köyleri sırasına geçebilirler. Halk köylerinden bazıları, çaresizlik içinde kalınca, yeniden ağa köyü haline geçmekten de çekinmezler (Gökalp, 2013: 48).

2.2.2. Aşiretin Ekonomik Yapısı

Aşiretler ekonomik açıdan göçebe, yarı göçebe ve yerleşik olmalarına göre üç gruba ayrılmaktadır. Günümüzde aşiretlerin genelinin yerleşik tarım hayatına geçişiyle aşiret yapılanmalarında ciddi değişimler meydana gelmiştir. Göçebe aşiretler yerleşik yaşama geçtiğinde hızlı töresel değişimlerin yaşanmasıyla birlikte birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir (Gökalp, 2013: 47). Göçebe aşiretler, büyük arazilerde hareket alanı bulan, yazları serin ve yüksek yaylalara hayvansal faaliyetlerini yapmaya çıkan, kışları ise sıcak ve ovalık yerlere doğru hayvancılık faaliyetlerini devam ettiren aşiretlerdir. Temel geçim kaynağı hayvancılık olup bu aşiretler tarımsal faaliyetlerle uğraşmazlar. Yarı göçebe aşiretler ise, hayvancılık faaliyetlerinin yanında tarımsal faaliyetler de yapan aşiretlerdir. Yarı göçebe aşiretler sosyal-ekonomik durumu uygun bulduklarında yerleşik düzene geçebilmektedir. Yerleşik aşiretler ise tamamıyla toprak ilişkisine dayalı, geçiminin büyük bölümünü tarımla sürdüren aşiretlerdir. Bu aşiretlerin sahip oldukları araziler ve işletmeler vardır. Aşiretin ekonomik yapısının önemli bir diğer özelliği; üretimini tüketimine göre gerçekleştirmesidir. Tüketime yönelik bu ekonomik yapısı aşiretin de kapalı bir toplum yapısını benimsemesine yol açmıştır (Çetintaş, 2002: 48).

Güneydoğu Anadolu bölgesinin kapalı cemaatçi yapısını açıklayan bölgesel farklılıkları inceleyen Fredrer W. Frey, vaktiyle tarımcıların kullandığı dokuz bölgeyi Türkiye sınıflandırmasına dayanarak 1962’de köyde yaşayanlar üzerinde bir araştırma yapmıştır. Bu çalışma, bugün Türkiye’de bölgeler arası çalışmaların en kapsamlı olanını ifade eder. Araştırma göstermiştir ki, bölgeler arası farklılıklar uçurum düzeyindedir. Frey Raporunda Doğu ve Güneydoğu bölgesini Türkiye geneliyle karşılaştırdığında, beş temel özellik ile bölgenin kapalı cemaatçi yapısını açıklar. Bunlar:

- Yoksulluk,
- Köylülerin dış dünyayla ilişkilerinin kopukluğu ve yalnız bırakılması,
- Okur-yazarlık oranının bu bölgelerde düşük oluşu,
- Kadere dayalı dünya görüşünün hâkim olması (Akt. Türkdogan, 2006: 248).

2.2.3. Aşiretin Siyasi Yapısı

Birbirine daha çok kan bağı ile bağlı olan aşireti, politik bir birlik olarak da ele almak mümkündür. En küçük birim olan çadır, daha sonra zoma, kabile, aşiret ve ulu kişi gibi basamaklar siyasi bir kademelenmeyi göstermektedir (Kaya, 2015: 68).

Aşiretlerin siyasi yapısı daha çok aşiret reisliği kurumu etrafında şekillenir. Aşiret reisi aşiretin yönetiminden, öteki aşiretlere karşı üstünlüğün korunmasından ve aşiretin diğer kabileleri arasındaki ilişkilerin düzenli bir şekilde yürütülmesinden sorumludur. Hatta bazı durumlarda diğer aşiretler arasındaki anlamsızlıkların çözümünde arabulucu rolünü üstlenerek bir birlik sağladığı ve bu birliğin başına geçerek büyük reis veya ulu kişi unvanına kavuştuğu görülebilir. Bunun sonucu olarak da milletvekili, belediye başkanı, siyasi parti il başkanı, siyasi parti ilçe başkanı gibi konumlardaki aşiret reislerine rastlamak mümkündür. Aşiret mensupları için aday olanın niteliği ve partisi değil, bağlı olduğu aşiret önemlidir. Özellikle kendi aşiretlerinden birisi aday olduğunda başka bir kişi veya partiye oy vermesi söz konusu değildir. Çünkü bu noktada kan bağları, akrabalık hissi, biz duygusu, güç, şan ve prestij gibi mekanizmalar devreye girer. Aşiret kültürünün çok güçlü olduğu yerlerde siyasete fiili katılım yalnızca, aşiret reisliği kurumu ve bu kurumun etrafında oluşan aşiret reisinin yardımcıları ve danışmanları konumundaki aşiretin ileri gelenlerine mahsustur. Aşiretin geri kalan çoğunluğu ise, destekleme ve oy verme yolu ile siyasete katılırlar.

Aşiret liderleri, aşiret gruplarının yapısal birlikteliğini, bunların eşitlik, hiyerarşi oluşumları ve devletin bu aşiret gruplarının yönetimi konusundaki tutumunda önemli roller üstlenmektedir. Aşiret liderleri ve devlet arasındaki, iktidar ve kontrol ilişkileri karmaşık bir yapıdadır. Devletin ve aşiretin birbiriyle olan ilişkileri sonucu da farklı aşiret liderlik tiplerine ortaya çıkar. Bazen bu liderler devlet ile müzakerelerde aracı bazen de yerel bir temsilcinin seçiminde kilit rol oynarlar. Güneydoğu'daki şeyhlerin de etkileri bulunmakla beraber bu durum aşiret

liderlerinin gücü tamamen ellerine almasıyla değişmiştir. Aşiret liderlerinin şeyhlerin rollerini üstlendikten sonra şeyhlerin bölgede siyasi meseleler konusunda ağırlıkları azalmıştır (Yalçın-Heckmann, 2012: 166).

2.3. Çalışmaya Konu Olan Aşiret

2.3.1. Aşiret'in Tarihçesi

Aşiret'in tarihi hakkında çok fazla bilgi olmasa da elde edilen bulgularla önemli çıkarımlarda bulunulabilir. Ziya Gökalp'ın "Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler" ve Orhan Türkdoğan'ın "Günümüz Türk Toplumunda Doğu-Güneydoğu ve Kabile-Aşiret Yapısı" adlı çalışmalarda bazı bilgilere ulaşılmıştır. Ziya Gökalp eserinde, Kürt aşiretlerinin genellikle kabile halinde yaşadıklarını söylemiştir. Viranşehir'deki Miliî kabilesine bakıldığında birinci tür kabile "Yedi Mühür" adını alan "Ga Miri/Öküzleri Ölmüş" unvanını taşıyan yedi asıl amare (kabile)'dir. Bu kabilelere ek olarak gösterilen Tırkan amaresi, aslen Türk olduklarını bilirler tespitinde bulunmuştur (Gökalp, 2013: 36).

Karacadağ Türkmen Derneği de aşiret tarihçesi hakkındaki bölümde, aşiretin Osmanlı Tahrir Defterlerinde "Ekrad ve Yörükân Taifesinden" olduğu belirtilmiştir. Oğuzların 24 boyundan biri olan "Beğdili" boyuna mensuptur. Önceleri Karakeçililer'e tabi olan sonradan Viranşehir'de (Urfa) bir derebeyi olan İbrahim Paşa bu aşireti Milli aşiretine bağlamıştır. Tırkan aşireti üyeleri Türk olduklarını bilen, Kürtçe konuşan bir aşiret olarak tanımlanmıştır. Aşiretin en kalabalık olduğu yer Şanlıurfa'nın Siverek ilçesidir (Karacadağ Türkmen Derneği, 2016).

Tırkan Aşiretinde Sosyal ve Siyasal Örgütlenme: Aşiret'in, sosyal ve siyasal örgütlenmesi hiyerarşik bir yapılanmaya dayanmaktadır. Aşiretlerde var olan aşiret, kabile, bavık ve mal gibi kavramlar Tırkan aşiretinde de görülmektedir.

Aşiret'in örgütlenme biçimi:

- Aşiret
- Kabile (klan)
- Bavık/Mal (sülale)
- Mal (geniş-çekirdek aile)

Burada aşiret ve kabile siyasal birlikteliği, bavık/mal hem siyasal birlikteliği hem de akrabalık/kan bağını ve geniş-çekirdek aile de kan/akrabalık bağını ve oturulan evi açıklamaktadır.

Yarı göçebe halindeyken Tırkan aşiretinde, bir konaklama düzeni olarak “Şeni” (zoma,hal) ve bir konut biçimi olarak “Kon” (keçi kılından yapılma büyük çadır) vardır. Yazları serin yaylalarda kon içerisinde yaşamaktadır. Aşiret bugün bütünüyle yerleşik hayata geçmiştir.

Aşiret: Aşiretler birbiri içinde bulunan grup kümeleri gibidir. Fakat bu gruplar, bir yandan aileye, diğer yandan da siyasal bir kuruluşa benzedikleri için “siyasal aile toplulukları” adını alırlar (Gökalp, 2013: 22). Toprağa dayalı üretim biçiminin egemen olduğu aşiretlerde, gruplar bazen gerçek bazen de hayali akrabalık bağına dayanırlar. Akrabalık büyük aile ve kısmen de kabile düzeyinde vardır.

Aşiret üyelerinin bakış açısına göre, akrabalık bağları, malların, hizmetlerin ve duyguların işlenip büyütülmesini sağlayan ve sık sık temasa geçmek şartıyla sürekliliklerinin sağlanması gereken toplumsal bağlar bütünüdür. Akrabalık ilişkisinin aşiret mensupları açısından taşıdığı bir diğer özellik ise, akrabalığın getirdiği sorumlulukların ve akrabalık ilişkilerinin, yöneticilerle, siyasetçilerle ve askeri personelle ilişki kurma konusunda da işe yaradığı düşünülmektedir.

Aşirette kız alıp verme üzerinden gelişen bir akrabalık ilişkisi vardır. Ayrıca aşirette akrabalık ilişkisi baba soyludur; yani kadın tarafından akrabalık aşirete aidiyet duygusunu yaratmaz (Uluç, 2007: 113). Tırkan aşireti içerisinde, akraba evlilikleri yüksektir. Çünkü aşiret üyeleri içeride tanıdıkları ve durumlarını bildikleri kişilerle kız alıp vermek isterler. Gerek coğrafi yakınlık gerekse de sosyal ilişkiler açısından bu evlilikler bu değerlere bağlı kalınarak gerçekleştirilmektedir.

Kabile (Klan): Kabile, akraba olduklarını iddia eden ancak bunu ispatlayamayan hayali ortak bir ataya dayanan topluluktur. Kabilelerin bir araya gelmesiyle aşiret oluşmaktadır (Bruinessen, 1992: 52). Ancak, bu birimlerin tümüne bir veya ikisine sahip olan aşiretlerin de var olabileceği göz önünde tutulmalıdır. Görülüyor ki, kabile, ekonomik, ekolojik ve kan bağının iddia edildiği ancak ispatlanamadığı sosyal ve siyasi bir birliktir.

Kabilelerin bünyesinde farklı düzeylerde büyük aileler bulunmaktadır. Aşiretlerin yöneticisi konumunda olan aşiret liderleri gibi, kabilelerin de liderleri vardır. Kabile içinde bulunan bütün sülalelerin ortak bir atadan geldiğine dair inanç kabilelerde yüksektir. Başka bir deyişle kabile, ortak bir atadan geldiklerine inanan ancak bu durumu ispatlayamayan insanların oluşturduğu örgütlenme biçimidir (Uluç, 2007: 115).

Tırkan aşireti beş kabileden oluşmaktadır. Kabilelerin isimleri (parantez içindekiler sülale isimleridir) şunlardır:

- Ayşık
- Sımahil (Heytoyi, Fatoyi, Poloyi, Esmeri, Bezoyi, Zatoyi)
- Bekoyi (Mumoyi, Husoyi, David, Heseni)
- Heboyi (Çavzera, Malahebo, Dekoya, Emoya)
- Omeri (Ğaloyi, Kutoyi, Zelğoyi, Şegoyi)

1970’li yıllarda Tırkan aşiretinin o dönem nüfusu: 3314, dili’nin; Kürtçe, Reisi; Fuat Karaca, “Xerib Axa”, yaşadığı köy; Karabahçe köyü. Aşiret’in yaşadığı ya da konakladığı yer: Siverek ilçesi: Karacadağ Bucak merkezi, Karabahçe, Gürakar, Söylemez, Çıgırık ve Kamışlı köyleridir (Perinçek, 2014: 7).

Bavık/Mal (Sülale): Mal, hem “hane”, hem “aynı evi paylaşan akraba grubu”, hem de “sülale” anlamına gelir. Terimin yani “mal” sülale anlamında kullanımında, ismi belli atadan gelen babasoylu gerçek bir akraba topluluğu söz konusudur (Yalçın-Heckmann, 2012: 133). Başka bir deyişle sülale genellikle, aralarında akrabalık bağları olduğunu kabul eden ve kökenlerini belli bir ortak ataya dayandıran kabileden daha küçük bir grup olarak tanımlanmaktadır.

Kabilelerin her biri birkaç sülaleden oluşmaktadır. Örneğin, Tırkan aşiretindeki Sımahil kabilesi, Heytoyi, Fatoyi, Poloyi, Esmeri, Bezoyi ve Zotoyi sülalelerinden oluşmaktadır. Ayrıca bir Bavık’ın yani Sülalenin ne kadar çok sayıda mensubu varsa, aşiret içinde o kadar güçlü ve nüfuz sahibi bir sülale olduğu kabul edilmektedir.

Mal (Geniş/Çekirdek aile, Oturulan ev): Aşiret içerisindeki en küçük birim olarak geniş/çekirdek aile ya da oturulan ev olarak gösterilmektedir. Aşiretin sosyal

ve siyasal örgütlenmesinde, üst birim olan aşiretten daha küçük birimlere doğru inildikçe aidiyet duygusu ve bilinci güçlenmektedir. Aynı zamanda bu aidiyet duygusu ve aidiyet bilinci aşirete doğru gidildikçe de azalmaktadır.

Tüm bu değerlerden yola çıkarak, Tırkan aşireti üzerinden toprağa yerleşmiş aşiretler için şu tanım yapılabilir: Yerleşik aşiret, birbiri içinde bulunan gruplardan oluşan, bir yanıyla kan bağına diğer yanıyla da soy bağına dayanan, akrabalık dayanışmasının en küçük birimi olan ailelerin bir araya gelmesiyle oluşan üst aidiyet bağının ortak çıkarlar için devreye girdiği, ekonomik çıkar, dış tehditlere karşı birleşen, siyasal ve sosyal bir örgütlenme biçimidir.

2.3.2. Aşiretin Bölgedeki Konumu

Tırkan aşireti Şanlıurfa'nın Siverek ilçesine bağlı Karacadağ eteklerinde yoğunlaşmıştır. Karacadağ, Siverek merkeze 60 km uzaklıkta olup, Şanlıurfa il merkezine ise 150 km uzaklıktadır. Karacadağ Siverek'in doğusuna, Şanlıurfa'nın ise kuzeydoğusuna, Diyarbakır'ın ise güneybatısına düşmektedir.

Coğrafi olarak, aşiret 60 mahalle (köy) ile Karacadağ'ın eteklerine yerleşmiş durumdadır. Karacadağ eski sönmüş bir volkanik dağ olma özelliği taşımaktadır. Bu nedenle bölgede tarıma elverişli tarım toprakları bulunmakla beraber bölgede hayvancılık faaliyetleri de yaygındır. Ayrıca Güneydoğu Anadolu'nun en yüksek dağlarından olan Karacadağ'ın (2000 m) varlığı sebebiyle iklim sert geçmekte ve kışları bölge kar altında kalmaktadır. Karacadağ'ın aşiret üzerindeki önemli diğer etkisi de bölgede yaygın olarak bulunan volkanik taşlardan yapılmış evlerin var olmasıdır.

Tırkan aşiretinin yoğunlaştığı Karacadağ bölgesinde 2000'lere kadar ulaşım olanakları sınırlıydı. Aşiret mensupları şehir ile olan ilişkileri daha zaman alıcı vaziyeteydi. 2000'lerden sonra kırsal mahalle yollarının düzeltilmesiyle bölgenin hem Siverek hem de Diyarbakır ile olan iletişimi güçlenmiş aşiret, içe kapanık durumdan şehir ile etkileşim haline geçmiştir.

2.3.3. Aşiretin Nüfusu ve Toprak İle İlişkisi

Bir topluluğun yerleşik ya da göçebe yaşam tarzını benimsemesi, kent ya da kırsal yaşam koşullarında yaşaması o topluluğun hayatı algılayışı açısından önemli bilgiler vermektedir.

Yarı göçebe halinde iken Tırkan aşireti sınırlı düzeyde tarım ile uğraşmaktadır. Tarım alanları hayvancılığa göre daha çok uğraş isteyen ve para gerektiren bir alandır. Aşiret ağası dâhil diğer üyelerinin durumu buna el vermiyordu. Çünkü tarım için gerekli makine ve tohum gibi değerleri elde edecek para aşirette yoktu. Yarı göçebe halindeyken aşiretler sosyal şartları uygun buldukça tam yerleşik düzene geçerler (Gökalp, 2013: 47). Tırkan aşireti sınırlı sayıda koyun beslemekteydi. Yerleşik yaşama geçince bu kadar koyunu besleyemezdi. Bundan dolayı, yerleşik yaşama geçince aşiret içerisinde hayvancılık daha az önemli hale geldi. 1950'li yıllarda tarımda makineleşmenin artmasıyla hayvancılık önemini yitirmeye başladı. Türkiye'de traktör sayısı 1945'te 1 156 iken, 1950'de Demokrat Parti (DP) döneminde bu sayı 16 585'e, 1962'de ise 43 737'e çıktı (Oktar ve Varlı, 2010: 11). Tarımda makineleşme ile birlikte işlenmemiş topraklar büyük önem kazandı. Aşiretin kullandığı yaylalar ile işlenmemiş diğer tarımsal alanlar değerlendirildi ve hayvancılık gün geçtikçe önemini yitirdi. Böylelikle aşiretin yerleşik yaşama geçişin önü açıldı.

Tırkan aşireti, yerleşik yaşama geçmesine rağmen aşiret içerisindeki Omerli kabilesi yarı göçebe özelliğini devam ettirmektedir. Bunun yanında aşiret üyeleri zamanla tarım makinalarıyla tanışmış ve tarımsal faaliyetlerini ilerletmiştir. Zamanla şehirlerle iletişim halinde olan aşiret üyeleri kentin çekiciliğine kapılıp kentlere geçiş yapmışlardır. Şanlıurfa'nın Eyyübiye merkez ilçesi ile Siverek, Hilvan ilçeleri ve Diyarbakır gibi yerlere yerleşmişlerdir.

2.3.4. Aşiretin Ekonomik Yapısı

Sosyo-ekonomik yapıyı etkileyen temel unsurlardan biri de ekonomik ilişkilerin biçimidir. Toprak mülkiyeti, üretim biçimi ve üretim ilişkileri toplumun üst yapı kurumları olan örf-adet, gelenek, inanç ve inancı tasvir etme biçimini, kadın-erkek ilişkilerini kısacası toplumsal değerlerin tümünü etkisi altına almakta ve şekillendirmektedir (Uluç, 2007: 145).

Osmanlı devleti son dönemlerine doğru toprak sisteminde önemli değişiklikler yapmıştır. 1858 Arazi Kanunnamesi olarak bilinen bu reforma göre topraklar;

- Mülk olarak tasarruf edilebilen arazi-i memluke
- Vakıf toprakları olan arazi-i mevkufe
- Devlete, hazineye ait arazi-i emriye
- Umuma ait olan yol, çarşı, Pazar, panayır alanları, ortak olarak kullanılan mer'a yaylak ve kışlaklar olan arazi-i metruke
- Ekilip biçilemeyen arazi-i mev'at olmak üzere beş kısma ayrıldı (Uluç, 2007: 147).

Arazi kanunnamesi, o döneme kadar olan devletin toprak mülkiyetini sınırlandırma getirerek, özel mülkiyeti getirdi. Topraklar kişilere tapu dairelerinden ufak ücretler karşılığı satılmaktaydı. Burada araziler daha çok tasarruf edilmek üzere verilmekteydi. Reform'un devreye girmesinden kısa bir süre sonra reform amacından sapmaya başladı. Reform'da toprağın sadece tasarruf hakkını öngörüyorken, tasarruf hakkı zamanla tam mülkiyete dönüştü. Bu mülkiyet toplumun geneline değil de belli bir grubun tekelinde yoğunlaştı. Tapu dairesindeki kişiler ile ilişki ağı içerisine giren (aşiret/kabile liderleri) kişiler çok geniş toprak parçalarını kendi adlarına tapuya geçirdiler.

Geniş arazileri elde eden aşiret/kabile liderleri, geri kalan aşiret üyeleri üzerinde güç sahibi oldular. Tırkan aşireti mensupları, kendi arazilerinin Fetahlılar adlı bir kabilenin elinde olduğunu ve bu kişilerin çevre köylerde geniş araziler ele geçirdiklerini anlatmaktadırlar. Bu tapuya geçirilen arazilerin de bu dönemlerde kendilerine satıldığını dile getirmektedirler.

Kırsal mahallede yaşayanların büyük kısmının çok az araziye sahip olduğunu, bunun aksine, aşiret liderleri ya da köy ağalarının da büyük arazilere sahip olduklarını görülmektedir. Sahip oldukları toprak miktarına göre aşiret üyeleri ekonomik gücü kullanarak diğer aşiret mensupları üzerinde etkide bulunabilmektedir.

Aşiretçi yapıda görülen bir diğer özellik de üretimin tüketime göre yapılmasıdır. Tüketime yönelik bu üretim fonksiyonu, kapalı bir ekonomi yapısıyla birlikte kapalı bir toplum yapısının oluşumuna da kaynaklık eder (Çetintaş, 2002: 48). Tırkan aşiretinde egemen olan kapalı ekonomi biçimi günümüzde değişmiş, üretilen mallar pazar alanlarına satılmaktadır. Üretilen buğday, arpa, mercimek, nohut ve diğer baklagiller Siverek, Şanlıurfa ve Diyarbakır Toprak Mahsulleri Ofisine (TMO) ya da bu şehirlerde bulunan zahirecilere satılmaktadır. Toprak sahiplerinin sürekli ürünlerini sattıkları zahireciler, özellikle kış ve bahar aylarında toprak sahiplerine borç para vermekte ve böylelikle zahireciler toprak sahiplerinin ürünlerini almayı garanti altına almış olmaktadır.

Toprak sahiplerinin yakın ilişki içerisinde olduğu diğer kesim de toptan satıcılardır. Toprak sahipleri normal kentli gibi bir-iki kilo ile ürün (yağ, şeker, bulgur, pirinç, vb.) almamaktadır. Genelde erzaklarını torbalar şeklinde almakta ve borç usulü ile tedarik etmektedir. Böylelikle toprak sahipleri ile toptan satıcı ve zahireci gibi ticaret erbabları ile ilişkiler yürütülmektedir.

Son yıllarda Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile sulu tarım yaygınlaşmış pamuk ve mısır da ticaret ağı içine girmiştir. GAP ile artan sanayi bitkilerinin kırsal yapıların hızlı pazar ekonomisine yönelmesi ve nakit paranın değer kazanması toplum içinde yeni değerlerin oluşmasına sebebiyet vermektedir (Türkdoğan, 2006: 376). Bu durum sonucunda oluşacak yeni gelir dağılımında makineleşmeye ek olarak sulu tarımın da üretime katılmasıyla geniş arazilere sahip aşiret liderleri ve ağaların muazzam servet edindikleri bir sisteme dönüşebilir.

2.3.5. Aşiretin Siyasi Gücü

Günümüzde aşiretler güç sahibi olmak için ve bu konumlarını sürdürebilmek için eskisinden farklı mekanizmalar kullanmakta ve daha karmaşık bir siyasi ortamda yer almaktadır. Aşiretin siyasi yapılanması içerisinde en etkili kişiler kuşkusuz aşiret liderleridir.

Aşiret liderliği figürü, aşiret gruplarının yapısal bileşimini, bunların içindeki eşitlik ve hiyerarşi ilişkisini ve devletin bu aşiret gruplarının yönetimi konusundaki tutumunu gösterir. Aşiret ve devlete ilişkin farklı durumlar, farklı ve birbiriyle çelişkili liderlik figürlerinin ortaya çıkmasına yol açar (Yalçın-Heckmann, 2012:

165). Aşiret içerisinde liderlik ne tek başına bir sülaleye ya da bir hanedana ait, ne de en büyük oğlun başa geçmesi gibi liderliği belirleyen tek bir kural vardır. Bu liderliği belirleyen durumlar ise, kaynakların, taktiklerin ve siyasi idarenin başarılı bir şekilde kullanılması yoluyla edinilen bir iktidar mücadelesidir.

Aşiret liderinin iktidar kaynağının bir diğer yönü de sahip olduğu toprak büyüklüğüdür. Çünkü ne kadar çok toprak o kadar ekonomik zenginlik demektir. Aşiret içerisinde liderlik mal mülk ile yapılmaktadır (Uluç, 2007: 173). Toprak ile oluşan bu güç sonunda lider, aşiret mensuplarını daha çok yönlendirebilmektedir.

Aşiret liderleri siyasi girişimler için öncelikle tüm aşiret mensupları üzerinde otoritesini kurmaya çalışır. Bireyle ilgilenmez onun için önemli olan topluluğun tamamıdır. Tıpkı siyasette olduğu gibi; siyaset bireylerden çok kitlelerle ilgilenir ve siyasette önemli olan istekler de bu sebeple belirli bir grubun çeşitli üyelerinin kendini yakın hissedebileceği isteklerdir (Russell, 2014: 204). Yani siyasi ilişki ağı kurulunca tüm üyeler değil, azınlığın isteği tüm üyelerin isteğine karşılık gelmektedir. Diğer üyeler böylelikle aşiret liderinin gücüne güç ve statü katmaktadırlar. Aşiretin içerisindeki bu içgüdüsel siyasi mekanizma, aşiret içinde işbirliğinin ve diğer aşiretlerle düşmanlığın olduğu bir mekanizma oluşmaktadır.

Yerel iktidar ilişkilerinin belirleyicilerinden olan aşiret, kabile ve köydeki diğer ilişki türleri siyasetin yönünü değiştirmektedir. Geleneksel bir toplum olan aşiret, zamanla dönüşmekte ve sosyal, ekonomik ve siyasi ilişkilerinde modernleşmenin izleri görünmeye başlanmaktadır. Böyle bir dönüşüm döneminde, çıkar grupları kurumsallaşma gösterememiştir (Unbehaun, 2006: 26). 1945'te çok partili demokratik siyasal yaşama adım atılması ve 1950 seçimleriyle demokratik mücadelenin fiili olarak başlaması siyasi partiler arası rekabeti artırmıştır (Köker, 2013: 223). Rekabete giren siyasi partiler Türkiye'nin en ücra bölgelerine bile yerleştiler. Çalışmaya konu olan Aşiret sert iklim koşulları ve altyapısı nedeniyle Karacadağ bölgesine sıkışmış durumdaydı. Ancak gelişen alt yapı yani yol hizmetleri ile siyasal partiler bu bölgeyi oy deposu olarak gördüler. Ayrıca son Büyükşehir Yasası ile köylerin tüzel kişiliğinin kalkması ve mahalleye dönüşmesiyle artık aşiret mensuplarının Büyükşehir belediye başkanını ve İlçe belediye başkanını seçmede etkili olması sebebiyle birçok siyasal parti aşiret ile daha güçlü ilişkiler kurmak istemektedir.

3. BÖLÜM

3. ÇALIŞMANIN KONUSU, AMACI, SINIRLIKLARI, PROBLEMLER, VERİ TOPLAMA, YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

3.1. Çalışmanın Konusu, Amacı ve Sınırlıkları

Aşiret, gerçek ya da gerçek olduğu düşünülen, ortak bir ataya bağlı ve kan bağına dayanan örgütlenmiş, genellikle toprak bütünlüğü de olan, kendine özgü kapalı bir ekonomik işleyiş ve kendine özgü bir içyapıya sahip sosyo-politik bir birim olma özelliği taşır (Bruinessen,1992: 52). Bu nedenle aşiret kapalı sosyo-ekonomik bir yapı benimser ki bu da şehirleşmenin yerini kırsal yaşamın yer aldığı bir toplum yapısıdır. Geleneksel toplumun birimi olan aşiretin bu sosyo-ekonomik yapısı nedeniyle uzmanlaşmaya dayalı bağlar gelişmemekte bu da toplumun genel çehresini değiştirici gücü oluşturmamaktadır. Bu bağlamda geleneksel toplumlarda köylük yerlerde siyasal bilinç çok sınırlı düzeyde kalmaktadır.

Ancak modernleşme hareketlerine paralel olarak devletin nüfuz alanının gelişmesiyle birlikte gelişen ticari hayat, sanayiye yönelik yenilikler, kitle iletişim araçları, ulaşım şartları ve eğitim kurumlarının yaygınlaşması, aşiret üyelerinin de dünya görüşlerinde ve kapalı yapılarında önemli değişiklikler yaratmıştır. Ayrıca aşiret üyeleri bu gelişen ağlarla birlikte kentlere göç etmektedir. Ancak aşiret üyeleri bu köyden kente göç durumunda kırsaldan ilişkisini koparmamaktadır. Bu hareketlilik ile aşiret bazı değerlerini kentlere taşımaktadır. Böylece kapalı sosyo-ekonomik-politik bir yapıdan daha açık bir toplum yapısına geçerek klasik aşiret tanımını değiştirmektedir.

Bugün aşiret yapısı yaşadığı bu hareketlilik nedeniyle ne tam geleneksel bir yapı olabilmekte ne de modern bir yapıya dönüşmüş durumdadır. Kısacası aşiret, geleneksel toplumun özelliklerinden modern toplumun özelliklerine doğru bir geçiş aşaması yaşamaktadır. Ancak bu dönüşüm sanayiye dayalı bir altyapıya

dayanmadığından ve aşiretin feodal gücünün kendini kentte de hissettirmesinden dolayı bu değişim yavaş olmaktadır.

Sosyal ilişkilerin böyle bir süreç geçirdiği aşiret kültüründe, siyasal değerlerin oluşumu karmaşık bir hal almaktadır. Bu nedenle siyasal değerlere yönelik özelliklerde hem geleneksel topluma yönelik yaklaşımlar hem de modern topluma yönelik yaklaşımlar sergilenmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı siyasal değerler üzerinden aşiretin modernleşme eğilimini araştırmaktır.

Çalışma Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde ikamet eden Aşiret'in siyasal değerlerini oy verme davranışı bağlamında incelemekle sınırlıdır.

3.2. Problemler

Aşirete ilişkin şu sorunun cevabı aranacaktır: geleneksel toplumun ideolojik bir unsuru olan aşiret örgütlenmesine mensup aşiret üyelerinin oy verme davranışı bağlamında “siyasal değerleri” hangi düzeyde modern siyasal değerler yönünde bir dönüşüm eğilimindedir?

Ayrıca aşiret üyelerinin siyasal değerlerinin;

- Yaş özellikleri
- Cinsiyet özellikleri
- Eğitim özellikleri
- Yerleşim birimi özellikleri açısından ne tür farklılıklar gösterdiği incelenecektir.

3.3. Veri Toplama

Çalışmada yazılı ve sözlü iki tür kaynak kullanılmıştır. Çalışmanın ilk bölümü olan “Siyasal Değer” için literatür taraması yapılmıştır. Çalışmada kullanılan kaynakların büyük bölümü kitap ve makalelerden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra aşiret üyelerinin siyasal değerlerinin modern siyasal değerler yönünde dönüşümünü incelemek için anket çalışması yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü olan “Aşiret” için tümüyle yazılı kaynaktan yararlanmak mümkün olmadığından, yazılı kaynaklara ek olarak aşiretin kanaat önderleri ile yapılan görüşmelerden yararlanılmıştır.

Çalışmada kullanılan anket soruları belirli bir çalışmanın ürünüdür. Hazırlanan anket soruları çalışmanın teori kısmı ile bağlantılı olarak problemlerin sonuçlarını öğrenmek amacıyla oluşturulmuştur.

Ankette aşiret üyelerinin kişisel özellikleri, siyasete olan ilgileri, öncelikli olarak çözülmesi gereken temel sorunları, siyasete karşı bilgi birikimlerini ve oy verirken neleri göz önünde bulundurdıklarına dair sorular bulunmaktadır.

Anket soruları aşiret üyelerinin içinde bulunduğu kültüre bağlı olarak sade, açık ve anlaşılır bir formatta hazırlanmıştır. Anket formunda 32 soru kullanılmıştır. Ayrıca anket sorularında olası hatayı önlemek için pilot uygulama ile önce farklı yaş ve sosyo-ekonomik düzeydeki kişilere alanda uygulanarak, eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır.

Anket Aşiret’in ikamet ettiği iki mahalle (köy) ve bir ilçede uygulanmıştır. Anket soruları doğrudan görüşme yoluyla doldurulmuştur. Anketler üç anketörün yardımıyla yapılmıştır.

Çalışmaya konu olan aşiretin üyesi olmam sebebiyle verilen cevapların aşiret üyelerinin samimi duygularına dayandığına inanmaktayım. Aşiretin bir üyesi olmakla birlikte ön yargılarımın sirayet etmemesine özen gösterdim. Anketlerin uygulanması esnasında benim ve iki anketörün Kürtçeyi iyi bilmesi bizim lehimize olumlu bir gelişme idi. Çünkü orta yaş ve üzeri yaşlı kadın ve erkeklerin belli bir kısmı Türkçe bilmediğinden o insanların dilini bilen anketörleri zorunlu kılmaktaydı.

Uygulama esnasında yaşanan tek sıkıntı ise siyasi içerikli sorulara korkuyla yaklaşan, bazen aksileşen aşiret üyelerinin yarattığı olumsuz durumları. Ancak bu konuda da sürekli yanımızda bulunup bu kişilerin gereksiz korkularını gideren aile büyüklerimin yanımızda olması karşı tarafa güven verdiğinden bu tür pürüzlerden arındırılmış olmasında büyük bir etkiye sahiptir.

3.4. Çalışmanın Yöntem ve Teknikleri

3.4.1. Evren

Üzerinde çalışma yapılan topluluk, başka bir deyişle, “evren” sosyal bilimlerde belirli olan yöntemlerle belirlenmiştir. Buna göre aşiretin 60 mahalle (köy) ve bir ilçede yoğun olarak yaşadığı tespit edilmiştir. Çalışmaya konu olan Aşiret’in yaşadığı bu yerleşim yerleri dikkate alınarak öncelikle kente yakın bir mahalle (köy) ve kente uzak bir mahalle (köy) ile ilçe merkezi dikkate alınarak örneklem belirlenmiştir. Kırısaldaki mahallelerin seçimi en uzak kırsal alanın dönüşümü ve kente yakın kırsal alanın dönüşümünün aynı anda olup olmadığına bakılmak istendiği için böyle bir seçim yapılmıştır.

3.4.2. Örneklem Seçimi

Bilimsel çalışmalarda çalışmanın yapıldığı çevrenin pisiko-sosyal, kültürel ve fiziksel özellikleri tespit edilmelidir (Karataş, 2015: 64). Çalışmanın konusu olan aşiretin mahalle (köy) ve ilçe yerleşim birimlerinde yaşadıklarını tespit ettik. Böylece, aşiretin yaşadığı iki mahalle (köy) ve ilçeden örnekler alınarak aşiretin oy verme davranışına bağlı olarak siyasal değerleri öğrenilmeye çalışılmıştır. İlçenin belirlenmesi dışında diğer iki mahallenin belirlenmesi Siverek ilçesine olan fiziksel uzaklığı dikkate alınmıştır. Bu nedenle kente uzak ya da iletişim ağlarının düzeylerinin farklılık taşıdığı ve geneli kapsayıcı kabiliyeti yüksek iki mahalle seçilmiştir. Biri eski Diyarbakır yolu üzerinde iken, diğeri daha uzak bir mesafede bulunmakta ve aşiretin yoğun olarak kendini hissettirdiği yerdir. Bu iki mahallenin Siverek’e sabah-akşam gidiş-geliş yaptığı bir otobüs seferi bulunmakla beraber iki mahallede ortaokul seviyesinde okulda mevcuttur.

Araştırmayı yapan kişi var olan araştırma yöntemlerinden sadece birini kullanmak zorunda değildir. Çalışmanın biçimi ve niteliği gereği birden fazla tekniğin kullanılabileceği yeni bir teknik geliştirilebilir ve bu tekniğe uygun veri toplanabilir (Altunışık, v.d., 2005: 62). Dolayısıyla çalışmada, çalışmanın niteliğinin gerektirdiği birden fazla teknik kullanılmıştır.

İlçe ve iki mahallenin (köy) seçiminde, araştırmacının öznel şartlara göre, örneği oluşturan deneklerin çalışmanın problemlerine cevap bulabileceğine inandığı

kişilerden seçtiği ‘‘kasti’’ örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Seyidoğlu, 1995: 34). Başka bir deyişle, seçilen yerlerin, çalışma konusu olan aşiretlerin oy verme davranışlarını yansıtacak özelliklere sahip olmasına dikkat edilmiştir.

Örnekleme içerisinde bulunan eski belde yeni Büyükşehir Kanunuyla mahalle olan A Mahallesi 35 km ilçeye olan uzaklığı bulunmaktadır. B Mahallesi’nin uzaklığı ise 50 km’dir.

Çalışmada %5’lik örnekleme hatası yani %95 güvenirlilik düzeyi ile 384 deneği görüşme kapsamına alınmıştır. Deneklerin yerleşim birimleri arasında oranlı dağılımını 384 üzerinden belirlense de ‘‘örnek kütle büyüdükçe evren hakkında yapılan genellemelerde yanılma olasılığı azalır’’ ilkesinden hareketle alanda daha fazla kişi ile görüşerek örneklemin ana kütleyle temsil gücünü artıracaklarını düşünerek, örnekleme sayısı 400 kişiye çıkarılmıştır.

İlçede oturan tüm kişilerin aşiret mensubu olmadığından dolayı ve bunların sayısını belirlemedeki zorluk sebebiyle tahmini olarak ilçeden belirli bir kişi örnekleme alınmıştır. Bu örnekleme seçiminde %10 hata payıyla seçim yapılmıştır. 96 kişi ile yapılması evreni temsil edeceği belirlenmiştir. Ancak örneklemin büyüklüğü güvenirliliği artıracığından 105 kişi örnekleme kapsamına alınmıştır.

Mahalleler için ise geri kalan 295 örnekleme mahallelere dağıtılmıştır. Kırsal mahallede kaydı bulunup şehirde yaşayanlar mahalle muhtarları ve kanaat önderleri sayesinde tahmini bir rakam ortaya çıkmıştır. Bu işlem sonucunda 820 seçmen tespit edilmiştir. Daha sonra 295 örnekleme sayısının 820 seçmen sayısının % kaçısı olduğu tespit edilmiş ve bulunan rakam köylere oranlanmıştır. Ancak bu oranda seçmen sayılarının birbirine yakınlığından dolayı yakın değerler olarak paylaşılmıştır.

Tablo 3. 1: Katılım

Yerleşim Birimi	Sayı	%
İlçe	105	26,2
A Mahallesi	150	37,5
B Mahallesi	145	36,2
Toplam	400	100,0

İlçe ve mahallerde kaç kişi ile görüşüleceği belirlendikten sonra ilçede aşiret üyelerini bulmak zor olduğundan Kartopu örnekleme ile aşiret üyelerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Kartopu örnekleme, evrenin sınırlarının ve evrene üye olanların kesin olarak belirlenmediği durumlarda kullanılan bir yöntemdir. Kartopu örnekleme yapmak için herhangi bir şekilde evrene dâhil birisiyle iletişime geçilir. Sonra temas kurulan kişinin yardımıyla bir başkasıyla, daha sonra yine aynı yolla bir başkasıyla iletişime geçilir. Kartopu etkisi şeklinde, zincirleme olarak örnek büyütülür (Altunışık, v.d., 2005: 133).

Kırsal mahalleler için öngörülen yöntem ise, tanımlanan evrendeki her elemanın eşit ve aynı zamanda birinin seçilip diğerinin seçilmesine engel olmayacak “bağımsız” seçilme şansına sahip olduğu basit tesadüfi örnekleme idi. Ayrıca bütün statüdeki kişiler ile görüşmeye özen gösterildi ve kısıtlı imkânlar dâhilinde olsa bile kadınların sayıları arttırılmaya çalışıldı.

3.5. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

3.5.1. Kişisel Bilgiler

Görüşülen kişilerin sosyal, ekonomik ve kültürel durumlarının bilinmesi, anket sorularına verdikleri cevapların taşıdığı önem açısından büyük önem taşımaktadır. Araştırmaya katılan deneklerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımları, Sayı tablolarıyla ortaya konulmuştur.

3.5.1.1. Yaş

Tablo 3. 2: Yaş özellikleri

Yaş	Sayı	%
18-24	104	26,0
25-35	108	27,0
36-55	117	29,2
56+	71	17,8
Toplam	400	100,0

Deneklerden mümkün olduğunca tüm yaş gruplarını temsil edecek sayıda kişi ile görüşmeye çalışılmıştır. Deneklerden 18-24 yaş grubunda olanlar %26,0, 25-35 yaş grubunda olanlar %27,0, 36-55 yaş grubundakiler %29,2 ve 56 yaş ve üzeri grubunda olanlar ise %17,8'dir (Tablo 3. 2). Böylece kişilerin yaş gruplarına göre nasıl düşündüklerini ve o yaş grubunun siyasete bakış açısından anlamlı sonuçlar elde etme düşünülmüştür. Bu denekler içerisinde 56 ve üzeri yaş grubu ile daha az görüşülmesinin sebebi bunların okuma yazma seviyelerinin çok düşük olmasından kaynaklanmaktadır

Tablo 3. 3: Yaş ve Eğitim Durumu İlişkisi

Yaş		Eğitim Durumu						Toplam
		Okur-yazar değil	Okur-yazar	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	
18-24	Sayı	5	4	12	56	25	2	104
	%	4,8	3,8	11,5	53,8	24,0	1,9	100,0
25-35	Sayı	13	17	33	27	11	7	108
	%	12,0	15,7	30,6	25,0	10,2	6,5	100,0
36-55	Sayı	40	19	36	19	1	2	117
	%	34,2	16,2	30,8	16,2	,9	1,7	100,0
56+	Sayı	29	15	21	3	2	1	71
	%	40,8	21,1	29,6	4,2	2,8	1,4	100,0
Toplam	Sayı	87	55	102	105	39	12	400
	%	21,8	13,8	25,5	26,2	9,8	3,0	100,0

Yaş büyüdükçe eğitim düzeyinin düştüğü yaş küçüldükçe de arttığı görülmektedir. 18-24 yaş grubu içerisinde okur-yazar olmayanlar %4,8'e denk gelirken, bu oran 56 ve üzeri yaş grubunda %40,8'e tekabül etmektedir. 18-24 yaş grubunun lise mezunu oranı %24,0 iken, bu oran yaş büyüdükçe azalmakta ve 56 üzeri yaş grubunda sadece iki kişi bulunmaktadır. Aynı zamanda 56 ve üzeri yaş grubunda üniversite mezunu yalnızca bir kişi bulunmaktadır. Üniversite eğitimi denekler içerisinde çok az kişi (toplam 12 kişi) edinmekle beraber bunun büyük oranını genç yaş grubu oluşturmaktadır (Tablo 3. 3).

3.5.1.2. Cinsiyet

Tablo 3. 4: Cinsiyet özellikleri

Cinsiyet	Sayı	%
Erkek	291	72,8
Kadın	109	27,2
Toplam	400	100,0

Çalışmaya katılan deneklerin %72,8'i erkek, %27,2'si kadındır (Tablo 3. 4). Çalışmaya katılanların büyük kısmını erkekler oluşturmaktadır. Aşiretin sosyal yapısı gereği kadın aşiret üyelerine daha az ulaşılabilmiştir.

Tablo 3. 5: Cinsiyet ve Eğitim Durumu İlişkisi

Cinsiyet		Eğitim Durumu						Toplam
		Okur-yazar değil	Okur-yazar	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	
Erkek	Sayı	35	40	86	88	31	11	291
	%	12,0	13,7	29,6	30,2	10,7	3,8	100,0
Kadın	Sayı	52	15	16	17	8	1	109
	%	47,7	13,8	14,7	15,6	7,3	,9	100,0
Toplam	Sayı	87	55	102	105	39	12	400
	%	21,8	13,8	25,5	26,2	9,8	3,0	100,0

Kadınlar ile erkeklerin eğitim durumlarına bakıldığında kadınların erkeklere göre daha düşük eğitim düzeyine sahip oldukları görülmektedir. 2015 TÜİK verilerine göre, Türkiye’de okuma yazma bilmeyen kadınların oranı %7,4’iken bu oran erkeklerde %1,4’tür (TÜİK, 2015). Çalışmaya katılan kadınların %47,7’si okuma-yazma bilmiyorken, erkeklerde bu oran %12,0’dır. Bu durumda görüşülen deneklerden erkeklerin %88’i, kadınların ise %53,3’ü okuma-yazma bilmektedir. Türkiye’de cinsiyete göre eğitim durumunun çok altında bir seviye karşımıza çıkmaktadır. Erkeklerde üniversite düzeyinde eğitim alanlar %3,8’dir. Ayrıca

üniversite eğitimine doğru gidildikçe kadın sayısında azalma görülmektedir. Kadınlarda lise mezunu oranı %7,3 olup, üniversite mezunu yalnızca bir kişi bulunmaktadır (Tablo 3. 5). Bu durum aşiret üyelerinin kızları belirli bir seviyeye kadar okula gönderdiğinin göstergesidir.

3.5.1.3. Eğitim Durumu

Tablo 3. 6: Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Sayı	%
Okur-yazar değil	87	21,8
Okur-yazar	55	13,8
İlkokul mezunu	102	25,5
Ortaokul mezunu	105	26,2
Lise mezunu	39	9,8
Üniversite mezunu	12	3,0
Toplam	400	100,0

Araştırmaya katılan 400 denneğin %21,8'i okur-yazar değildir. Geri kalan deneklerin %78,2'si en az okur-yazar durumundadır. İlkokul %25,5, ortaokul %26,2, lise %9,8 ve üniversite mezunu %3,0'dür (Tablo 3. 6). 2015 TÜİK verilerine göre, Türkiye'de okuma yazma bilmeyenlerin oranı %4,4'tür (TÜİK, 2015). Dolayısıyla deneklerin Türkiye ortalamasının çok altında eğitim seviyesine sahiptir.

3.5.1.4. Yerleşim Birimi

Tablo 3. 7: Yerleşim birimi özellikleri

Yerleşim Birimi	Sayı	%
İlçe	105	26,2
A Mahallesi	150	37,5
B Mahallesi	145	36,2
Toplam	400	100,0

Görüşülen deneklerden ilçede yaşayanlar %26,2, A Mahallesi’nde yaşayanlar %37,5, B Mahallesi’nde yaşayanlar %36,2’dir (Tablo 3. 7). Bu tablo çalışmanın katılım tablosu özelliğini de taşımaktadır.

Tablo 3. 8: Yerleşim birimi ve Eğitim Durumu İlişkisi

Yerleşim birimi		Eğitim Durumu						Toplam
		Okur-yazar değil	Okur-yazar	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	
İlçe	Sayı	18	11	17	27	20	12	105
	%	17,1	10,5	16,2	25,7	19,0	11,4	100,0
A Mahallesi	Sayı	31	21	42	46	10	0	150
	%	20,7	14,0	28,0	30,7	6,7	,0	100,0
B Mahallesi	Sayı	38	23	43	32	9	0	145
	%	26,2	15,9	29,7	22,1	6,2	,0	100,0
Toplam	Sayı	87	55	102	105	39	12	400
	%	21,8	13,8	25,5	26,2	9,8	3,0	100,0

Okuma-yazma bilmeyenler içinde B Mahallesi %26,2 ile en büyük oranı oluşturmaktadır. Aynı zamanda hem A Mahallesi hem de B Mahallesi’nde hiç üniversite mezunu yoktur. İlçe de okuma-yazma bilmeyenler %17,1’i oluştururken, tüm üniversite mezunları ilçede bulunmaktadır (Tablo 3. 8).

Mahallerdeki eğitim durumunun ilçeye göre daha düşük olması ilçeye yakınlık ile ilişkili değil maddi durumdan kaynaklıdır. Çünkü deneklerin anlattıklarına göre bu köylerdeki maddi yetersizlikler yüzünden oluşan yüksek düzeyde mevsimlik işçilik eğitimin önündeki en büyük engel olarak görülmektedir. Bölgede gerçekleşen göçlere katılmayan kesimler zamanla mevsimlik işgücüne kaynaklık etmiştir. Aşiret bağlarının yoğun olduğu bu bölgelerde aşiret üyeleri sürekli iç göç ile mevsimlik işgücüne çıkmakta ve bu durum gençlerin eğitimine olumsuz yansımaktadır.

3.5.1.5. Meslek

Tablo 3. 9: Meslek

Meslek	Sayı	%
Çiftçi	97	24,2
Ev hanımı	75	18,8
İşçi	81	20,2
Öğrenci	20	5,0
İşsiz	75	18,8
Hayvancılık	41	10,2
Diğer	11	2,8
Toplam	400	100,0

Tüm deneklerin %24,2'si çiftçi, %18,8'i ev hanımı, %20,2'si işçi, %5,0'ı öğrenci, %18,8'i işsiz, %10,2'si hayvancılıkla uğraşmaktadır. “Diğer” seçeneği içerisindeki meslekler (%2,8) ise şoför, esnaf ve memur olan meslekler oluşturmaktadır (Tablo 3. 9).

Ev hanımı, işsiz ve öğrencileri dikkate alırsak toplamda 170 kişi tüketici konumundadır. Bilindiği gibi aşiret topluluğunun temel geçim kaynağı çiftçiliktir. Dolayısıyla geriye kalan 230 deneğin 97'sini çiftçiler oluşturmaktadır. Tüm çalışan nüfus içerisinde çiftçilerin oranı %42'dir. Tarım dışı alanlarda çalışanlar %58'e denk gelmektedir. Aşiretin meslek dağılımında meslek farklılaşmasının çok sınırlı olduğu görülmektedir.

3.5.1.6. Gelir Durumu

Tablo 3. 10: Gelir durumu (TL)

Gelir Durumu (Yıllık) TL	Sayı	%
0-5000	70	17,5
5001-10000	155	38,8
10001-20000	126	31,5
20001-40000	32	8,0
40001+	17	4,2
Toplam	400	100,0

Deneklerin gelir durumları kırsal alan dikkate alındığından yıllık olarak ele alınmıştır. Tüm deneklerin %17,5'i 0-5000 geliri, %38,8'i 5001-10000 gelire, %31,5'i 10001-20000 gelire, %8,0'ı 20001-40000 gelire ve %4,2'si 40001 üzeri gelire sahip olduğunu belirtmiştir (Tablo 3. 10).

3.5.1.7. Arazi Miktarı

Tablo 3. 11: Arazi miktarı

Arazi miktarı	Sayı	%
1-50	170	42,5
51-100	91	22,8
101-200	70	17,5
200-400	17	4,2
401-800	8	2,0
801+	4	1,0
Yok	40	10,0
Toplam	400	100,0

Araştırmaya katılanların %10'u arazilerinin olmadığını söylemiştir. Arazilerinin olduğunu söyleyenlerin %42,5'i düşük miktarda (1-50) araziye sahip olduklarını söylemişlerdir. Orta düzeyde (101-400) toprağa sahip olduklarını söyleyenlerin oranı %21,7'dir. Ancak deneklerin %2,0 (401-800) ve %1,0'i büyük arazilere (801 üzeri) sahip olduklarını ifade etmişlerdir (Tablo 3. 11). Toprak mülkiyetinin dağılımına bakıldığında, dağılımın oldukça dengesiz olduğu görülmektedir.

3.5.2. Siyasal İlgisi

Halkın siyasal alana yönelmesinin en önemli göstergesi siyasal ilgidir. Siyasetin birey için önemi oldukça büyüktür. Çünkü cinsiyet gruplarının siyasete ilgilerinin artması, siyasi meselelerin daha sık konuşulması, katılım için bir ön ayak oluşturmaktadır. Bireyin siyasete katılımıyla siyasete yön verebileceğini düşünmesi de önemlidir.

Siyasal ilgi, siyasal alanın yapısını, işleyişini ve siyasal kararların alınma biçimlerini, devlet-birey ilişkisini, bireyin haklarını, özgürlüklerini ve siyasal partilerin politikaları gibi konularda gelişmeleri ve süreci takip etmesi olarak anlaşılmaktadır. Siyasal ilgi, siyasal olayları algılamayı kolaylaştırıcı işlev görür. Siyasal ilgi düzeyine göre, bireyin siyasal etkinliği artmakta ve birey daha karmaşık katılım biçimlerine yönelmektedir. Örneğin, oy verme davranışı için çok yoğun bir siyasal ilgiye gereksinim duyulmaz, ancak bürokratik yapıyı kavrama ve işleyişine müdahale etme yönünde değerlerin oluşumu, yoğun bir siyasal ilgi gerektirir (Kalaycıoğlu, 1983: 42).

Aşiret üyelerinin, siyasete olan ilgi düzeylerini öğrenebilmek amacıyla “Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?” ve “Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi haberleri hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?” soruları sorulmuştur.

3.5.2.1. Yaş ve Siyasal İlgi

Tablo 3. 12: Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?

Yaş	Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?					Toplam
		Sürekli takip ediyorum	Genellikle takip ediyorum	Nadiren takip ediyorum	Hiç takip etmiyorum	
18-24	Sayı	11	31	47	15	104
	%	10,6	29,8	45,2	14,4	100,0
25-35	Sayı	17	34	39	18	108
	%	15,7	31,5	36,1	16,7	100,0
36-55	Sayı	16	28	45	28	117
	%	13,7	23,9	38,5	23,9	100,0
56+	Sayı	8	22	21	20	71
	%	11,3	31,0	29,6	28,2	100,0
Toplam	Sayı	52	115	152	81	400
	%	13,0	28,8	38,0	20,2	100,0

Bütün deneklerin içinde basın yayın yoluyla siyasi programları “sürekli” ve “genellikle” takip ettiklerini belirtenlerin oranı %41,8’dir. Bu, deneklerin sosyo-ekonomik durumları açısından düşünüldüğünde önemli bir orandır. %38,0 “Nadiren takip ediyorum” diyenlerin oranıyken, %20,2 ile de “hiç takip etmiyorum” diyenlerin oranıdır. Hiç takip etmiyorum diyenlerin büyük çoğunluğunun 56 ve üzeri yaş grubuna ait eğitim durumlarının daha düşük kişiler olduğu söylenilebilir. “Sürekli” ve “genellikle” takip ediyorum birlikte ele alındığında 18-24 yaş grubu %40,4, 25-35 yaş grubu %37,2, 36-55 yaş grubu %37,6 ve 56 yaş ve üzeri grubun %42,3 ile siyasi tartışma programlarına ilgili oldukları görülmüştür (Tablo 3. 12). Tüm yaş gruplarında siyasal tartışma programlarına duyulan ilginin birbirine yakın olduğu görülmüştür.

Gençlerin geleneksel siyasal katılma türlerine daha az destek vermeleri beklenir. Bunun yanında, gençlerin güçlü ve geleneksel yapılara karşı olan ideolojilere daha çok yakınlık duydukları gözlemlenmiştir (Çukurçayır, 2012: 82). Aşiret bağlarının yoğun olduğu alanlarda aşiret aidiyeti ve çapraz baskılar nedeniyle gençlerin siyasete ilgilerinin daha düşük olması beklenir. Çalışmada da gençlerin siyasal ilgilerinin düşük olduğu görülmüştür.

“Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi haberleri hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?” sorusuna araştırmaya katılan tüm deneklerin %16,8’i “Sürekli takip ediyorum”, %41,5’i “Genellikle takip ediyorum”, %27,2’si “Nadiren takip ediyorum” ve %14,5’i “Hiç takip etmiyorum” demiştir (Tablo 3. 13).

Deneklerin siyasi haberleri takip etmelerine bakıldığında bu durumun da siyasi programları izleyenler gibi dağılım gösterdiği görülmektedir. Genç yaş grubundaki 18-24 yaş grubu %12,5 ile en az siyasi ilgili olan gruptur. Bunun yanında %22,2 ile 25-35 yaş grubunun siyasete olan ilgilerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Siyasi programları takip etmede olduğu gibi bu yargıda da “Hiç takip etmiyorum” diyenler içerisinde en büyük oranı 56 ve üzeri yaş grubu oluşturmaktadır (Tablo 3. 13). Bu yaş grubundaki kişilerin çoğunluğunun okuma-yazmaları düşük olduğundan siyasi ilgileri de düşük kalmaktadır.

Tablo 3. 13: Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi haberleri hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?

Yaş	Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi haberleri hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?					Toplam
		Sürekli takip ediyorum	Genellikle takip ediyorum	Nadiren takip ediyorum	Hiç takip etmiyorum	
18-24	Sayı	13	48	35	8	104
	%	12,5	46,2	33,7	7,7	100,0
25-35	Sayı	24	44	24	16	108
	%	22,2	40,7	22,2	14,8	100,0
36-55	Sayı	17	47	33	20	117
	%	14,5	40,2	28,2	17,1	100,0
56+	Sayı	13	27	17	14	71
	%	18,3	38,0	23,9	19,7	100,0
Toplam	Sayı	67	166	109	58	400
	%	16,8	41,5	27,2	14,5	100,0

3.5.2.2. Cinsiyet ve Siyasal İlgî

Toplumda var olan kadın ve erkek rolleri söz konusu sosyal davranış kalıpları etrafında şekillenmektedir. Bireylerin toplumda oluşturduğu cinsel özelliklerine göre farklılaşan roller, bir açıdan onların toplumsal ve siyasal yaşamda ortaya koyacakları ilgi, tutum ve davranışlarını da büyük ölçüde etkisi altına alacaktır (Orhan, 2009: 128). “Sürekli takip ediyorum” ve “Genellikle takip ediyorum” birlikte ele alındığında kadınların sadece %6,4’ü siyasi tartışma programlarını takip ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum kadınların erkeklere göre çok daha az siyasi ilgi içerisinde olduğunun göstergesidir. Erkeklerde ise bu oran %55,0’dır (Tablo 3. 14). Geleneksel kültürün hâkim olduğu aşiret örgütlenmesinde bu oran erkekler açısından önemli bir orandır.

Tablo 3. 14: Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?

Cinsiyet		Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?				Toplam
		Sürekli takip ediyorum	Genellikle takip ediyorum	Nadiren takip ediyorum	Hiç takip etmiyorum	
Erkek	Sayı	50	110	105	26	291
	%	17,2	37,8	36,1	8,9	100,0
Kadın	Sayı	2	5	47	55	109
	%	1,8	4,6	43,1	50,5	100,0
Toplam	Sayı	52	115	152	81	400
	%	13,0	28,8	38,0	20,2	100,0

Tablo 3. 15: Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi haberleri hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?

Cinsiyet		Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi haberleri hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?				Toplam
		Sürekli takip ediyorum	Genellikle takip ediyorum	Nadiren takip ediyorum	Hiç takip etmiyorum	
Erkek	Sayı	65	141	69	16	291
	%	22,3	48,5	23,7	5,5	100,0
Kadın	Sayı	2	25	40	42	109
	%	1,8	22,9	36,7	38,5	100,0
Toplam	Sayı	67	166	109	58	400
	%	16,8	41,5	27,2	14,5	100,0

Kadın ve erkeğin toplumsal ve siyasal konumu cinsel rollerine bağlı olarak değişebilmektedir. Aşiret düzeninin kadını erkeğe göre ikinci plana atması, kadının sadece ev işleri, hayvancılık ve çocuk bakma işleriyle uğraşmasını istemesi kadını siyasi hayattan uzaklaştırmıştır. Kadınlardan siyasi haberleri “Sürekli takip ediyorum” diyenler sadece %1,8’dir. Siyasi tartışma programlarına olan ilginin siyasi haberlere göre daha düşük olmasının sebebi ise, siyasi haberlerin daha kısa süreli yayınlar olmasından kaynaklı olabilir. Erkeklerin siyasi haberleri izleme sıklıkları da aşiret gibi bir örgütlenme açısından önemli nitelik taşımaktadır. Erkeklerde “Hiç takip etmiyorum” diyenlerin oranı %5,5 olması aşiret üyelerinin siyasete olan ilgilerinin yüksek olduğunu göstermektedir (Tablo 3. 15).

3.5.2.3. Yerleşim Birimi ve Siyasal İlgi

Tablo 3. 16: Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?

Yerleşim Birimi		Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?				Toplam
		Sürekli takip ediyorum	Genellikle takip ediyorum	Nadiren takip ediyorum	Hiç takip etmiyorum	
İlçe	Sayı	26	22	44	13	105
	%	24,8	21,0	41,9	12,4	100,0
A Mahallesi	Sayı	23	43	56	28	150
	%	15,3	28,7	37,3	18,7	100,0
B Mahallesi	Sayı	3	50	52	40	145
	%	2,1	34,5	35,9	27,6	100,0
Toplam	Sayı	52	115	152	81	400
	%	13,0	28,8	38,0	20,2	100,0

“Sürekli takip ediyorum” ve “Genellikle takip ediyorum” birlikte ele alındığında ilçe %45,8 ile yüksek bir siyasal ilgi oranı oluşturmaktadır. İlçe’de “Nadiren takip ediyorum” diyenlerinin oranının %41,9 olması yüksek bir oran olarak dikkat çekmektedir. Bunun sebebi ise, ilçede yaşayan aşiret üyelerinin her yıl altı, yedi ay süreli olarak mevsimlik iş göçüne çıkmasından kaynaklı olabilir. “Hiç takip etmiyorum” diyenler A Mahallesi’nde %18,7 iken B Mahallesi’nde %27,6’dır (Tablo 3. 16). Mevsimlik iş göçünün A ve B Mahallelerinde de yaşanması “Hiç takip etmiyorum” diyenlerin oranında önemli bir etken olabilir.

Tablo 3. 17: Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi haberleri hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?

Yerleşim Birimi		Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi haberleri hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?				Toplam
		Sürekli takip ediyorum	Genellikle takip ediyorum	Nadiren takip ediyorum	Hiç takip etmiyorum	
İlçe	Sayı	25	45	26	9	105
	%	23,8	42,9	24,8	8,6	100,0
A Mahallesi	Sayı	29	50	55	16	150
	%	19,3	33,3	36,7	10,7	100,0
B Mahallesi	Sayı	13	71	28	33	145
	%	9,0	49,0	19,3	22,8	100,0
Toplam	Sayı	67	166	109	58	400
	%	16,8	41,5	27,2	14,5	100,0

Siyasi haberlerin siyasi tartışma programlardan daha kısa süreli oluşu takip edebilme sıklığını artırmaktadır. Ayrıca cep telefonu ve internet gibi unsurlar siyasi haberlere ulaşmayı daha kolay hale getirmektedir. “Sürekli takip ediyorum” ve “Genellikle takip ediyorum” birlikte ele alındığında İlçe’de %66,7, A Mahallesi’nde %52,6, B Mahallesi’nde %58,0’dır (Tablo 3. 17).

İlçede siyasal ilginin yüksek olmasının sebebi eğitim olanaklarının yüksek olmasından kaynaklı olduğu söylenebilir. Ayrıca mahallelerde belirgin fark olmayışın iki sebebi vardır. Biri aile düzeninin köylerde daha sıkı olması, diğeri ise siyasal haberlerin kısa süreli yayınlar olmasından kaynaklanmaktadır. B Mahallesi'nde "Hiç takip etmiyorum" diyenlerin oranının %22,8 olması B Mahallesi'nin okur-yazar oranının çok düşük olmasından kaynaklı olduğu söylenebilir.

3.5.3. Siyasal Bilgi

Bir topluluğun, siyasal bilincini, siyasal değerlerini ve siyasal davranışını öğrenmeye yönelik yöntemlerden biri, topluluk üyelerinin siyasal bilinçlerini öğrenmeye çalışmaktır. Siyasal bilgi, bireye siyasetin aktörlerini çözümlemeye kolaylık sağlamakla birlikte katılımı da artırmaktadır (Çukurçayır, 2009: 74).

Çalışmaya konu olan topluluğun siyasal bilincini öğrenmek amacıyla siyasete dair bilgilerini ölçmeye yönelik olarak "Başbakan'ın ismini biliyor musunuz?" "Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi başkanının ismini biliyor musunuz?" "Sizce demokrasi nedir?" ve "Laiklik nedir?" soruları sorulmuştur.

Ankete katılan toplam deneklerin %77,5'i "Başbakanın ismini biliyor musunuz?" sorusuna doğru cevap vermiş, %22'si yanlış söylemiştir. %19,2'si ise Cumhurbaşkanı Recep Tayip Erdoğan'ı Başbakan olarak belirtmişlerdir(Tablo 3. 18). Bugüne kadar yapılan tüm çalışmalar göstermektedir ki, bireylerin yaş özellikleri siyasal bilgileri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yaş açısından genç, orta ve yaşlı yaş grupları arasında, siyasal bilgi açısından önemli farklar gözükmemektedir. Çünkü değişik yaş gruplarının değişik sosyal etkilere maruz kalmaları, birbirlerinden farklı hayat tarzı ve tecrübelerine sahip olmalarından kaynaklanmaktadır.

Yaş özelliklerine göre, 56 ve üzeri yaş grubundaki denekler Başbakanın ismini orta yaş üstü olan 36-55 yaş grubuna göre daha az bilmektedir. Ancak bu fark genç yaş grubunda farklılık göstermiştir. Genç yaş grubu orta yaş ve yaşlı yaş grubuna oranla Başbakanın ismini daha fazla bilmektedir (Tablo 3. 18).

Tablo 3. 18: Başbakan'ın ismini biliyor musunuz?

Yaş		Başbakan'ın ismini biliyor musunuz?				Toplam
		Recep Tayip Erdoğan	Binali Yıldırım	Diğer	Bilmiyorum	
18-24	Sayı	10	93	1	0	104
	%	9,6	89,4	1,0	,0	100,0
25-35	Sayı	13	93	2	0	108
	%	12,0	86,1	1,9	,0	100,0
36-55	Sayı	27	83	5	2	117
	%	23,1	70,9	4,3	1,7	100,0
56+	Sayı	27	41	3	0	71
	%	38,0	57,7	4,2	,0	100,0
Toplam	Sayı	77	310	11	2	400
	%	19,2	77,5	2,8	,5	100,0

“Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi başkanının ismini biliyor musunuz?” sorusuna deneklerin %53,0’ü doğru cevap vermiştir. Şanlıurfa Büyükşehir başkanının adını bilme oranında yaşlı grubun diğer yaş gruplarına göre daha az doğru cevap verdiği görülmüştür (Tablo 3. 19).

18-24 genç yaş grubu Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının ismini %66,3 ile en çok doğru cevap veren yaş grubudur. Bu durum gençlerin yaşlılara göre daha dinamik olması ve kentte sürekli gidip çalışmalarının yanında eğitim durumu, iletişim ve teknolojik olanaklara sahip olmasından kaynaklı olabilir. Belediye başkanının adı olarak “Recep Tayip Erdoğan” ve “Ahmet Eşref Fakıbaba” biçiminde cevap verenlerin yer aldığı “diğer” değişkeninin oranı %1’dir (Tablo 3. 19).

Tablo 3. 19: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi başkanının ismini biliyor musunuz?

Yaş		Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi başkanının ismini biliyor musunuz?			Toplam
		Nihat Çiftçi	Diğer	Bilmiyorum	
18-24	Sayı	69	1	34	104
	%	66,3	1,0	32,7	100,0
25-35	Sayı	60	2	46	108
	%	55,6	1,9	42,6	100,0
36-55	Sayı	55	1	61	117
	%	47,0	,9	52,1	100,0
56+	Sayı	28	0	43	71
	%	39,4	,0	60,6	100,0
Toplam	Sayı	212	4	184	400
	%	53,0	1,0	46,0	100,0

Tablo 3. 20: Sizce demokrasi nedir?

Yaş		Sizce demokrasi nedir?				Toplam
		Bir kişinin yönetimi	Birkaç kişinin yönetimi	Halkın yönetimi	Bilmiyorum	
18-24	Sayı	6	12	74	12	104
	%	5,8	11,5	71,2	11,5	100,0
25-35	Sayı	5	5	72	26	108
	%	4,6	4,6	66,7	24,1	100,0
36-55	Sayı	11	13	60	33	117
	%	9,4	11,1	51,3	28,2	100,0
56+	Sayı	3	7	31	30	71
	%	4,2	9,9	43,7	42,3	100,0
Toplam	Sayı	25	37	237	101	400
	%	6,2	9,2	59,2	25,2	100,0

“Sizce demokrasi nedir?” sorusuna tüm deneklerin %59,2’si “Halkın yönetimi”, %9,2’si “Birkaç kişinin yönetimi”, %6,2’si “Bir kişinin yönetimi” demiştir. Ayrıca deneklerin %25,2’si demokrasinin tanımını bilmediğini ifade etmiştir (Tablo 3. 20).

Yaşa göre 18-24 yaş grubundakilerin %71,2’si, 25-35 yaş grubunun %66,7’si, 36-55 yaş grubunun %51,3’ü ve 56 yaş ve üzeri grubun %43,7’si “Halkın yönetimi” demiştir (Tablo 3. 20). Yaş yükseldikçe demokrasinin tanımını bilmedeki oran düşmekte iken, yaş küçüldükçe demokrasinin tanımını bilme oranı artmaktadır.

Tablo 3. 21: Laiklik nedir?

Yaş	Laiklik nedir?					Toplam
		Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması	Bir kişinin ülkeyi yönetmesi	Diğer	Fikrim yok	
18-24	Sayı	52	15	2	35	104
	%	50,0	14,4	1,9	33,7	100,0
25-35	Sayı	44	16	3	45	108
	%	40,7	14,8	2,8	41,7	100,0
36-55	Sayı	28	26	4	59	117
	%	23,9	22,2	3,4	50,4	100,0
56+	Sayı	16	12	1	42	71
	%	22,5	16,9	1,4	59,2	100,0
Toplam	Sayı	140	69	10	181	400
	%	35,0	17,2	2,5	45,2	100,0

“Laiklik nedir?” sorusuna araştırmaya katılan deneklerin %35,0’ı “Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması”, %17,2’si “Bir kişinin ülkeyi yönetmesi” cevabını vermiştir. Deneklerin %45,2’si laiklik tanımı hakkında “Fikrim yok” demiştir (Tablo 3. 21).

Yaş özelliklerine göre 18-24 yaş grubunun %50,0’ı, 25-35 yaş grubunun %40,7’si, 36-55 yaş grubunun %23,9’u ve 56 yaş ve üzeri grubun %22,5’i “Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması” şeklinde ifade etmiştir (Tablo 3. 21). Yaş

yükseldikçe laikliğin tanımını bilme oranı azalmakta iken, yaş küçüldükçe laikliğin tanımını bilmedeki oran artmaktadır.

Tablo 3. 22: Meclis (TBMM) kimi temsil eder?

Yaş		Meclis (TBMM) kimi temsil eder?					Toplam
		Tüm halkı	Sadece belirli grupları	İktidarı	Diğer	Fikrim yok	
18-24	Sayı	81	4	16	1	2	104
	%	77,9	3,8	15,4	1,0	1,9	100,0
25-35	Sayı	69	5	26	0	8	108
	%	63,9	4,6	24,1	,0	7,4	100,0
36-55	Sayı	67	4	34	1	11	117
	%	57,3	3,4	29,1	,9	9,4	100,0
56+	Sayı	33	4	18	1	15	71
	%	46,5	5,6	25,4	1,4	21,1	100,0
Toplam	Sayı	250	17	94	3	36	400
	%	62,5	4,2	23,5	,8	9,0	100,0

“Meclis kimi temsil eder?” sorusuna ankete katılan tüm deneklerin %62,5’i “Tüm halkı”, %23,5’i “İktidarı”, %4,2’si “Sadece belirli grupları” cevabını vermiştir. Ayrıca tüm deneklerin %9,0’ı meclisin kimi temsil ettiği yargısına “Fikrim yok” demiştir (Tablo 3. 22).

Yaşa göre 18-24 yaş grubunun %77,9’u, 25-35 yaş grubunun %63,9’u, 36-55 yaş grubunun %57,3’ü ve 56 yaş ve üzeri grubun %46,5’i “Tüm halkı” temsil ettiğini ifade etmiştir (Tablo 3. 22). Yaş küçüldükçe meclisin kimi temsil ettiğini bilme oranı artmaktadır.

3.5.3.2. Cinsiyet ve Siyasal Bilgi

Tablo 3. 23: Sizce demokrasi nedir?

Cinsiyet		Sizce demokrasi nedir?				Toplam
		Bir kişinin yönetimi	Birkaç kişinin yönetimi	Halkın yönetimi	Bilmiyorum	
Erkek	Sayı	20	32	198	41	291
	%	6,9	11,0	68,0	14,1	100,0
Kadın	Sayı	5	5	39	60	109
	%	4,6	4,6	35,8	55,0	100,0
Toplam	Sayı	25	37	237	101	400
	%	6,2	9,2	59,2	25,2	100,0

Cinsiyet özelliklerine göre erkeklerde %68,0, kadınlarda ise %35,8 doğru cevaplanmıştır. “Bilmiyorum” diyenlerin oranı kadınlarda %55,0 iken erkeklerde bu oran %14,1’dir (Tablo 3. 23).

Cinsiyetler arasındaki bu fark, değişen dünya karşısında erkeklerin kendilerini uyarlamalarına karşın, kadınların erkek egemen aşiret düzeni içerisinde baskıya maruz kalmasından dolayı daha düşük kalmaktadır. Deneklerin demokrasi ile ilgili verdikleri cevaplara bakılırsa demokrasinin ne olduğuna dair önemli bir bilgi düzeyine sahip oldukları düşünülebilir. Bölgedeki gelişen sosyo-ekonomik ve siyasi gelişmelere bağlı olarak deneklerin modern topluma ait değerlere karşı bir duyarlılık içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Ancak deneklerin siyasal bilgilerini tek bir faktörle de açıklamak doğru olmaz. Deneklerin kente ulaşımı, kadınların eğitim oranının artması, kitle iletişim araçlarının köylere ulaşması ve orta sınıfın güçlenmesi gibi faktörler deneklerin siyasal bilgilerinin artırmada önemli faktörlerdir.

Kadınların sadece %9,2’si laikliği doğru tanımlarken, %83,5’i de “Fikrim yok” cevabını vermiştir. Erkeklerde laikliği doğru olarak cevaplayanların oranı ise %44,7’dir. Yanılgıya düşen kişiler içerisinde erkeklerin %21’i laikliği “Bir kişinin ülkeyi yönetmesi” olarak tanımlamıştır. %30,9 oranında ise erkekler laiklik sorusunda “Fikrim yok” cevabını vermiştir. Laikliği “Devletin yönetim biçimidir”

“Dinsizliktir”, “Atatürk’ün fikridir” vb. biçiminde tanımlayanların oluşturduğu “diğeri” seçeneğın de sadece erkekler fikir beyan etmiştir (Tablo 3. 24).

Tablo 3. 24: Laiklik nedir?

		Laiklik nedir?				Toplam
		Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması	Bir kişinin ülkeyi yönetmesi	Diğeri	Fikrim yok	
Erkek	Sayı	130	61	10	90	291
	%	44,7	21,0	3,4	30,9	100,0
Kadın	Sayı	10	8	0	91	109
	%	9,2	7,3	,0	83,5	100,0
Toplam	Sayı	140	69	10	181	400
	%	35,0	17,2	2,5	45,2	100,0

Tablo 3. 25: Meclis (TBMM) kimi temsil eder?

		Meclis (TBMM) kimi temsil eder?					Toplam
		Tüm halkı	Sadece belirli grupları	İktidarı	Diğeri	Fikrim yok	
Erkek	Sayı	205	17	54	2	13	291
	%	70,4	5,8	18,6	,7	4,5	100,0
Kadın	Sayı	45	0	40	1	23	109
	%	41,3	,0	36,7	,9	21,1	100,0
Toplam	Sayı	250	17	94	3	36	400
	%	62,5	4,2	23,5	,8	9,0	100,0

Modern toplumlarda sistemin kalbini parlamentolar oluşturmaktadır. Yapılan her yeni seçim, yenilenen her Meclis, toplumsal dinamizmi harekete geçiren yeni bir umut ve başlangıç olarak görülür. Yapılan seçimler ve oluşan yeni Meclis yapısı tüm toplum için itici bir güç, moral ve motivasyon kaynağını oluşturur. Aşiret üyelerine sorulan “Meclis (TBMM) kimi temsil eder?” sorusuna toplam deneklerin %62,5’i doğru cevap vermiştir. Cinsiyete göre erkeklerin %70,4 gibi önemli bir kesimi ile kadınların %41,3’lük kesimi “Tüm halkı” temsil eder cevabını vermiştir. Ayrıca erkeklerin %18,6’sı ile kadınların %36,7’lik kısmı meclisin “İktidarı” ifade ettiğini söylemiştir. “Fikrim yok” cevabını verenlerin %4,5’i erkek, %21,1’ini kadınlar oluşturmaktadır (Tablo 3. 25).

Tablo 3. 26: Başbakan’ın ismini biliyor musunuz?

Cinsiyet		Başbakan’ın ismini biliyor musunuz?				Toplam
		Recep Tayyip Erdoğan	Binali Yıldırım	Diğer	Bilmiyorum	
Erkek	Sayı	39	246	6	0	291
	%	13,4	84,5	2,1	,0	100,0
Kadın	Sayı	38	64	5	2	109
	%	34,9	58,7	4,6	1,8	100,0
Toplam	Sayı	77	310	11	2	400
	%	19,2	77,5	2,8	,5	100,0

Erkeklerin %84,5’i Başbakanın ismini doğru cevaplarırken, kadınlarda ise bu oran %58,7’dir (Tablo 3. 26). Kadınların bu oranını düşünüldüğünde aşiret gibi geleneksel bir yapı için azımsanmayacak ölçüdedir. Bunun sebebi ise, aile bağlarının yüksek olmasından dolayı sürekli bir arada yaşayan ailenin televizyon başında uzun zaman geçirmesidir. Akşam yemeklerinin haber saatlerine denk gelmesi ve hükümet partisinin daha medyatik bir parti olmasından kaynaklanmaktadır (MTM, 2014: 2).

Kitle iletişimdeki artış sayesinde toplumun geniş kesimlerine ulaşabilmenin önü açılmıştır (Köseoğlu ve Al, 2013: 108). Aşiret içerisinde artık her evde teknolojik aygıtlardan her birinden en az televizyon bulunmaktadır. Eğitim, kültür ve

gelir düzeyi düşük toplumlarda televizyon, en yaygın bilgilendirme, iletişim ve eğlence araçlarındandır (Özsoy, 2002: 217). Bu da aşiret üyelerinin siyasi bilgi kaynaklarının başında gelmektedir. Ayrıca kadınların %34,9'u ile erkeklerin %13,4'nün de Başbakanın adını Recep Tayip Erdoğan olarak cevaplamışlardır. Bunun ilk nedeni daha önceki Başbakanın Recep Tayip Erdoğan olması ve çok partili hayattan sonra en uzun süre (11 yıl 17 gün) başbakanlık yapmasıdır. İkinci neden olarak da Medya Takip Merkezinin 1 Şubat-10 Mart 2014 tarihleri arasında yaptığı siyasi parti ve liderlerinin medyadaki görünürlüklerini konu alan çalışmadır. Bu çalışmada siyasi lider olarak ortaya çıkan kişinin (MTM, 2014: 4) aynı dönemin Cumhurbaşkanı Recep Tayip Erdoğan'ın (524 ilan ile) ekranlarda kalması kişileri böyle bir cevaba yönlendirmiş olabilir.

3.5.3.3. Eğitim Durumu ve Siyasal Bilgi

Tablo 3. 27: Sizce demokrasi nedir?

Eğitim Durumu		Sizce demokrasi nedir?				Toplam
		Bir kişinin yönetimi	Birkaç kişinin yönetimi	Halkın yönetimi	Bilmiyorum	
Okur-yazar değil	Sayı	3	5	21	58	87
	%	3,4	5,7	24,1	66,7	100,0
Okur-yazar	Sayı	4	4	27	20	55
	%	7,3	7,3	49,1	36,4	100,0
İlkokul mezunu	Sayı	11	13	61	17	102
	%	10,8	12,7	59,8	16,7	100,0
Ortaokul mezunu	Sayı	4	14	81	6	105
	%	3,	13,3	77,1	5,7	100,0
Lise mezunu	Sayı	3	1	35	0	39
	%	7,7	2,6	89,7	,0	100,0
Üniversite mezunu	Sayı	0	0	12	0	12
	%	,0	,0	100,0	,0	100,0
Toplam	Sayı	25	37	237	101	400
	%	6,2	9,2	59,2	25,2	100,0

Demokrasinin tanımını hakkında eğitim seviyesi arttıkça doğru fikir beyan etme oranı da artmıştır. Şöyle ki lise mezunu da dâhil olmak üzere üniversite mezunu denekler fikir beyanında bulunmuş ve “Bilmiyorum” seçeneğini tercih etmemiştir. Bu durum eğitim seviyesinin artmasıyla aşiret üyelerinin modern yapının değeri olan demokrasi hakkında fikir sahibi olduğu ve daha kararlı bilgi taşıdığı görülmüştür. Bunun yanında doğru cevaplamalarına karşın diğer eğitim durumlarına göre en az doğru cevap verenler %24,1 ile okuma-yazma bilmeyenlerdir (Tablo 3. 27).

Tablo 3. 28: Laiklik nedir?

Eğitim Durumu		Laiklik nedir?				Toplam
		Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması	Bir kişinin ülkeyi yönetmesi	Diğer	Fikrim yok	
Okur-yazar değil	Sayı	6	6	1	74	87
	%	6,9	6,9	1,1	85,1	100,0
Okur-yazar	Sayı	8	10	4	33	55
	%	14,5	18,2	7,3	60,0	100,0
İlkokul mezunu	Sayı	24	29	3	46	102
	%	23,5	28,4	2,9	45,1	100,0
Ortaokul mezunu	Sayı	60	21	1	23	105
	%	57,1	20,0	1,0	21,9	100,0
Lise mezunu	Sayı	30	3	1	5	39
	%	76,9	7,7	2,6	12,8	100,0
Üniversite mezunu	Sayı	12	0	0	0	12
	%	100,0	,0	,0	,0	100,0
Toplam	Sayı	140	69	10	181	400
	%	35,0	17,2	2,5	45,2	100,0

Laikliğin tanımını en az bilen %6,9 ile okur-yazar olmayan deneklerdir. Buna karşın okur-yazar olmayan deneklerin %24,1'i demokrasinin tanımını doğru cevaplamıştı. Bu, demokrasinin laiklikten daha popüler bir kavram olmasından kaynaklı olabilir. Eğitim seviyesinin artmasıyla laikliğin tanımını bilme oranı artmış,

bu oran üniversite mezunu kişilerde %100'e ulaşmıştır (Tablo 3. 28). Bu durum sonucunda eğitimin siyasal bilgi üzerinde önemli etkisinin olduğunu görülmektedir. Eğitimle birlikte birey daha çok kaynağa ulaştığından siyasal bilgisi de artmaktadır.

Tablo 3. 29: Meclis (TBMM) kimi temsil eder?

Eğitim Durumu			Meclis (TBMM) kimi temsil eder?					Toplam
			Tüm halkı	Sadece belirli grupları	İktidarı	Diğer	Fikrim yok	
Okur-yazar değil	Sayı	28	2	33	2	22	87	
	%	32,2	2,3	37,9	2,3	25,3	100,0	
Okur-yazar	Sayı	29	3	14	0	9	55	
	%	52,7	5,5	25,5	,0	16,4	100,0	
İlkokul mezunu	Sayı	67	5	26	0	4	102	
	%	65,7	4,9	25,5	,0	3,9	100,0	
Ortaokul mezunu	Sayı	81	5	18	0	1	105	
	%	77,1	4,8	17,1	,0	1,0	100,0	
Lise mezunu	Sayı	33	2	3	1	0	39	
	%	84,6	5,1	7,7	2,6	,0	100,0	
Üniversite mezunu	Sayı	12	0	0	0	0	12	
	%	100,0	,0	,0	,0	,0	100,0	
Toplam	Sayı	250	17	94	3	36	400	
	%	62,5	4,2	23,5	,8	9,0	100,0	

Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri, seçildikleri bölgeyi ve kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler. Deneklerin “Meclis kimi temsil eder?” sorusuna okur-yazar olmayanların %37,9’u “İktidarı” temsil eder cevabını vermiştir. Okur-yazar olmayanların %32,2’si Meclisin “Tüm Halkı” temsil ettiğini ifade etmiştir. Öğrenim seviyesinin düşük olduğu deneklerin meclis “İktidarı” temsil eder demelerinin temel nedeni, AK Parti’nin son 14 yılda meclise her dönem çoğunluk olarak girmesi ve tek başına iktidar olmasından kaynaklı olabilir. Deneklerin eğitim seviyelerinin yükselmesiyle birlikte meclis temsiliyet yapısına verilen doğru cevaplarda da artış olmuştur. Çünkü yükseköğrenim gören tüm denekler “Tüm Halkı” temsil eder doğru cevabını vermiştir (Tablo 3. 29).

3.5.4. Siyasal Değer

Siyasal kültürün temel taşlarından biri siyasal değerdir. Siyasal değer, siyasal olaylara önem vermeyi ifade eder (Kapani, 2014: 144). Eğitim düzeyi, sanayileşme, kitle iletişim araçlarına sahip olma, meslek, gelir, geleneksel değerler, din, modernleşme düzeyi, dış dünya ile olan ilişkilerin yoğunluğu ve siyasal sistemin işleyişi gibi olgu ve gelişmelerin tümü siyasal değeri belirlemede önemli faktörlerdir. Dolayısıyla, bir toplumun siyasal değerleri, yani siyasal sisteme yönelik beklentileri, talepleri, sistemin işleyişi hakkında yargıları o toplumun siyasal kültürünü anlamamıza yardımcı olur.

Bu çerçevede, çalışmaya konu teşkil eden aşiretin bazı siyasal değerlerine öğrenmeye yönelik “Siyasi duruş olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?”, “Nasıl bir yönetimden yanasınız?”, “Politikacılara güveniyor musunuz?”, “Sizce Türkiye’de seçimlere kaç siyasal parti girmelidir?”, “En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?”, “Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?”, “Genel olarak seçimlerde oy verdiğiniz siyasal partiyi tercih sebebiniz nedir?”, “Aşiretinizde bir kişi milletvekili adayı olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerini beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?”, “Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?”, “Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?” soruları yöneltilmiştir.

3.5.4.1. Yaş ve Siyasal Değer

Tablo 3. 30: Siyasi duruş olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

Yaş	Siyasi duruş olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?						Toplam
	Solcu	Milliyetçi	Laik	Muhafazakâr	Liberal	Hiçbiri	
18-24	Sayı 23	0	0	80	0	1	104
	% 22,1	,0	,0	76,9	,0	1,0	100,0
25-35	Sayı 15	1	3	86	3	0	108
	% 13,9	,9	2,8	79,6	2,8	,0	100,0
36-55	Sayı 7	1	0	109	0	0	117
	% 6,0	,9	,0	93,2	,0	,0	100,0
56+	Sayı 5	2	0	64	0	0	71
	% 7,0	2,8	,0	90,1	,0	,0	100,0
Toplam	Sayı 50	4	3	339	3	1	400
	% 12,5	1,0	,8	84,8	,8	,2	100,0

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu (%84,8) kendini muhafazakâr olarak tanımlamıştır. %12,5'i de kendini solcu olarak tanımlamıştır (Tablo 3. 30).

Denekler arasında kendini solcu olarak ifade edenlerin oranı %22,1 ile en yüksek olarak 18-24 yaş grubunda görülmektedir. Bu durum gençlerin öğrenim hayatlarının gelişmesiyle ortaya çıkmaktadır. Öğrenim hayatı boyunca genç nesillerde süre gelen eleştirel bakış açısı gençler solcu kimliği sempatik kılmış olabilir. Aynı zamanda bu yaş grubu içerisinde %76,9'luk oldukça yüksek oran da son dönemlerde Türkiye'de muhafazakâr geleneğin temsilcisi olan AK Parti'nin ivme yakalamasıyla açıklanabilir. 25-35 yaş grubu %79,6, 36-55 yaş grubu %93,2 ve 56 yaş üzeri grubun %90,1 düzeyinde kendilerini Muhafazakâr olarak tanıtmaları aşiret kültürünün getirdiği katı gelenek anlayışını sürdürme arzusundan kaynaklı olduğu söylenilebilir (Tablo 3. 30).

Tablo 3. 31: Nasıl bir yönetimden yanasınız?

Yaş		Nasıl bir yönetimden yanasınız?				Toplam
		Demokratik bir yönetim	Tek adam yönetimi	Dini yönetim	Diğer	
18-24	Sayı	50	39	14	1	104
	%	48,1	37,5	13,5	1,0	100,0
25-35	Sayı	46	46	16	0	108
	%	42,6	42,6	14,8	,0	100,0
36-55	Sayı	28	68	21	0	117
	%	23,9	58,1	17,9	,0	100,0
56+	Sayı	10	44	17	0	71
	%	14,1	62,0	23,9	,0	100,0
Toplam		134	197	68	1	400
		%	33,5	49,2	,2	100,0

Araştırmaya katılan deneklerin %49,2 ‘si “Tek adam yönetimi”, %33,5’i “Demokratik bir yönetim” ve %17,0’ı “Dini yönetim” olması gerektiğini belirtmiştir (Tablo 3. 31).

Aşiretin siyasal dönüşümünün anlaşılması açısından önemli bir veri olan “Nasıl bir yönetimden yanasınız?” sorusuna verilen cevaplara göre, aşiret üyelerinin gelenek değerlerine ne kadar bağlı kaldıklarını ya da modern değerlere ne kadar yöneldikleri anlaşılabilir. Genç yaş grubunda en yüksek oran %48,1 ile “Demokratik bir yönetim” olmuştur. Gençler çağın modern değerlerini yakından takip edebilme olanaklarına sahip olduklarından demokratik bir yapının gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı zamanda gençler arasında “Tek adam yönetimi” %37,5 ile desteklenmiş ve ülkenin daha istikrarlı bir düzene kavuşacağını belirtmişlerdir. Buradaki “Tek adam yönetimini” başkanlık sistemi olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca genç grup içerisinde %13,5 “Dini yönetimden” yana olduklarını ifade etmişlerdir (Tablo 3. 31). Buna karşın yaş ilerledikçe “Demokratik bir yönetim” isteği azalmasına karşın “Tek adam yönetimi” ve “Dini yönetim” arzusu artmaktadır.

Bunun durum, aşiret kültürünü daha derinden yaşayan yaşlı grupların gelenek anlayışını sürdürme arzusundan kaynaklanıyor olabilir.

Tablo 3. 32: Politikacılara güveniyor musunuz?

Yaş	Politikacılara güveniyor musunuz?			Toplam
	Güveniyorum	Kararsızım	Güvenmiyorum	
18-24	Sayı	28	18	58
	%	26,9	17,3	55,8
25-35	Sayı	23	30	55
	%	21,3	27,8	50,9
36-55	Sayı	27	20	70
	%	23,1	17,1	59,8
56+	Sayı	13	19	39
	%	18,3	26,8	54,9
Toplam	Sayı	91	87	222
	%	22,8	21,8	55,5

Ankete katılan tüm deneklerin yarısından fazlası (%55,5'i) politikacılara “Güvenmiyorum” demiştir. “Güveniyorum” ve “Kararsızım” diyenlerin toplam oranları ise hemen hemen aynı orandadır. Yaş grupları arasındaki dağılıma bakıldığında ise, politikacılara en az güvenenin %59,8 ile orta yaş grubu olduğu, buna karşın tüm oranlar içerisinde en çok güven duyanların da %26,9 ile genç yaş grubu olduğu görülmektedir (Tablo 3. 32). Toplumcu Düşünce Enstitüsü (TDE) Türk Milenyum Neslinin Siyasete olan ilgisini konu alan çalışmasında Türkiye’de gençlerin fikir ve düşüncelerini özgürce ifade edemedikleri ve politikacıların kendilerine verdiği sözleri yerine getirmediği için politikacılara güven duymadıklarını ifade etmişlerdir (TDE, 2016:1). Denekler içerisinde bu duruma ek olarak yüksek işsizlik de bu güvensizliğin en büyük destekleyicisidir.

Tablo 3. 33: Sizce Türkiye’de seçimlere kaç siyasal parti girmelidir?

Yaş		Sizce Türkiye’de seçimlere kaç siyasal parti girmelidir?			Toplam
		Bir	İki	İkiden çok	
18-24	Sayı	30	26	48	104
	%	28,8	25,0	46,2	100,0
25-35	Sayı	31	26	51	108
	%	28,7	24,1	47,2	100,0
36-55	Sayı	59	24	34	117
	%	50,4	20,5	29,1	100,0
56+	Sayı	33	19	19	71
	%	46,5	26,8	26,8	100,0
Toplam	Sayı	153	95	152	400
	%	38,2	23,8	38,0	100,0

Siyasi partiler, halkın desteğini sağlamak suretiyle devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan, sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip siyasi topluluklardır (Sarıbay, 2014:135). Deneklere sorulan “Türkiye’de seçimlere kaç siyasal parti girmelidir?” sorusu “Nasıl bir yönetimden yanasınız?” sorusuyla benzer sonuçlar doğurmaktadır. “Sizce Türkiye’de seçimlere kaç siyasal parti girmelidir?” sorusuna araştırmaya katılanların %38,2’si “Bir parti”, %38’i “İkiden çok parti” ve %23,8’i “İki Parti” katılmalıdır demiştir (Tablo 3. 33).

Genç yaş grubuna bakıldığında “İkiden çok parti” diyenlerin oranı %46,2 ve Demokratik bir yönetimden yanayım diyenlerin %48,1 oranına çok yakın değerdedir. Dolayısıyla çok partili anlayışı savunan gençlerin aynı oranı demokratik bir yönetimin olması gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte artan yaşa göre, 25-35, 36-55, 56 ve üzeri yaş grupları da tıpkı demokratik yönetim arzularının azalmaları gibi “Çok partili” anlayıştan uzaklaşarak daha çok “Tek Parti” anlayışını savunmuşlardır (Tablo 3. 33). Yaşlı grubun aşiret değerlerini güçlü hissetmesi ve

sürekli aşiret hiyerarşisi içerisinde yer almaları onları tüm değerleri kolayca nüfuz edebilecek “Tek parti” isteğini tercih etmelerine sebep olmuş olabilir.

Tablo 3. 34: En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?

Yaş		En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?				Toplam
		AK Parti	CHP	HDP	MHP	
18-24	Sayı	78	0	26	0	104
	%	75,0	,0	25,0	,0	100,0
25-35	Sayı	84	0	23	1	108
	%	77,8	,0	21,3	,9	100,0
36-55	Sayı	104	1	12	0	117
	%	88,9	,9	10,3	,0	100,0
56+	Sayı	63	1	7	0	71
	%	88,7	1,4	9,9	,0	100,0
Toplam	Sayı	329	2	68	1	400
	%	82,2	,5	17,0	,2	100,0

Denekler içerisinde iki partili bir dağılım ortaya çıkmaktadır. Toplam deneklerin %82,2’si AK Parti’yi ve %17’si HDP’yi beğendiğini belirtmiştir (Tablo 3. 34).

AK Parti beğenilme durumu gençler arasında %75,0 oranı ile yüksek iken, yaş ortalamalarının büyümesine bağlı olarak da beğenilme oranı artmaktadır. 25-35 yaş grubunda bu oran %77,8, 36-55 yaş grubunda %88,9 ve 56 yaş üzeri grupta bu oran %88,2’dir (Tablo 3. 34). Bu durum “Kendinizi ne olarak tanımlıyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplarla paralel seyir izlemiştir. Her muhafazakârın AK Parti’yi beğendiğini söylemek doğru olmaz, ancak kendinin Muhafazakâr hisseden büyük çoğunluk AK Parti’yi beğendiğini ifade etmiştir. Bu durum HDP’yi beğenme durumunda da ortaya çıkmaktadır. Ancak burada kendilerini solcu olarak ifade edenlere ek olarak HDP içerisinde muhafazakâr olup HDP’yi beğeniyorum diyenler

olmuştur. HDP’yi beğenenlerin yaş özelliklerine bakıldığında, yaş gençleştikçe solculuk, yaş yaşlandıkça muhafazakâr kimlik ön plana çıkmaktadır.

Tablo 3. 35: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?

Yaş		Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?				Toplam
		Ülkenin çıkarını düşünerek	Aşireti/kabile çıkarlarını düşünerek	Ailemin çıkarlarını düşünerek	İlkelerine inandığım parti için	
18-24	Sayı	31	46	3	24	104
	%	29,8	44,2	2,9	23,1	100,0
25-35	Sayı	31	49	9	19	108
	%	28,7	45,4	8,3	17,6	100,0
36-55	Sayı	31	70	8	8	117
	%	26,5	59,8	6,8	6,8	100,0
56+	Sayı	15	48	6	2	71
	%	21,1	67,6	8,5	2,8	100,0
Toplam	Sayı	108	213	26	53	400
	%	27,0	53,2	6,5	13,2	100,0

Bireyci ve geleneksel kültürlerin içeriği genelde bireyin içinde yer aldığı sosyal gruba referans yapılarak oluşturulmaya çalışılmaktadır. “Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?” sorusu geleneksel kültürün parçası olan aşiret üyelerine sorulduğunda tüm deneklerin %53,2’si “Aşireti çıkarlarını düşünerek”, %27’si “Ülkenin çıkarlarını düşünerek”, %13,2’si “İlkelerine inandığı partiye” ve %6,5’i “Ailemin çıkarlarını düşünerek” oy kullandığını belirtmiştir (Tablo 3. 35).

Gençlerin %44,2’lik kesimi “Aşiretimin çıkarları doğrultusunda” oy kullandığını ifade etmektedir. Bu oran gençlerde azımsanmayacak bir orandır. Çünkü bir topluluğun ilk dönüşümü gençlerle başlar. Başka bir deyişle gençlerin modernleşen değerler karşısında halen aşiret değerlerine bağlı kalıp oy kullanmasının iki sebebi olabilir. Birincisi, aşiretin önde gelenlerinin gençler üzerinde bir baskı kurması, ikincisi, gençlerin halen aşiret kültürünü yansıtmada istekli olmalarından

kaynaklı olabilir. 25-35 yaş grubu %45,4, 36-55 yaş grubu %59,8, 56 yaş üzeri grup %67,6 ile “Aşiret çıkarları” için oyunu kullandığını söylemiştir. Yaş artıkça aşirete bağlı oy vermede de artış yaşanmaktadır. Bunun yanında 18-24 yaş grubunun %29,8 ile “Ülkemin çıkarlarını düşünüyorum” demeleri gençlerin gelecek yıllarda sorunsuz ve iyi geleceğe kavuşma arzusu içerisinde olduklarını ve bu yönde oy kullandıklarını göstermektedir. “Ülkemin çıkarlarını düşünerek oy veriyorum” diyenler 25-35 yaş grubu %28,7, 36-55 yaş grubu %26,5, 56 yaş üzeri grup %21,1’dir. Bu yaş gruplarının büyük kesimi işsiz, ekonomileri kötü ve siyasi sorunların giderilmesi arzusu içerisinde olduklarından böyle düşünmüş olabilirler (Tablo 3. 35).

Ayrıca “İlkelerine inandığı partiye oy veririm” diyenlerin gençler tarafından tercih edildiğini görülmektedir. Bu durumun sebebi ise, eğitilmiş gençlerin sürekli kendini değiştiren, söz verip yerine getirmeyen siyasi partilere uzak kalmak istemesinden kaynaklıdır. Genç yaşlarda gençler arasında daha ilkeli net kararları olan partiler daha beğenilmektedir.

Denekler arasında “Aile çıkarlarını düşünerek” oy verenlerin toplam oranı %6,5 olması aşiretin daha baskıcı olduğunu göstermektedir. Aşiret değerleri için oy vermenin aile değerleri için oy vermenin önünde olduğu durumda aşiret baskın kültür olarak ortaya çıkmaktadır.

Siyasal partiler 19. yy. ve 20. yy. ortaya çıkan toplumun siyasal modernleşmesini sağlamaya yönelik önemli oluşumlardır. Ancak geleneksel yapılar üzerinde parti anlayışından çok güçlü, tanındık ve o topluluğu temsil ettiği düşünülen kişinin gücü önemlidir. “Genel olarak seçimlerde oy verdiğiniz siyasal partiyi tercih sebebiniz nedir?” sorusuna deneklerin %67,2’si “Adayın ahababımız olması”, %15’i “Parti ideolojisi” ve %12,5’i “Partinin liderini beğenme” nedeniyle oy vereceği siyasal partiyi tercih etmektedir (Tablo 3. 36).

Yaş özelliklerine göre en genç olan 18-24 yaş grubundan (%57,7) en yaşlı yaş grubu olan 56 ve üzeri (78,9) denekler “Adayın ahabapları” olması sebebiyle siyasal partiyi tercih ettiklerini söylemişlerdir (Tablo 3. 36). Başka bir deyişle aşiret üyelerinin kendi aşiretinden olan kişiye oy vermeleri söz konusudur. Burada önemli olan aşiretin temsiliyet durumunun oluşmasıdır. Bu temsiliyeti isteme arzusu da yaş artıkça buna paralel olarak artmaktadır.

Tablo 3. 36: Genel olarak seçimlerde oy verdiğiniz siyasal partiyi tercih sebebiniz nedir?

Yaş	Genel olarak seçimlerde oy verdiğiniz siyasal partiyi tercih sebebiniz nedir?						Toplam
	Parti ideolojisi	Partinin liderini beğenme	Adayın ahababımız olması	Köyümüz/ ailemize yaptığı vaatler	Sülale liderimizin isteği	Aşiret/Kabile liderimizin isteği	
18- 24	Sayı 19 % 18,3	18 17,3	60 57,7	0 ,0	0 ,0	7 6,7	104 100,0
25- 35	Sayı 28 % 25,9	9 8,3	68 63,0	1 ,9	1 ,9	1 ,9	108 100,0
36- 55	Sayı 8 % 6,8	17 14,5	85 72,6	1 ,9	1 ,9	5 4,3	117 100,0
56+	Sayı 5 % 7,0	6 8,5	56 78,9	0 ,0	0 ,0	4 5,6	71 100,0
Toplam	Sayı 60 % 15,0	50 12,5	269 67,2	2 ,5	2 ,5	17 4,2	400 100,0

Oy verme davranışına insanları sevk eden bazı nedenler bulunmaktadır. Bunlar dayanışma, kişisel bağlılık, çıkar ve vatandaşlık duygusudur. Kişisel bağlılığa dayalı katılımı, seçmen grupları, geleneksel liderlere karşı kişisel bağlılıkları ve bağımlılıkları sonucu, seçmenler, liderler tarafından siyasal katılımı yöneltirler. Dayanışmadan doğan katılım ise, bireyin mensup olduğu sosyal gruba bağlılığını göstermek üzere o grubun çoğunluğu yönünde katılım faaliyetlerine girişmesidir. Buradan hareketle “Aşiretinizde bir kişi milletvekili aday olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerini beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?” şeklinde sorulan soruya toplam deneklerin %81,0 gibi büyük çoğunluğu “Aşiretimden aday olan kişiye” ve %17,5’i “Beğendiğim partinin adayına” oyumu veririm demiştir (Tablo 3. 37).

18-24 yaş grubunda %72,1 ile “Aşiretimden olan kişiye oyumu veririm” demiştir. Yine aynı yaş grubu %26,9’luk oran ile “Beğendiğim Partinin adayına oyumu veririm” demiştir. 25-35 yaş grubunda bu oran %75,9, 36-54 yaş grubunda ise, %82,7’dir. 56 yaş üzeri %91,5 ile “Aşiretimden olan kişiye oyumu veririm” cevabını vermiştir (Tablo 3. 37). Geleneksel bağ her yaş grubunda yoğun olarak yaşanmaktadır. Bu bağın en yoğun olduğu yaş grubu yaşlı grubudur.

Tablo 3. 37: Aşiretinizde bir kişi milletvekili adayı olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerini beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?

Yaş		Aşiretinizde bir kişi milletvekili adayı olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerini beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?			Toplam
		Aşiretimden aday olan kişiye	Beğendiğim partinin adayına	Kararsızım	
18-24	Sayı	75	28	1	104
	%	72,1	26,9	1,0	100,0
25-35	Sayı	82	23	3	108
	%	75,9	21,3	2,8	100,0
36-55	Sayı	102	13	2	117
	%	87,2	11,1	1,7	100,0
56+	Sayı	65	6	0	71
	%	91,5	8,5	,0	100,0
Toplam	Sayı	324	70	6	400
	%	81,0	17,5	1,5	100,0

Tablo 3. 38: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?

Yaş		Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?			Toplam
		Kendi başıma karar veririm	Aile büyüğünün kararına uyarım	Sülale büyüğünün kararına uyarım	
18-24	Sayı	34	60	10	104
	%	32,	57,7	9,6	100,0
25-35	Sayı	37	43	28	108
	%	34,	39,8	25,9	100,0
36-55	Sayı	25	73	19	117
	%	21,4	62,4	16,2	100,0
56+	Sayı	12	30	29	71
	%	16,9	42,3	40,8	100,0
Toplam	Sayı	108	206	86	400
	%	27,0	51,5	21,5	100,0

Geleneksel geniş ailenin geleneksel toplumdaki işlevlerinin yanında, modernleşme süreci içinde karşı işlevleri de bulunmaktadır (Güçlü, 2015: 30). Geleneksel aile çalışkan, tembel, tüm bireyleri ayırım yapmadan kabullenir. Bu durum sosyal adaletin sağlanmasını engeller ve kişilerin bireysel çalışma arzusunu ortadan kaldırır. Bu durum da modernleşmenin gerektirdiği gelişmeyi engeller. Gelirin tek elde toplanması girişimciliği engeller ve güçlü bir biz duygusu oluşur. Bununla birlikte tutucu, yeniliğe açık olmayan ve aile değerlerinin her şeyin üstünde yer aldığı bir anlayış ortaya çıkar. Babanın hâkim gücü sayesinde bütün aile fertleri babanın kararına itaat eder.

“Yarın bir seçim olsa oyunuzu nasıl kararlaştırırsınız?” sorusuna tüm deneklerin yarısından fazlası (%51,5’i) “Aile büyüğünün kararına uyarım” demiştir. Deneklerin %21,5’nin “Sülale liderinin kararına uyarım” demesi de aşiret içerisinde

aile bağlarının yüksek düzeyde olduğu ve modernleşmenin getirdiği birey anlayışının oturmadığını gözler önüne sermektedir. Toplamda deneklerin %73,0'ü oylarını belirlerken ya aile büyüğüne ya da sülale büyüğüne danışarak belirlediğini ifade etmiştir. Deneklerin %27'si oy kullanacağı zaman “Kendi başıma” karar verdiğini ifade etmiştir (Tablo 3. 38).

Sürekli aynı siyasal partiye oy verme oranının çok yüksek olması danışmadan ziyade oy vermenin aşiret üyeleri içerisinde yönlendirme olabileceğini göstermektedir. Bu durum bir tür “mobilize katılım” olarak başka bir deyişle, sülale ve aile büyüğün kararları doğrultusunda değişen oyların rengi kişilerin istenç dışı katılımıyla sonuçlanır. Mobilize katılımın en yüksek olduğu yaş %83,1 ile 56 yaş ve üzeri gruptur. Bunun yanında “Kendi başıma karar veririm” diyenlerin en az olduğu yaş grubu da yine %16,9 ile 56 yaş ve üzeri gruptur (Tablo 3. 38).

Kişiler kendisi tarafından gerçekleştirilen ve diğer birey ve kurumların etkisinin olmadığını iddia ettiği “Kendi başıma karar veririm” yargısına katılım 18-24 yaş grubunda %32,7 ve 25-35 yaş grubunda %34,3 ile en yüksek oranlardır (Tablo 3. 38).

Seçen ile seçilen arasındaki maddi çıkar ve hizmete dayalı oy verme biçimi patronaj ilişkidir. Burada iki taraf da bir çıkar ilişkisi taşımaktadır. Geleneksel bir oy verme davranışı sayılsa bile duygusal oy verme anlayışından daha modern bir davranıştır. Çünkü duygusal bağ davranışında seçmen için kullanacağı oyun çok fazla önemi yoktur. Burada seçmen için önemli olan seçtiği kişinin itibarı ve şöhretidir. Ancak patronaj ilişkide seçmen oyunun karşılığını istemektedir. Bu nedenle patronaj ilişkide bulunan bir seçmen kısmen de olsa modernleşme eğilimi içerisindeydir.

Deneklerin %24,2'si “Aşiret/Kabile liderinin ekonomik destek verdikleri için” oyunu kullandığını söylemiştir. Bu durum her yaş grubunda birbirine yakın değerdedir. “Çevremizdeki insanlara karşı onu küçük düşürmemek için” ve “Aşiret/Kabile lideri ile aramızın bozulmasını istemediği için” oyunu kullananlar ise %59,2'dir. Başka bir deyişle aşiret üyeleri içinde oyunu kullanan %59,2'lik kesim herhangi bir çıkar beklemezsizin oyunu kullanmaktadır. Burada temel inanç aşiret liderinin ve aşiretin itibarının ön planda tutulmasıdır. Bu durum özellikle aşiretin yaşlı grubu içerisinde yüksek düzeydedir. Deneklerin %16,5'i de “Aşiret liderinin istediği partiye oyumu vermiyorum” demiştir (Tablo 3. 39).

Bu durumu her dört gençten biri düşünmektedir (%25,0). Gençlerin bu davranış içerisinde bulunmaları aşiretin ne kadar modernleştiğinin göstergesidir. Ayrıca aşiret liderini önemsemeden oy kullanıyorum diyen yaşlı grubu da %8,5 gibi düşük bir gruptur. Dolayısıyla yaşlı grubun halen aşiretin geleneklerine bağlı hareket ettiği görülmüştür (Tablo 3. 39).

Tablo 3. 39: Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?

Yaş	Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?					Toplam
	Aşiret/Kabile lideri ekonomik olarak bana destek olduğu için	Çevremizdeki insanlara karşı onu küçük düşürmemek için	Aşiret/Kabile lideri ile aramızın bozulmasını istemediğim için	Aşiret/Kabile liderinin istediği partiye ya da adaya oyumu vermiyorum		
18-24	Sayı 27 % 26,0	19 18,3	32 30,8	26 25,0		104 100,0
25-35	Sayı 26 % 24,1	26 24,1	32 29,6	24 22,2		108 100,0
36-55	Sayı 26 % 22,2	39 33,3	42 35,9	10 8,5		117 100,0
56+	Sayı 18 % 25,4	21 29,6	26 36,6	6 8,5		71 100,0
Toplam	Sayı 97 % 24,2	105 26,2	132 33,0	66 16,5		400 100,0

3.5.4.2. Cinsiyet ve Siyasal Değer

Tablo 3. 40: Politikacılara güveniyor musunuz?

Cinsiyet		Politikacılara güveniyor musunuz?			Toplam
		Güveniyorum	Kararsızım	Güvenmiyorum	
Erkek	Sayı	68	82	141	291
	%	23,4	28,2	48,5	100,0
Kadın	Sayı	23	5	81	109
	%	21,1	4,6	74,3	100,0
Toplam	Sayı	91	87	222	400
	%	22,8	21,8	55,5	100,0

Likert-tipi sorularda araştırmacı 5’li seçenekler yerine 3’lü seçenekler de tercih edilebilir. 5’li seçenek tekniğinin çalışma üzerinde anlamlı bir sonuç yaratmayacağı bu nedenle 3’lü seçenek soru tipinin daha uygun olacağı düşünülmüştür (Turan, v.d., 2015: 190). “Kesinlikle Güveniyorum” ile “Güveniyorum” arasındaki farkı deneklerin eğitim düzeylerinden dolayı bilemeyecekleri düşünülerek 3’lü likert-tipi soru kullanılmıştır.

Deneklere bakıldığında erkeklerin %48,5’i politikacılara güvenmediğini ifade etmiştir. Bu oran kadınlar arasında %74,3’tür. Bu da kadınların erkeklere göre politikacılara daha az güvendiğini göstermektedir. Politikacılara “Güveniyorum” diyen kadın, erkek oranı birbirine yakinken, “Kararsızım” diyen erkek oranı %28,2’dir. Kadınların ya güveniyorum ya da güvenmiyorum cevabını vermeleri erkeklere göre siyasete daha az ilgili olduklarını da göstermektedir. Çünkü erkekler bu konuda daha “Kararsız” (%28,2) kalmışlardır. Erkekler bu tutum ile kadınlar gibi net tavır içinde bulunmamışlardır (Tablo 3. 40).

Tablo 3. 41: En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?

Cinsiyet		En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?				Toplam
		AK Parti	CHP	HDP	MHP	
Erkek	Sayı	242	1	47	1	291
	%	83,2	,3	16,2	,3	100,0
Kadın	Sayı	87	1	21	0	109
	%	79,8	,9	19,3	,0	100,0
Toplam	Sayı	329	2	68	1	400
	%	82,2	,5	17,0	,2	100,0

Tablo 3. 42: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?

Cinsiyet		Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?				Toplam
		Ülkenin çıkarını düşünerek	Aşireti/kabile çıkarlarını düşünerek	Ailemin çıkarlarını düşünerek	İlkelerine inandığım parti için	
Erkek	Sayı	93	145	17	36	291
	%	32,0	49,8	5,8	12,4	100,0
Kadın	Sayı	15	68	9	17	109
	%	13,8	62,4	8,3	15,6	100,0
Toplam	Sayı	108	213	26	53	400
	%	27,0	53,2	6,5	13,2	100,0

Erkeklerin %32,0'si "Ülkenin çıkarını düşünerek oy kullanıyorum", %49,8'i "Aşireti/kabile çıkarlarını düşünerek oy kullanıyorum", %5,8'i "Ailemin çıkarlarını düşünerek oy kullanıyorum", %12,4'ü de "İlkelerine inandığım partiye oyumu veriyorum" demiştir. Kadınlarda ise bu oranlar, %13,8'i "Ülkenin çıkarlarını düşünerek oy kullanıyorum", %62,4'ü "Aşireti/kabile çıkarlarını düşünerek oy

kullanıyorum” %8,3’ü “Ailemin çıkarlarını düşünerek oy kullanıyorum” %15,6’sı da “İlkelerine inandığım partiye oyumu veriyorum” demiştir (Tablo 3. 42).

Erkek deneklerin hemen hemen yarısı (%49,8) ve kadın deneklerin yarısından fazlası (62,4) aşiret/kabile çıkarlarını düşünerek siyasal değer içerisinde oyumu kullanıyorum demişlerdir. Dolayısıyla ataerkil yapının hüküm sürdüğü aşiret yapılanmasında hem erkekler için hem de kadınlar için halen siyasal değer olarak aşiret çıkarları ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 3. 43: Genel olarak seçimlerde oy verdiğiniz siyasal partiyi tercih sebebiniz nedir?

Cinsiyet		Genel olarak seçimlerde oy verdiğiniz siyasal partiyi tercih sebebiniz nedir?						Toplam
		Parti ideolojisi	Partinin liderini beğenme	Adayın ahababımız olması	Köyümüz/ ailemize yaptığı vaatlerden dolayı	Sülale liderimizin isteği üzerine	Aşiret/Kabile liderimizin isteği üzerine	
Erkek	Sayı	50	27	202	2	2	8	291
	%	17,2	9,3	69,4	,7	,7	2,7	100,0
Kadın	Sayı	10	23	67	0	0	9	109
	%	9,2	21,1	61,5	,0	,0	8,3	100,0
Toplam	Sayı	60	50	269	2	2	17	400
	%	15,0	12,5	67,2	,5	,5	4,2	100,0

Siyasal değer açısından parti tercihinde önemli olan sebeplerden bir diğerini sorulan “Genel olarak seçimlerde oy verdiğiniz siyasal partiyi tercih sebebiniz nedir?” sorusuna erkeklerin %69,4’ü “Adayın ahababımız olması”, %17,2’si “Parti ideolojisi”, %9,3’ü “Parti liderini beğenme”, %4,1’i de “Aile, Sülale, Aşiret/Kabile liderinin isteği üzerine” siyasal tercih de bulunduğunu söylemiştir. Bunun yanında kadınların da %61,5’i “Adayın ahababımız olması”, %21,1’i “Parti liderini beğenme”, %9,2’si “Parti ideolojisi”, %8,3’ü de “Aşiret/kabile liderinin isteği üzerine” siyasal tercih de bulunduğunu ifade etmiştir (Tablo 3. 43). Her iki cinsiyet içerisinde de çoğunluk (erkeklerde %69,4, kadınlarda %61,5) “Adayın ahabapları olmasından”

dolayı siyasal tercihlerine yön verdiği görülmüştür. Erkek ve kadın cinsiyetlerindeki bu tercihin sebebi bir gruba üye olma, kendilerini tanıyan bilen ve yakın ilişki içerisinde bulunduğu kişi olması açısından önemlidir.

Denekler için seçilecek kişinin niteliğinden çok onları temsil eden kişinin üye olduğu sosyal yapı önemlidir. Bu yüzden kendilerini temsil edecek kişilerin üye olduğu sosyal yapıdan birisi olması onlar için çok önemlidir. Bu tür bireyler üye oldukları grup içerisindekilerle daha sıcak ilişkiler kurarken, grup dışındakilerle daha ayrımcı bir tutum takınırlar. Deneklerin takındığı bu siyasal tercih, onların siyasal değerlerinin halen büyük ölçüde geleneksel bağlara dayandığını göstermektedir.

Tablo 3. 44: Aşiretinizde bir kişi milletvekili adayı olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerinizi beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?

Cinsiyet		Aşiretinizde bir kişi milletvekili adayı olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerinizi beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?			Toplam
		Aşiretimden aday olan kişiye	Beğendiğim partinin adayına	Kararsızım	
Erkek	Sayı	236	50	5	291
	%	81,1	17,2	1,7	100,0
Kadın	Sayı	88	20	1	109
	%	80,7	18,3	,9	100,0
Toplam	Sayı	324	70	6	400
	%	81,0	17,5	1,5	100,0

Aynı gruba üye olma duygusu güçlü olan toplumlarda bireyin amaçlarından çok tüm grubun amaçları ön planda tutar. Ortak amaçların ön planda olması da beraberinde ortak hareket ettirmeyi gerektirmektedir.

“Aşiretinizde bir kişi milletvekili adayı olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerinizi beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?” sorusuna, erkek deneklerin %81,1’i “Aşiretimden aday olan kişiye oyumu veririm”, %17,2’si “Beğendiğim

partinin adayına oyumu veririm”, %1,7’si de “Kararsızım” demiştir. Bu oran kadınlarda %80,7’si “Aşiretimden aday olan kişiye oyumu veririm”, %18,3’ü “Beğendiğim partinin adayına oyumu veririm” ve sadece bir kişi de “Kararsız” olduğunu ifade etmiştir (Tablo 3. 44). Bu oranlara bakıldığında erkek ve kadın cinsiyet rolleri de dikkate alındığında her iki cinsiyette birbirinin benzeri fikirler etrafında birleşmiştir.

Tablo 3. 45: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?

Cinsiyet		Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?			Toplam
		Kendi başıma karar veririm	Aile büyüğünün kararına uyarım	Sülale büyüğünün kararına uyarım	
Erkek	Sayı	90	126	75	291
	%	30,9	43,3	25,8	100,0
Kadın	Sayı	18	80	11	109
	%	16,5	73,4	10,1	100,0
Toplam	Sayı	108	206	86	400
	%	27,0	51,5	21,5	100,0

“Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?” sorusuna erkek deneklerin %30,9’u “Kendi başıma karar veririm”, %69,1’i de “Aile-Sülale büyüğünün kararına uyarım” demiştir. Kadın denekler ise, %16,5’i “Kendi başıma karar veririm”, %83,5’i de “Aile-Sülale büyüğünün kararına uyarım” demiştir (Tablo 3. 45). Erkek deneklerin kadınlara göre siyasi tercihlerinde daha bağımsız hareket edebildikleri görülse de büyük oranda her iki cinsiyet de bağımlı olarak yönlendirilmeye tabi olarak siyasi tercihlerini belirlediğini söylemiştir. Kadınların aile büyüğünün kararına uyararak siyasi tercihlerde bulunması kadının erkeklere göre daha fazla siyasi baskıya maruz kalarak siyasi tercihte bulunduğunu göstermektedir. Bununla birlikte erkeklerde de bu oran kadınlara göre düşük olsa da

modern bir toplumun siyasal tercihine göre düşük düzeydedir. Erkek denekler de siyasal baskıya maruz kalarak ya da grubun getirdiği üyelik rolünden dolayı tercihini belirlemektedir.

Tablo 3. 46: Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?

Cinsiyet	Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?					Toplam
	Aşiret/Kabile lideri olarak bana destek olduğu için	Çevremizdeki insanlara karşı onu küçük düşürmemek için	Aşiret/Kabile lideri ile aramızın bozulmasını istemediğim için	Aşiret/Kabile liderinin istediği partiye/adaya oyunu vermiyorum		
Erkek	Sayı 87	69	89	46		291
	% 29,9	23,7	30,6	15,8		100,0
Kadın	Sayı 10	36	43	20		109
	% 9,2	33,0	39,4	18,3		100,0
Toplam	Sayı 97	105	132	66		400
	% 24,2	26,2	33,0	16,5		100,0

Erkek deneklerin % 29,9'u "Aşiret/Kabile liderinin ekonomik destek verdiği için," kadın deneklerin ise, %9,2'si ekonomik çıkar doğrultusunda oyunu kullandığını belirtmiştir. Erkeklerin %54,3'ü aşiret lideri ile arasının bozulmasını istememekte ve onu insanlara karşı küçük düşürmemek için oyunu belirlediğini ifade etmiştir. Bu durum kadınlarda ise %72,4'tür. Aşiret liderinin istediği siyasal partiye oyunu vermiyorum diyenler ise, erkeklerde %15,8 kadınlarda, %18,3'tür. Erkeklerin %29,9'u ekonomik çıkarlar doğrultusunda oyunu şekillendirdiğini ifade etmiştir (Tablo 3. 46).

Bu durum bir patronaj ilişki türüdür. Aşiret lideri ekonomik destek verir aşiret üyesi de bu destek karşısında oyunu verir. Erkek deneklerin kadın deneklere göre daha yüksek oranda patronaj ilişki içerisinde siyasal tercihlerini belirlediği

görülmektedir. Dolayısıyla sosyal hayata evin ekonomik geçimini üstlenen erkeğin bu çıkar ilişkisi ile ailesinin geçim derdini aşmaya çalışmaktadır. Diğer yandan erkek üyelerin %54,3'ü aşiret lideriyle aralarının bozulmasını ve aşiret liderini çevreye karşı küçük düşürmeme davranışıyla oyunu şekillendirmektedir. Bu oran kadınlarda ise, %72,4'tür. Herhangi bir çıkar gözetmeksizin aşirete mensup olma duygusuyla hareket etme bir tür uyarılmış katılımın göstergesidir. Hem kadın hem de erkek üye için önemli olan aşiretin çıkarlarıdır. Patronaj ilişkisi içerisinde kullanılan oy, herhangi bir çıkar beklenmeden kullanılan oya göre daha modern bir eğilim gösterir. Ayrıca aşiret liderinin yönlendirmesine tabi olmuyorum diyen kişiler azınlıktadır. Bu durum aşiret üyelerinin genelinin birey olmadığını ve oylarını kullanırken yönlendirmeye bağlı kaldığının göstergesidir.

3.5.4.3. Eğitim Durumu ve Siyasal Değer

Tablo 3. 47: Sizce Türkiye'de seçimlere kaç siyasal parti girmelidir?

Eğitim Durumu		Sizce Türkiye'de seçimlere kaç siyasal parti girmelidir?			Toplam
		Bir	İki	İkiden çok	
Okur-yazar değil	Sayı	60	10	17	87
	%	69,0	11,5	19,5	100,0
Okur-yazar	Sayı	26	17	12	55
	%	47,3	30,9	21,8	100,0
İlkokul mezunu	Sayı	37	27	38	102
	%	36,3	26,5	37,3	100,0
Ortaokul mezunu	Sayı	24	31	50	105
	%	22,9	29,5	47,6	100,0
Lise mezunu	Sayı	6	10	23	39
	%	15,4	25,6	59,0	100,0
Üniversite mezunu	Sayı	0	0	12	12
	%	,0	,0	100,0	100,0
Toplam	Sayı	153	95	152	400
	%	38,2	23,8	38,0	100,0

Eğitim ile tek parti sayısı arasındaki ilişkiye bakıldığında, okur-yazar olmayan deneklerin %69,0'u, okur-yazar deneklerin %47,3'ü, ilkokul mezunu deneklerin %36,3'ü, ortaokul mezunu deneklerin %22,9'u ve lise mezunu deneklerin %15,4'ü tek parti ile seçime girilmesi gerektiğini söylemiştir. Üniversite mezunu kişilerde ise tek parti cevabını veren olmamıştır. İki parti ile eğitim ilişkisinde, en yüksek oran okur-yazar grubunda iken en düşük oran tek parti de olduğu gibi üniversite mezunu kişilere aittir ve hiç kimse tercih etmemiştir. İki ve daha fazla parti ile eğitim ilişkisine bakıldığında ise, okur-yazar olmayan deneklerin %19,5'u, okur-yazar deneklerin %21,8'i, ilkokul mezunu deneklerin %37,3'ü, ortaokul mezunu deneklerin %47,6'sı, lise mezunu deneklerin %59'u ve üniversite mezunlarının %100'ü ikiden daha çok partinin seçime girmesi yönünde fikir beyan etmiştir (Tablo 3. 47). Buna göre düşük eğitim düzeyinden yüksek eğitim düzeyine doğru çok partili hayata verilen destek düzenli bir şekilde artmaktadır.

Tablo 3. 48: En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?

Eğitim Durumu		En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?				Toplam
		AK Parti	CHP	HDP	MHP	
Okur-yazar değil	Sayı	81	0	6	0	87
	%	93,1	,0	6,9	,0	100,0
Okur-yazar	Sayı	51	2	2	0	55
	%	92,7	3,6	3,6	,0	100,0
İlkokul mezunu	Sayı	92	0	10	0	102
	%	90,2	,0	9,8	,0	100,0
Ortaokul mezunu	Sayı	83	0	21	1	105
	%	79,0	,0	20,0	1,0	100,0
Lise mezunu	Sayı	22	0	17	0	39
	%	56,4	,0	43,6	,0	100,0
Üniversite mezunu	Sayı	0	0	12	0	12
	%	,0	,0	100,0	,0	100,0
Toplam	Sayı	329	2	68	1	400
	%	82,2	,5	17,0	,2	100,0

Görüşülen aşiret üyeleri arasında iki siyasal partinin AK Parti ve HDP'nin büyük bir çoğunlukla (%99,2) beğenildiği görülmektedir (Tablo 3. 48). Bu iki siyasal parti Güneydoğu Anadolu Bölgesinde rekabet içerisinde olan en güçlü iki parti konumundadır (Hürriyet, 2017).

Deneklerin eğitim seviyelerinin düşmesiyle beraber geleneği, muhafazakârlık değerlerini içinde barındıran AK Parti'yi tercih yükselirken, eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte sol değerler taşıyan HDP'yi tercih etme davranışı ortaya çıkmaktadır.

Aşiret tarzı geleneksel toplum yapılarında geleneksel değerler ön plandadır. Dolayısıyla partilere yaklaşım da bu değerler üzerinden gerçekleşmektedir. AK Parti özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde aşiret tarzı yapılanmalar ile iyi ilişkiler içerisinde. Kurduğu patronaj ilişkiler sayesinde bölgede en etkili parti olma özelliğini taşımaktadır (Çelik, 2010: 69).

Tablo 3. 49: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?

Eğitim Durumu	Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?				Toplam
	Ülkenin çıkarını düşünerek	Aşireti/kabile çıkarlarını düşünerek	Ailemin çıkarlarını düşünerek	İlkelerine inandığım parti için	
Okur-yazar değil	Sayı 10 % 11,5	68 78,2	8 9,2	1 1,1	87 100,0
Okur-yazar	Sayı 13 % 23,6	32 58,2	9 16,4	1 1,8	55 100,0
İlkokul mezunu	Sayı 30 % 29,4	59 57,8	5 4,9	8 7,8	102 100,0
Ortaokul mezunu	Sayı 40 % 38,1	42 40,0	2 1,9	21 20,0	105 100,0
Lise mezunu	Sayı 11 % 28,2	12 30,8	2 5,1	14 35,9	39 100,0
Üniversite mezunu	Sayı 4 % 33,3	0 ,0	0 ,0	8 66,7	12 100,0
Toplam	Sayı 108 % 27,0	213 53,2	26 6,5	53 13,2	400 100,0

Deneklerin eğitim seviyesi ile hangi amaçla oy kullanıyorsunuz? arasındaki ilişkiye bakıldığında, lise seviyesine kadar aşiret çıkarlarının ön planda olduğu görülmüştür. Bu oran okur-yazar olmayan deneklerde %78,2, okur-yazar deneklerde %58,2, ilkokul mezunlarında %57,8, ortaokul mezunları %40'dır. Lise mezunları için en önemli değer %35,9 ilkelerine inanılan parti, 30,8 aşiret çıkarları ve 28,2 ülke çıkarları ve üniversite mezunları için en önemli değer %66,7 ilkelerine inanılan parti, %33,3 ülke çıkarlarıdır (Tablo 3. 49).

Deneklerin eğitim seviyelerinin yükselmesiyle aşiret çıkarlarına olan bağlılıkları azalmaktadır. Deneklerin verdiği bilgilerden yola çıkarak aile çıkarlarının bu denli düşük olması şaşırtıcıdır. Ancak aşiret çıkarlarını ön planda tutan kişilerin aşireti bir aile olarak benimsediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum da aşiret halen güçlü yapısını sürdürmekte ve en küçük yapı taşı olan ailenin çıkarları üzerinde yerini korumaktadır.

Okur-yazar olmayan deneklerin %94,3'ü, okur-yazar ve ilkokul mezunu deneklerin %96,4'ü ve %86,3'ü, ortaokul ve lise mezunu deneklerin %75,2'si ve %56,4'ü aşiretinden birinin aday olması durumunda o kişiye oyunu vereceğini söylemiştir. Hiçbir üniversiteli mezun aşiretinden aday olacak kişiye oy vereceğini söylememiştir. Aynı zamanda okur-yazar olmayan deneklerin %5,0'i, okur-yazar ve ilkokul mezunu deneklerin %2,0'si ve %10,8'i, ortaokul ve lise mezunu deneklerin %22,9'u ve %41'i ve üniversite mezunu tüm denekler %100 beğendiği partinin adayına oyunu vereceğini söylemiştir (Tablo 3. 50).

Kişinin eğitim seviyesinin düşmesiyle geleneğe olan bağlılık büyük ölçüde artar. Deneklerin eğitim seviyesindeki yükselmeye birlikte kişi daha çok bağımsız hareket edebilmekte ve aşiretin getirdiği akrabalık bağlarından kendini sıyırmaktadır. Böylece kişinin eğitimiyle beraber, değerlerindeki bu değişim kişinin siyasal tercihlerini de şekillendirmektedir.

Tablo 3. 50: Aşiretinizde bir kişi milletvekili adayı olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerinizi beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?

Eğitim Durumu		Aşiretinizde bir kişi milletvekili adayı olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerinizi beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?			Toplam
		Aşiretimden aday olan kişiye	Beğendiğim partinin adayına	Kararsızım	
Okur-yazar değil	Sayı	82	5	0	87
	%	94,3	5,7	,0	100,0
Okur-yazar	Sayı	53	2	0	55
	%	96,4	3,6	,0	100,0
İlkokul mezunu	Sayı	88	11	3	102
	%	86,3	10,8	2,9	100,0
Ortaokul mezunu	Sayı	79	24	2	105
	%	75,2	22,9	1,9	100,0
Lise mezunu	Sayı	22	16	1	39
	%	56,4	41,0	2,6	100,0
Üniversite mezunu	Sayı	0	12	0	12
	%	,0	100,0	,0	100,0
Toplam	Sayı	324	70	6	400
	%	81,0	17,5	1,5	100,0

“Yarın bir seçim olsa hangi siyasal partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?” sorusuna okur-yazar olmayan deneklerin %90,8’i aile ve sülale büyüğünün kararına uyarak, %9,2’si kendi başına, okur-yazar ve ilkokul mezunu deneklerin %91,9 ve %73,6’sı aile ve sülale büyüğünün kararına uyarak, %%9,1 ve %26,5’i kendi başına karar veririm demiştir. Ortaokul ve lise mezunu deneklerin %66,6’sı ve 46,2’si aile ve sülale büyüğünün kararına uyarmı, %33,3’ü ve 53,8’i kendi başına karar veririm demiştir. Üniversite mezunlarında ise bu oran %100 ile kendi başına karar veririm tercihten yana olmuştur (Tablo 3. 51).

Eğitim seviyesinin yükselmesiyle deneklerin tercihlerinde uyarılma azalmaktadır. Kişi tercihlerinde daha özgür davranmakta ve oyunun rengini

belirlerken herhangi bir zorlama, değer ya da yönlendirme altında kalmadan kendisi belirleyici olmaktadır.

Tablo 3. 51: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?

Eğitim Durumu		Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?			Toplam
		Kendi başıma karar veririm	Aile büyüğünün kararına uyarım	Sülale büyüğünün kararına uyarım	
Okur-yazar değil	Sayı	8	56	23	87
	%	9,2	64,4	26,4	100,0
Okur-yazar	Sayı	5	29	21	55
	%	9,1	52,7	38,2	100,0
İlkokul mezunu	Sayı	27	47	28	102
	%	26,5	46,1	27,5	100,0
Ortaokul mezunu	Sayı	35	60	10	105
	%	33,3	57,1	9,5	100,0
Lise mezunu	Sayı	21	14	4	39
	%	53,8	35,9	10,3	100,0
Üniversite mezunu	Sayı	12	0	0	12
	%	100,0	,0	,0	100,0
Toplam	Sayı	108	206	86	400
	%	27,0	51,5	21,5	100,0

“Yarın bir seçim olsa hangi siyasal partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?” sorusuna okur-yazar olmayan deneklerin %90,8’i aile ve sülale büyüğünün kararına uyararak, %9,2’si kendi başına, okur-yazar ve ilkokul mezunu deneklerin %91,9 ve %73,6’sı aile ve sülale büyüğünün kararına uyararak, %9,1 ve %26,5’i kendi başıma karar veririm demiştir. Ortaokul ve lise mezunu deneklerin %66,6’sı ve 46,2’si aile ve sülale büyüğünün kararına uyarım, %33,3’ü ve 53,8’i kendi başıma karar veririm demiştir. Üniversite mezunlarında ise bu oran %100 ile kendi başıma karar veririm tercihindan yana olmuştur (Tablo 3. 51).

Eğitim seviyesinin yükselmesiyle deneklerin tercihlerinde uyarılma azalmaktadır. Kişi tercihlerinde daha özgür davranmakta ve oyunun rengini belirlerken herhangi bir zorlama, değer ya da yönlendirme altında kalmadan kendisi belirleyici olmaktadır.

Tablo 3. 52: Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?

Eğitim Durumu		Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?				Toplam
		Aşiret/Kabile lideri ekonomik olarak bana destek olduğu için	Çevremizdeki insanlara karşı onu küçük düşürmemek için	Aşiret/Kabile lideri ile aramızın bozulmasını istemediğim için	Aşiret/Kabile liderinin istediği partiye ya da adaya oyumu vermiyorum	
Okur-yazar değil	Sayı %	14 16,1	33 37,9	35 40,2	5 5,7	87 100,0
Okur-yazar	Sayı %	17 30,9	17 30,9	19 34,5	2 3,6	55 100,0
İlkokul mezunu	Sayı %	28 27,5	33 32,4	32 31,4	9 8,8	102 100,0
Ortaokul mezunu	Sayı %	30 28,6	20 19,0	34 32,4	21 20,0	105 100,0
Lise mezunu	Sayı %	8 20,5	2 5,1	12 30,8	17 43,6	39 100,0
Üniversite mezunu	Sayı %	0 ,0	0 ,0	0 ,0	12 100,0	12 100,0
Toplam	Sayı %	97 24,2	105 26,2	132 33,0	66 16,5	400 100,0

Aşiret lideri ile girilen çıkar ilişkisine bakıldığında, okur-yazar olmayan %16,1 okur-yazar ve ilkokul mezunu %30,9 ve %27,5, ortaokul ve lise mezunu %28,6 ve %20,5 oranlarında çıkar ilişkisine bağlı kalarak aşiret liderinin istediği siyasal partiye oy vereceğini söylemiştir. Aşiret liderinin saygınlığını korumak için ise, okur-yazar olmayan deneklerin %78,1'i, okur-yazar ve ilkokul mezunu

deneklerin 65,4'ü ve 63,8'i, ortaokul ve lise mezunu deneklerin %51,4'ü ve 35,9'u aşiret liderinden herhangi bir maddi çıkar beklemeden siyasi tercihlerini o yönde belirleyeceğini söylemişlerdir. Dolayısıyla aşiret üyelerinin siyasi tercihlerini belirleyen temel güdü aşirete karşı beslenen aidiyettir. Aşiret liderinin istediği partiye oyumu vermiyorum diyenler eğitim seviyeleri artıkça yükselme görmüş bu oran üniversite mezunlarında %100 ulaşmıştır (Tablo 3. 52).

3.5.4.4. Yerleşim Birimi ve Siyasal Değer

Tablo 3. 53: Siyasi duruş olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

Yerleşim Birimi		Siyasi duruş olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?						Toplam
		Solcu	Milliyetçi	Laik	Muhafazakâr	Liberal	Hiçbiri	
İlçe	Sayı	42	1	2	58	2	0	105
	%	40,0	1,0	1,9	55,2	1,9	,0	100,0
A Mahallesi	Sayı	8	3	1	137	1	0	150
	%	5,3	2,0	,7	91,3	,7	,0	100,0
B Mahallesi	Sayı	0	0	0	144	0	1	145
	%	,0	,0	,0	99,3	,0	,7	100,0
Toplam	Sayı	50	4	3	339	3	1	400
	%	12,5	1,0	,8	84,8	,8	,2	100,0

Deneklerin %84,4'ü kendilerini muhafazakâr olarak tanımlamıştır. Bu muhafazakârlık durumu en uzak B Mahallesi'nde %99,3, A Mahallesi'nde %91,3, İlçe'de %55,2'dir. Solcu olarak kendilerini tanımlayanlar A Mahallesi'nde %5,3, İlçe'de %40'tır (Tablo 3. 53).

Modernleşmeyle birlikte kentleşme ortaya çıkmaktadır (Özyurt, 2007: 112). Aşiretin kente yerleşen üyeleri modernleşmeyle birlikte gelenekten uzaklaşma eğilimi göstererek siyasi değerlerinde değişimler yaşanmaktadır. Dolayısıyla kente

giden üyeler kendilerini hem solcu hem de muhafazakâr olarak tanımlamışlardır. Bu durum aşiretin kentte gösterdiği değişimin en belirgin göstergesidir.

Tablo 3. 54: En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?

Yerleşim Birimi		En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?				Toplam
		AK Parti	CHP	HDP	MHP	
İlçe	Sayı	50	0	54	1	105
	%	47,6	,0	51,4	1,0	100,0
A Mahallesi	Sayı	134	2	14	0	150
	%	89,3	1,3	9,3	,0	100,0
B Mahallesi	Sayı	145	0	0	0	145
	%	100,0	,0	,0	,0	100,0
Toplam	Sayı	329	2	68	1	400
	%	82,2	,5%	17,0	,2	100,0

İlçe’de deneklerin %47,6’sı AK Parti’yi, %51,4’ü HDP’yi, A Mahallesi’nde %89,3’ü AK Parti’yi, %9,3’ü HDP’yi, B Mahallesi’nde ise deneklerin %100’ü AK Parti’yi beğendiklerini ifade etmiştir (Tablo 3. 54).

İktidar partisi olan AK Parti A ve B kırsal mahallelerinde çok yüksek oranda beğenilmektedir. Kente doğru gidildikçe AK Parti’nin beğenilme oranında yarı yarıya bir düşüş görülmüştür. AK Parti’nin kırsal mahallerde bu kadar güçlü olması aşiret ile kurulan patronaj ilişkiden kaynaklı olabilir. İlçe’de ise, deneklerin sahip oldukları eğitim sonucunda daha az uyarılmaya maruz kalarak bireysel tercihlerini ön plana koydukları görülmektedir.

İlçe’de yaşayan deneklerin %32,4’ü ülke çıkarları, %13,3’ü Aşiret çıkarlarını, %13,3’ü Aile çıkarlarını ve %41’i ilkelerine inandığı partiyi düşünerek oy kullandığını belirtmektedirler. A Mahallesi’nde %31,3’ü ülke çıkarları, %56’sı aşiret çıkarları, %6,0’sı aile çıkarları ve %6,7’si ilkelerine inandığı parti doğrultusunda oyunu kullandığını söylemektedir. B Mahallesi’nde ise deneklerin %18,6’sı ülkenin çıkarları, %79,3’ü aşiret çıkarları, %2,1’i aile çıkarları doğrultusunda oyunu kullanmaktadır (Tablo 3. 55).

İlçeden en uzak mahalleye doğru yönelim olduğunda ülkenin çıkarlarından ziyade aşiretin çıkarları ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla aşiret üyeleri için temel değer aşiretin çıkarlarıdır.

Tablo 3. 55: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?

Yerleşim Birimi		Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?				Toplam
		Ülkenin çıkarını düşünerek	Aşireti/Kabile çıkarlarını düşünerek	Ailemin çıkarlarını düşünerek	İlkelerine inandığım partiye oyumu veriyorum	
İlçe	Sayı	34	14	14	43	105
	%	32,4	13,3	13,3	41,0	100,0
A Mahallesi	Sayı	47	84	9	10	150
	%	31,3	56,0	6,0	6,7	100,0
B Mahallesi	Sayı	27	115	3	0	145
	%	18,6	79,3	2,1	,0	100,0
Toplam	Sayı	108	213	26	53	400
	%	27,0	53,2	6,5	13,2	100,0

İlçe’de yaşayan deneklerin %42,9’u parti ideolojisi, %25,7’si parti liderini beğenme, %28,6’sı adayın ahababımız olması, %2,9’u da aşiret liderinin isteği üzerine siyasal tercihte bulunduğunu söylemiştir. A Mahallesi’ndeki deneklerin %9,3’ü parti ideolojisi, %14,7’si parti liderini beğenme, %65,3’ü adayın ahababımız olması, %9,3’ü de aşiret ve sülale büyüğünün isteği üzerine partiyi tercihte bulunmuştur. B Mahallesi’nde %97,2’si adayın ahababımız olması, %1,4’ü de aşiret liderinin isteği üzerine partiyi tercih ettiğini belirtmiştir (Tablo 3. 56).

Deneklerin adayın ahababı olmasından dolayı aşiret için aday olan kişi anlamına gelmesinden İlçe’de aşiret liderinin etkisi %31,5, A Mahallesi’nde %74,6, B Mahallesi’nde %98,6 düzeyindedir. İlçeden en uzak yerleşim birimine doğru gittikçe aşiretin etkisinin kendini çok yüksek düzeylerde hissettirdiği görülmektedir (Tablo 3. 56).

Tablo 3. 56: Genel olarak seçimlerde oy verdiğiniz siyasal partiyi tercih sebebiniz nedir?

		Genel olarak seçimlerde oy verdiğiniz siyasal partiyi tercih sebebiniz nedir?						Toplam
Yerleşim Birimi		Parti ideolojisi	Partinin liderini beğenme	Adayın ahababımız olması	Köyümüz/Ailemize yaptığı vaatlerden dolayı	Sülale liderimizin isteği üzerine	Aşiret/Kabile liderimizin isteği üzerine	
İlçe	Sayı	45	27	30	0	0	3	105
	%	42,9	25,7	28,6	,0	,0	2,9	100,0
A Mahallesi	Sayı	14	22	98	2	2	12	150
	%	9,3	14,7	65,3	1,3	1,3	8,0	100,0
B Mahallesi	Sayı	1	1	141	0	0	2	145
	%	,7	,7	97,2	,0	,0	1,	100,0
Toplam	Sayı	60	50	269	2	2	17	400
	%	15,0	12,5	67,2	,5	,5	4,2	100,0

İlçe’de yaşayan deneklerin %42,9’u parti ideolojisi, %25,7’si parti liderini beğenme, %28,6’sı adayın ahababımız olması, %2,9’u da aşiret liderinin isteği üzerine siyasal tercihte bulunduğunu söylemiştir. A Mahallesi’ndeki deneklerin %9,3’ü parti ideolojisi, %14,7’si parti liderini beğenme, %65,3’ü adayın ahababımız olması, %9,3’ü de aşiret ve sülale büyüğünün isteği üzerine partiyi tercihte bulunmuştur. B Mahallesi’nde %97,2’si adayın ahababımız olması, %1,4’ü de aşiret liderinin isteği üzerine partiyi tercih ettiğini belirtmiştir (Tablo 3. 56).

Deneklerin adayın ahababı olmasından dolayı aşiret için aday olan kişi anlamına gelmesinden İlçe’de aşiret liderinin etkisi %31,5, A Mahallesi’nde %74,6, B Mahallesi’nde %98,6 düzeyindedir. İlçeden en uzak yerleşim birimine doğru gittikçe aşiretin etkisinin kendini çok yüksek düzeylerde hissettirdiği görülmektedir (Tablo 3. 56).

Tablo 3. 57: Aşiretinizde bir kişi milletvekili adayı olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerinizi beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?

Yerleşim Birimi		Aşiretinizde bir kişi milletvekili adayı olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerinizi beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?			Toplam
		Aşiretimden aday olan kişiye	Beğendiğim partinin adayına	Kararsızım	
İlçe	Sayı	47	55	3	105
	%	44,8	52,4	2,9	100,0
A Mahallesi	Sayı	138	11	1	150
	%	92,0	7,3	,7	100,0
B Mahallesi	Sayı	139	4	2	145
	%	95,9	2,8	1,4	100,0
Toplam	Sayı	324	70	6	400
	%	81,0	17,5	1,5	100,0

İlçede yaşayan deneklerin %44,8'i aşiretimden aday olan kişiye, %52,4'ü de beğendiğim partinin adayına oyumu veririm demiştir. A Mahallesi'ndeki deneklerin %92'si aşiretimden aday olan kişiye, %7,3'ü de beğendiğim partinin adayına, B Mahallesi'ndeki deneklerin %95,9'u aşiretimden olan adaya, %2,8'i beğendiğim partinin adayına oyunu vereceğini söylemiştir (Tablo 3. 57).

Kırsal alandan kente doğru yönelim de aşiretin etkisi azalmakta ve aşiretten bağımsız ilişkiler gelişmektedir. Dolayısıyla ilçede yaşayan aşiret üyeleri ikiye bölünmüş durumdadır. Bir kesim aşiret etkisini devam ettiren, diğer kesim ise aşiretin siyasal tercihleri üzerindeki etkisini kıran ya da kırma mücadelesi veren kesimdir. En uzak mahallede aşiret kendini en güçlü hissettirdiği yer olarak kendini göstermektedir.

Tablo 3. 58: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?

Yerleşim Birimi		Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?			Toplam
		Kendi başıma karar veririm	Aile büyüğünün kararına uyarım	Sülale büyüğünün kararına uyarım	
İlçe	Sayı	70	22	13	105
	%	66,7	21,0	12,4	100,0
A Mahallesi	Sayı	34	98	18	150
	%	22,7	65,3	12,0	100,0
B Mahallesi	Sayı	4	86	55	145
	%	2,8	59,3	37,9	100,0
Toplam	Sayı	108	206	86	400
	%	27,0	51,5	21,5	100,0

İlçe’de yaşayan deneklerin %66,7’si kendi başına karar vereceğini, %33,4’ü aile ve sülale büyüğünün kararına uyarak siyasi tercihte bulunacağını söylemiştir. A Mahallesi’ndeki deneklerin %22,7’si kendi başına, %77,3’ü aile ve sülale büyüğünün kararına uyarak siyasi tercihte bulunacağını söylemiştir. B Mahallesi’ndeki deneklerin %2,8’i kendi başına, %97,2’si aile ve sülale büyüğünün kararına uyarak siyasal tercihte bulunacağını söylemiştir (Tablo 3. 58).

Kentteki ilişkiler geleneksellikten çok rasyonel ilişkiler üzerine kuruludur (Altıntaş ve Eliri, 2012: 63). Bu yüzden ilçede yaşayan denekler tercihlerini belirlerken bunu özgür şekilde gerçekleştirirken, kırsal alana doğru gidildiğinde aşiretin, sülalenin ve aile büyüğünün etkisi giderek artış göstermektedir. Kırsaldaki denek için önemli olan aşiretin kazancıdır. Ancak kentteki birey için önemli olan bireysel kazançtır.

Tablo 3. 59: Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?

Yerleşim Birimi	Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?					Toplam
	Aşiret/Kabile lideri olarak bana destek olduğu için	Çevremizdeki insanlara karşı onu küçük düşürmemek için	Aşiret/Kabile lideri ile aramızın bozulmasını istemediğim için	Aşiret/Kabile liderinin istediği partiye ya da adaya oyumu vermiyorum		
İlçe	Sayı 14	16	22	53		105
	% 13,3	15,2	21,0	50,5		100,0
A Mahallesi	Sayı 36	62	39	13		150
	% 24,0	41,3	26,0	8,7		100,0
B Mahallesi	Sayı 47	27	71	0		145
	% 32,4	18,6	49,0	,0		100,0
Toplam	Sayı 97	105	132	66		400
	% 24,2	26,2	33,0	16,5		100,0

İlçe'deki deneklerin %13,3'ü aşiret lideriyle ekonomik çıkar ilişkisine göre, %36,2'si aşiret lideri ile duygusal bağlarından dolayı, %50,5'i ise aşiret liderinin istediği siyasal partiye ya da adaya oyumu vermiyorum demiştir. A Mahallesi'nde %24,0 aşiret lideri ile ekonomik çıkara bağlı, %67,3'ü aşiret lideri ile duygusal bağlardan dolayı, %8,7'si de aşiret liderinin istediği siyasal parti ya da adaya oyunu vermediğini söylemiştir. B Mahallesi'nde deneklerin %32,4'ü aşiret lideriyle ekonomik çıkara bağlı olarak, %67,6'sı da herhangi bir maddi çıkar gözetmeden duygusal bağ ile siyasal tercihlerini şekillendirdiğini söylemiştir (Tablo 3. 59).

Kır yaşamı ve kent yaşamı arasındaki farklar aşiret üyelerinin siyasal değerlerini etkilemekte, dolayısıyla bu değerler de siyasal tercihlerin farklılaşmasına neden olmaktadır. Kentteki birey birçok insan ile ilişki içerisindedir. Kırsaldaki kişi

ise daha sınırlı insan ile ilişki içerisinde. Bu yüzden ki kentteki yaşam daha dinamik hal alır ve farklılıklar içerir (Uluç ve Karasu, 2015: 203). Kentin getirdiği bu farklılık ve dinamizm aşiret üyelerinin siyasal değerlerinin değişimi üzerinde etkili olmaktadır. İlçede yaşayan aşiret üyesi aşiretten tam kopmasa da o kopuşun sinyallerini vermektedir. İlçede yaşayan aşiret üyeleri üzerinde aşiretin etkisi daha sınırlıdır. Bu durum kırsal alanda ise ilçeye daha yakın A Mahallesi'nde daha yüksek, daha uzak B Mahallesi'nde ise çok daha yüksek düzeydedir.

3.5.5. Oy Verme Davranışı ve Siyasal Değer

Oy verme davranışı, en açık şekilde bir karar verme sürecidir. Bu karar süreci sanıldığı gibi basit değerler ile değil karmaşık bir yapıdadır. Kişiyi harekete geçiren bu değerler oy verme davranışını etkilemektedir. Aşiret üyelerinin oy verme davranışlarını, sahip oldukları “siyasal değerler” bağlamında analiz edilmeye çalışıldı. Bu bağlamda aşiret üyelerine “Oy kullanıyor musunuz?”, “Oyunuzu kim kullanır?”, “Sürekli aynı siyasal partiye mi oyunuzu verirsiniz?”, “Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?” sorularını sorulmuştur.

Deneklere sorulan “Oy kullanıyor musunuz?” sorusuna çalışmaya katılan deneklerin %100'ü oy kullandığını söylemiştir (Tablo 3. 60). 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Türkiye geneli seçime katılım oranı %86,43'iken, Şanlıurfa genelinde 80,15'tür. Ancak Siverek kent merkezinde katılım oranı %78,93'iken, Siverek'e bağlı mahallelerde katılım %93,98'dir (YSK, 2017).

Genellikle kırsal toplumda yaşayanlar, eğitim, gelir ve meslekle ilgili nitelikleri dolayısı ile kendilerinden yüksek bir siyasal katılım beklenmemektedir (Baykal, 1970: 66). Ancak Türkiye'de bu durum Batı ülkelerinde görülen siyasal katılımın aksine kırsal alanda daha yüksek görülmektedir. Bu durum patronaj ilişki, ahabpılık ilişkisi, duygusal bağlar ve aşiretin siyasete dâhil olma arzusu gibi sebeplere bağlanabilir. Dışsal etkenler bireyin siyasal değerler oluşturmaya engel oluşturduğu gibi siyasal değerleri ile hareket etmelerine de izin vermemektedir.

3.5.5.1. Yaş ve Oy Verme Davranışı

Tablo 3. 60: Oy kullanıyor musunuz?

Yaş		Oy kullanıyor musunuz?	Toplam
		Evet	
18-24	Sayı	104	104
	%	100,0	100,0
25-35	Sayı	108	108
	%	100,0	100,0
36-55	Sayı	117	117
	%	100,0	100,0
56+	Sayı	71	71
	%	100,0	100,0
Toplam	Sayı	400	400
	%	100,0	100,0

Toplam deneklerin %86,8'i kendi oyunu kullanırken, %13,2'si oyunun ailesinden biri tarafından kullanıldığını söylemiştir. Deneklerin yaşı arttıkça oyunun başkası tarafından kullanılması da artmaktadır (Tablo 3. 61).

“Tek kişi tek oy” anlayışı anayasada da belirtildiği gibi herkes ancak sahip olduğu oyu kullanma ya da kullanmama hakkına sahiptir (Yavaşgel, 2014: 63). Ancak seçim dönemlerinde özellikle de yaşlı yaş grubundaki her dört kişiden birinin yerine aileden biri oy kullanmaktadır. Bunun nedeni aşiret liderlerinin siyasal iktidar ile kurdukları ilişkiden güç devşirmek için aşiret üyelerini manipüle etmelerinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 3. 61: Oyunuzu kim kullanır?

Yaş		Oyunuzu kim kullanır?		Toplam
		Kendim kullanırım	Ailemden biri kullanır	
18-24	Sayı	97	7	104
	%	93,3	6,7	100,0
25-35	Sayı	95	13	108
	%	88,0	12,0	100,0
36-55	Sayı	98	19	117
	%	83,8	16,2	100,0
56+	Sayı	57	14	71
	%	80,3	19,7	100,0
Toplam	Sayı	347	53	400
	%	86,8	13,2	100,0

Tablo 3. 62: Sürekli aynı siyasal partiye mi oyunuzu verirsiniz?

Yaş		Sürekli aynı siyasal partiye mi oyunuzu verirsiniz?		Toplam
		Evet	Hayır	
18-24	Sayı	103	1	104
	%	99,0	1,0	100,0
25-35	Sayı	108	0	108
	%	100,0	,0	100,0
36-55	Sayı	117	0	117
	%	100,0	,0	100,0
56+	Sayı	71	0	71
	%	100,0	,0	100,0
Toplam	Sayı	399	1	400
	%	99,8	,2	100,0

“Sürekli aynı siyasal partiye mi oyunuzu verirsiniz?” sorusuna toplam deneklerin %99,8’i “evet” cevabını vermiştir (Tablo 3. 62). Ayrıca tüm yaş gruplarında sürekli aynı siyasal partiye oy verildiği görülmüştür. Aşiret üyeleri içerisinde parti ile bir bağ kurulmuş olduğu görülmektedir. Bu bağ aşiret temelli değerlerin ön plana çıkarılmak istenmesinden kaynaklı olabilir. Çünkü aşiret gücünü hissettirmek siyasette söz sahibi olmak ister. Dolayısıyla aynı siyasi partiyi sürekli tercih sebebi aşiret ile o parti arasında kurulan bağın güçlü olmasından kaynaklı olabilir.

Tablo 3. 63: Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?

Yaş	Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?					Toplam
	Sadece baba	Anne-baba birlikte	Kendim	Aşiret/Kabile lideri	Diğer	
18-24	Sayı 2	4	26	72	0	104
	% 1,9	3,8	25,0	69,2	,0	100,0
25-35	Sayı 0	1	30	77	0	108
	% ,0	,9	27,8	71,3	,0	100,0
36-55	Sayı 0	3	16	97	1	117
	% ,0	2,6	13,7	82,9	,9	100,0
56+	Sayı 0	1	8	62	0	71
	% ,0	1,4	11,3	87,3	,0	100,0
Toplam	Sayı 2	9	80	308	1	400
	% ,5	2,2	20,0	77,0	,2	100,0

Tüm deneklerin %77,0’si aynı siyasal partiye oy vermeye aşiret liderinin karar verdiğini belirtmiştir. Deneklerin %20,0’si ise kendi kararım demiştir. Yaşa göre, 18-24 yaş grubunda aşiret liderinin etkisi %69,2, 25-35 yaş grubunda %71,3, 36-55 yaş grubunda %82,9 ve 56 yaş ve üzeri grupta %87,3’tür (Tablo 3. 63). Yaşın yükselmesiyle de kendi başına karar verme değeri de azalım göstermektedir.

Aşiretin yaşlılar üzerindeki etkisi çok büyüktür. Yaşlı üyelerden her on kişiden dokuzu aşiret liderinin kararı doğrultusunda aynı siyasal partiyi belirlediğini söylemiştir. Diğer yaş grupları üzerinde de aşiretin halen büyük etkisi bulunmaktadır. Aşiret deneklerinin yaşı arttıkça aşirete bağlı siyasal tercih artmakta, yaşı azaldıkça da aşiret etkisinin yanında kendi tercihleri de ön plana çıkmaktadır.

3.5.5.2. Cinsiyet ve Oy Verme Davranışı

Tablo 3. 64: Oyunuzu kim kullanır?

Cinsiyet		Oyunuzu kim kullanır?		Toplam
		Kendim kullanırım	Ailemden biri kullanır	
Erkek	Sayı	282	9	291
	%	96,9	3,1	100,0
Kadın	Sayı	65	44	109
	%	59,6	40,4	100,0
Toplam	Sayı	347	53	400
	%	86,8	13,2	100,0

“Oyunuzu kim kullanır?” sorusunu erkek deneklerin %96,9’u kendim kullanırım, %3,1’i ailemden biri kullanır, kadın deneklerin %59,6’sı kendim kullanırım, %40,4’ü ailemden biri kullanır demıştır (Tablo 3. 64). Dolayısıyla kadın deneklerin oylarının aile üyeleri tarafından yönlendirildiğini ve kadınların siyasal katılımında özgür davranamadığı görülmektedir. Bunda, birincisi kadınların siyasal değerlerinin zayıf olması, ikincisi de erkek egemen ilişkilerin etkili olması düşünülebilir.

“Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?” sorusuna erkek deneklerin %22,3’ü kendim, %76,6’sı aşiret lideri, kadın deneklerin ise %13,8’i kendim, %78,0’i aşiret liderinin kararı ile aynı siyasal partiye oy verdiklerini belirtmişlerdir (Tablo 3. 65). Her iki cinsiyet üzerinde de aşiret liderinin büyük etkisinin olduğu anlaşılmakta ve bu duruma göre aynı siyasal parti tercih edilmektedir.

Tablo 3. 65: Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?

Cinsiyet		Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?					Toplam
		Sadece baba	Anne-baba birlikte	Kendim	Aşiret/Kabile lideri	Diğer	
Erkek	Sayı	1	2	65	223	0	291
	%	,3	,7	22,3	76,6	,0	100,0
Kadın	Sayı	1	7	15	85	1	109
	%	,9	6,4	13,8	78,0	,9	100,0
Toplam	Sayı	2	9	80	308	1	400
	%	,5	2,2	20,0	77,0	,2	100,0

3.5.5.3. Eğitim Durumu ve Oy Verme Davranışı

“Oyunuzu kim kullanır?” sorusuna “kendim kullanırım” diyenler ile eğitim durumu arasında doğru bir orantı vardır. Eğitim düzeyi arttıkça kendi iradesi ile oy kullandığını söyleyenlerin oranı düzenli olarak artmaktadır. “Kendim kullanırım” diyen okur-yazarların oranı %81,8 iken; üniversite mezunlarında bu oran %100’e çıkmaktadır (Tablo 3. 66). Kişinin eğitim seviyesi artıkça kullandığı oyun kendisi açısından önemi de artmaktadır. Kişi artan eğitimiyle oyunu kendisi kullanmak istemektedir. Düşük eğitilmiş kişilerde ve okuma-yazma bilmeyen kişilerin oyları aile üyelerinden biri tarafından kullanılması sakıncalı görülmemektedir. Bu durumun sebebi aşiret liderinin oylar üzerinde etkili olmasına bağlanabilir. Dolayısıyla zaten aynı partiye oy vereceğim gidip de yanlış oy kullanmayayım algısıyla oyunu aileden daha bilgili birinin kullanmasına izin verilmektedir.

Tablo 3. 66: Oyunuzu kim kullanır?

Eğitim Durumu		Oyunuzu kim kullanır?		Toplam
		Kendim kullanırım	Ailemden biri kullanır	
Okur-yazar değil	Sayı	54	33	87
	%	62,1	37,9	100,0
Okur-yazar	Sayı	45	10	55
	%	81,8	18,2	100,0
İlkokul mezunu	Sayı	97	5	102
	%	95,1	4,9	100,0
Ortaokul mezunu	Sayı	101	4	105
	%	96,2	3,8	100,0
Lise mezunu	Sayı	38	1	39
	%	97,4	2,6	100,0
Üniversite mezunu	Sayı	12	0	12
	%	100,0	,0	100,0
Toplam	Sayı	347	53	400
	%	86,8	13,2	100,0

“Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?” sorusuna okur-yazar olmayan deneklerin %89,7’si aşiret lideri, okur-yazar ve ilkokul mezunu deneklerin %90,9’u ve %83,3’ü aşiret lideri, ortaokul mezunu ve lise mezunu deneklerin %73,3’ü ve %46,2’si aşiret liderinin bu karar üzerinde etkili olduğunu söylemiştir. Üniversite mezunu deneklerin tamamı aşiret liderinin kararına uymadıklarını ve oylarını kendileri karar verdiklerini söylemişlerdir (Tablo 3. 67).

Eğitim ve aynı siyasal partiye sürekli oy verme değerine bakıldığında, eğitim durumu artıkça denek daha özgür hareket etmekte, eğitim durumu düştükçe denek aşiret liderinin kararına göre hareket etmektedir.

Tablo 3. 67: Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?

Eğitim Durumu		Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?					Toplam
		Sadece baba	Anne-baba birlikte	Kendim	Aşiret/Kabile lideri	Diğer	
Okur-yazar değil	Sayı	0	3	5	78	1	87
	%	,0	3,4	5,7	89,7	1,1	100,0
Okur-yazar	Sayı	0	0	5	50	0	55
	%	,0	,0	9,1	90,9	,0	100,0
İlkokul mezunu	Sayı	0	1	16	85	0	102
	%	,0	1,0	15,7	83,3	,0	100,0
Ortaokul mezunu	Sayı	2	2	24	77	0	105
	%	1,9	1,9	22,9	73,3	,0	100,0
Lise mezunu	Sayı	0	3	18	18	0	39
	%	,0	7,7	46,2	46,2	,0	100,0
Üniversite mezunu	Sayı	0	0	12	0	0	12
	%	,0	,0	100,0	,0	,0	100,0
Toplam	Sayı	2	9	80	308	1	400
	%	,5	2,2	20,0	77,0	,2	100,0

3.5.5.4. Yerleşim Birimi ve Oy Verme Davranışı

Kentsel alanda birey gerek denetim gerekse de modern yaşamın getirdiği değerler çerçevesinde oyunu kendisi kullanmaktadır. Kentte yaşayan deneklerden %2,9'u aileden birinin oyunu kullandığını söylemiştir. Kırsal A ve B Mahallesi'nde ise deneklerin %16,0'sı ve %17,9'u oylarının ailesinden biri tarafından kullanıldığını söylemişlerdir (Tablo 3. 68). Kentten en uzak yerleşim birimine doğru gidildikçe birbirinin yerine oy kullanma durumunda artış görülmektedir.

Tablo 3. 68: Oyunuzu kim kullanır?

Yerleşim Birimi		Oyunuzu kim kullanır?		Toplam
		Kendim kullanırım	Ailemden biri kullanır	
İlçe	Sayı	102	3	105
	%	97,1	2,9	100,0
A Mahallesi	Sayı	126	24	150
	%	84,0	16,0	100,0
B Mahallesi	Sayı	119	26	145
	%	82,1	17,9	100,0
Toplam	Sayı	347	53	400
	%	86,8	13,2	100,0

Tablo 3. 69: Sürekli aynı siyasal partiye mi oyunuzu verirsiniz?

Yerleşim Birimi		Sürekli aynı siyasal partiye mi oyunuzu verirsiniz?		Toplam
		Evet	Hayır	
İlçe	Sayı	105	0	105
	%	100,0	,0	100,0
A Mahallesi	Sayı	150	0	150
	%	100,0	,0	100,0
B Mahallesi	Sayı	144	1	145
	%	99,3	,7	100,0
Toplam	Sayı	399	1	400
	%	99,8	,2	100,0

Kırsal B Mahallesi'ndeki bir kişi haricinde tüm yerleşim birimlerinde yaşayan denekler sürekli aynı siyasal partiye oy verdiğini söylemişlerdir (Tablo 3. 69). Sürekli aynı siyasal partiye oy verme davranışı aşiret içerisinde bir gelenek halini

almış ve siyasal bir değer halini almıştır. Bu davranışın kırsal mahallelerde olduğu gibi kentte de var olması dikkat çekici bir durumdur.

Tablo 3. 70: Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?

Yerleşim Birimi		Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?					Toplam
		Sadece baba	Anne-baba birlikte	Kendim	Aşiret/Kabile lideri	Diğer	
İlçe	Sayı	1	7	63	34	0	105
	%	1,0	6,7	60,0	32,4	,0	100,0
A Mahallesi	Sayı	1	2	15	131	1	150
	%	,7	1,3	10,0	87,3	,7	100,0
B Mahallesi	Sayı	0	0	2	143	0	145
	%	,0	,0	1,4	98,6	,0	100,0
Toplam	Sayı	2	9	80	308	1	400
	%	,5	2,2	20,0	77,0	,2	100,0

“Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?” sorusuna İlçe’de yaşayan deneklerin %60’ı, A Mahallesi’nde yaşayan deneklerin %10’u ve B Mahallesi’nde yaşayan deneklerin %1,4’ü kendim karar veririm demiştir. Aşiret liderinin etkisi ilçede %32,4, A Mahallesi’nde %87,3 ve B Mahallesi’nde %98,6’dır (Tablo 3. 70).

Kentte aşiret üyesi olan kişi daha özgür hareket etmekte iken yine de aşiret liderinin etkisi kentte de kendini hissettirmektedir. Kentsel alandan en uzak kırsal alana doğru gidişte aşiretin bağları artmakta ve aşiret deneklerinin oy tercihlerini belirlemede en önemli aktör olarak görülmektedir.

3.6. Genel Değerlendirme

- Deneklerin cinsiyet özelliklerine bakıldığında, erkek deneklere daha fazla ulaşılmıştır. Bunun sebebi, aşiretin kapalı sosyal yapısı içerisinde kadın deneklere ulaşmanın zor olmasıdır.
- Eğitimde kuşaklar arasında önemli bir fark görülmektedir. Deneklerin yaşları küçüldükçe eğitim oranı da artmaktadır. Erkeklerin eğitim durumlarının

kadınlardan daha iyi olduğu görülmektedir. Ayrıca “A Mahallesi” ve “B Mahallesi’nde” hiç üniversite mezununun olmaması aşiret içerisinde özellikle kırsalda eğitim durumunun iyi olmadığını göstergesidir. Çalışmaya katılan 12 üniversite mezunu ilçede bulunmaktadır. Bu da ilçedeki aşiret üyelerinin modern yaşama açılmaya kırsal alanda ise aşiret değerlerinin daha baskın olduğu anlamına gelmektedir.

- Genel hatlarıyla bakıldığında yerleşim birimleri arasında ciddi anlamda sosyo-ekonomik fark görülmektedir. “İlçe” kırsal “A Mahallesi” ve “B Mahallesi’ne” göre daha iyi eğitim durumuna sahiptir. Eğitim durumunda, İlçe’ye daha yakın olmanın getirdiği avantaja sahip olan “A Mahallesi” “B Mahallesi’ne” göre kısmen daha iyi durumdadır.
- Ele alınan çalışmanın aktörleri bir aşiret topluluğu olduğu düşünüldüğünde, genel anlamda aşiret üyelerinin önemsenecek düzeyde siyasal konulara ilgi duydukları söylenebilir. Siyasal ilginin yaş gruplarında birbirine yakın değerler görülmesine karşın, orta yaş grubunda yüksek, yaşlı ve genç yaş grubunda ise, orta yaş grubuna göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca siyasal ilgi erkeklerde kadınlara göre; İlçe ve İlçe’ye yakın A Mahallesi’nde, B Mahallesi’ne göre daha yüksek çıkmaktadır. Bu sonuçlar siyaset bilimi alanında yapılmış benzer çalışmalara yakın sonuçlar göstermiştir.
- Deneklerin siyasi bilgilerini ölçmeye yönelik sorulan sorular çerçevesinde deneklerin siyasal bilgi düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Çalışmanın aktörleri aşiret üyeleri olduğu düşünüldüğünde siyasal bilgiye yönelik verdikleri cevapların kendi içinde önemi daha iyi anlaşılır. Çalışmada siyasal değerler etrafında oy verme davranışını şekillendiren değişkenlerden (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, yerleşim birimi) elde edilen cevapların niteliği, şimdiye kadar yapılan siyasal değer çalışmaları benzer sonuçlar doğurmuştur. Şimdiye kadar yapılmış siyasal değer içeren çalışmalar, yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip kişilerin, daha düşük sosyo-ekonomik statüdeki kişilere göre ve kentte oturanların kırsal alanlarda oturanlara göre daha yüksek siyasal ilgi ve bilgi düzeylerine sahip olduklarını ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, teknoloji alanındaki ve ulaşım ağındaki değişimlerle mesafeler kısalmış böylece bireylerin siyasi bilinci üzerinde olumlu etki

oluşturmuştur. Ayrıca kadınların erkeklere göre, genç ve yaşlıların orta yaşlılara göre daha az siyasete ilgi duydukları ve böylece siyasal bilgilerinin daha düşük kaldığı görülmektedir. Bölgedeki eğitim oranının artması, teknoloji ve ulaşım ağının gelişmesi gibi modernleşmenin dinamikleriyle siyasal bilgi düzeyinin yükselmesi, aşiretin geleneksel yapısında daha büyük değişimlerin yaşanacağını göstermektedir.

- Denekler siyasal değer açısından kendilerini büyük çoğunlukla muhafazakâr olarak tanımlamışlardır. Bu durum aşiretin geleneksel yapısıyla örtüşür bir durum olarak görülebilir. Ayrıca muhafazakârlıkla beraber özellikle kente doğru gidildikçe kendini solcu olarak tanımlayanlarda artış görülmüştür. Deneklerin yarısına yakını yönetim olarak “tek adam” yönetiminden yana olduklarını söylemiştir. Bunun yanında, deneklerin %61,8’i iki ve daha fazla partinin seçimlerde olması gerektiğini, %38,2’si de tek partinin seçime girmesi gerektiğini belirtmiştir. Tek parti ve tek adam yönetimini destekleyen deneklerin oranının yaş artıka yükseldiği görülmektedir. Buna göre aşiret üyelerinin yarısının modern yaşamın değerlerine diğer yarısının da geleneksel toplumun değerlerine daha yakın durdukları gözlemlenmiştir. Parti olarak aşiret üyeleri içerisinde en önemli değer, Adalet ve Kalkınma Partisi (%82,2), ikinci önemli değer de Halkların Demokratik Partisi’dir (%17). Aşiret içerisinde nüfus yaşlandıkça AK Parti daha çok beğenilmekte iken, nüfus gençleştikçe de HDP beğenilmektedir. Aşiret üyelerinin çoğunluğu aşiret çıkarları için oy kullandığını dile getirmiştir. Denekler yaşlandıkça aşiret değerleri için oy kullananların oranı artış göstermiş ve kadınlar erkeklere göre daha yüksek düzeyde aşiret değerlerine bağlı olarak oy kullanma amacı taşımıştır. Kadınların yüksek oranda oy kullanmaları kadınların siyasal değerlerinin modern değerler yönünde evrildiklerini değil yüksek düzeyde uyarıldıklarının göstergesidir. Ayrıca en uzak B Mahallesi’nden İlçe’ye doğru geldikçe aşiret çıkarları için oy kullanma oranı azalma göstermektedir. Denekler içerisinde bir partiyi tercihin iki ana sebepten birincisi, partideki adayın aşiretin üyesi olması, ikinci de partinin iktidar partisi olmasıdır. En uzak yerleşim birinden kente doğru gelindikçe adayın aşiret üyesi olmasının önemi azalmaktadır. İktidar olan partiyi tercih sebebi, aşiret üyeleri nezdinde daha güçlü olmasından kaynaklı olabilir. Hem kadın denekler hem de erkek

deneklerin büyük çoğunluğu bir seçim olması durumunda aşiretinden aday olan kişiye oyunu vereceğini söylemiştir. Seçim sırasında bir partiyi belirlemede ise, aşiret üyelerinin aşiretin etkisi altında oyunu belirlediğini, deneklerin yalnızca %27'sinin kendi başına karar verdiğini ve bunların da eğitilmiş kişiler ile çoğunluğu kentlerde oturan kişiler olduğunu görülmektedir. Oy verme davranışında bulunurken aşiret liderinin etkisiyle kullanılan oylarda patronaj ilişkisi %24,2 düzeyinde görülürken, deneklerin %59,2'si herhangi bir çıkar gözetmeden aşiret liderinin yönlendirmesi doğrultusunda oyunu kullandığını aktarmıştır. Burada yüksek düzeyde bir uyarılmış katılımdan bahsetmek mümkün görülmektedir. Çalışmaya katılan tüm denekler oy kullanmaktadır. Yüksek düzeyde katılımın olduğu ve özellikle kadın ve yaşlı üyelerin yerine oy kullanıldığı görülmektedir. Her iki cinsiyetin tamamı da oy kullanmaktadır. Dolayısıyla bu kadar yüksek düzeyde katılımın olması uyarılmış katılımın yüksek düzeyde yaşandığını göstermektedir. Türkiye'de yüksek düzeyde oy vermenin yaşandığı yerlerin kırsal alanlar olduğunu belirten siyaset bilimi çalışmaları sonucuya benzer sonuca ulaşmıştır. Deneklerin %99,8'inin sürekli aynı siyasal partiye oy verdiği ve aynı siyasal partiye oy vermenin kırsal alanlarda aşiret liderinin kararı ile gerçekleştiği, kentte aşiret liderinin etkisinin kırılmaya başladığı ve bireyin kimliği etrafında oluşmuş değerlerinin devreye girdiği görülmektedir.

- Modernleştirici unsurlar (eğitim, kentleşme, ulaşım, teknoloji, vb.) aşiret üyelerinin oy verme davranışları üzerinde etkili olmakta ve aşiretin geleneksel değerlerle oy vermesinin yerine modern topluma has özellikler ile oy verme davranışında bulunmasına olanak sağlayabilmektedir. Hem kentsel alanda hem de kırsal alanda çıkar ilişkisine dayalı patronaj ilişkisi görülmekte iken, bu oran kırsal alanda gerçekleşen duygusal bağ ilişkisinden daha fazla değildir. Ancak kırsal alanda aşiret üyelerinin girdiği patronaj ilişkisi aşiret üyelerinin modern toplum yapısının özelliklerine doğru bir değişim yaşadığının göstergesidir. Kırsal alanda görülen uyarılmış katılımda aşiret üyeleri özellikle B Mahallesi'nde herhangi bir çıkar gözetmeksizin aşiret liderinin etkisi altında oy kullanmaktadır.

SONUÇ

Çalışmada, bir aşiret topluluğunun oy verme davranışı bağlamında siyasal değerlerinden yola çıkarak aşiretin hangi düzeyde modern değerler yönünde bir dönüşüm yaşadığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Siyasal değerlerin oluşumunda bireyin siyasal ilgisi ve siyasal bilgisi iki önemli öncülü oluşturmaktadır. Bireyde oluşan siyasal ilgi siyasal bilgiye dönüşmekte, oluşan siyasal bilgi de siyasal değer haline almakta ve birey böylece bu değeri siyasal eylemin bir boyutu olan oy verme davranışına dönüştürmektedir.

Aşiretin temel geçim kaynağı, toprağa dayalı tarımsal faaliyetlerdir. Bunun yanında bölgede hayvancılık da tarımdan sonra gelişmiş bir geçim faaliyetidir.

Görüşülen aşiret üyeleri içinde üniversiteyi bitirenlerin oranı tüm denekler içinde %3 (görüşülen 109 kadın denek içerisinde yalnızca 1 kişi bu oranın içerisinde yer almaktadır) olarak görülmektedir. Eğitim bir toplumun değişimi için önemli bir faktör olarak görev almaktadır. Aşiret üyeleri içerisinde eğitime önem verilmediği görülmektedir. Kentleşen aşiret üyelerinin kırsal alanda yaşayan ailelere göre eğitime daha fazla önem verdiği görülmektedir.

Tüm aşiret üyeleri gençlerinin en iyi seviyelere kadar okuması gerektiğini belirtmiş, ancak bu durumun pratiğe dökülmediği görülmektedir. Kızların üniversiteye kadar okuması gerektiğini söylemelerine karşın, anket sonuçları bu durumun tersi sonuçlar göstermektedir. Kızlar ilkokul, ortaokul ve liseye kadar okumakta üniversite eğitimine gönderilmemektedir. Özellikle kırsal A ve B Mahallesi'nde hiç üniversite mezunu kadın denek bulunmamıştır. Üniversite mezunu tek kadın denek İlçede ikamet etmektedir. Dolayısıyla eğitim aşiret üyeleri için önemli bir değer olarak görülmekle birlikte uygulamada bu değer karşılığı görülmemektedir. Özellikle iki cinsiyet arasında belirgin fark görülmektedir. Kadın denekler belirli bir seviyeden sonra okuldan ayrılmaktadır. Bu durumun temel sebebi, aşiret kültürünün oluşturduğu değerlerden kaynaklıdır. "Kadınlar okuyamaz,"

“evlensin okuyup da ne yapacak,” “kötü yola düşer” gibi aşiret içerisinde benimsenmiş geleneksel değerler yüzünden kızlar okula gönderilmemektedir. Bu durumun İlçe’de de devam etmesi aşiretin değerlerini kentsel alanda da sürdürdüğünü ve değişimin çok geç yaşandığını göstermektedir.

Aşiret üyeleri içerisinde oy vermenin yüksek olması şu sebeplere bağlanabilir:

- Birincisi, deneklerin oy verme davranışına zorlayan sosyal baskılar ve duygusal bağlar ile karşı karşıya kalmalarıdır.
- İkincisi, deneklerin siyasal aktörlerin (hükümet, muhalefet vb.) almış olduğu kararlar ile kendi yaşamları arasında bağ kurmalarını ifade eden patronaj ilişkisi içerisinde maddi çıkar gözeterek oy kullanmalarıdır.

Sosyal baskı ve duygusal bağ ilişkisinin yüksek olduğu kırsal kesimlerde oy verme, kente göre daha yüksek çıkmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde bu ilişki türlerinin yaygın olması kırsal alanda da oy verme davranışının bu bölgede yüksek olmasına neden olmaktadır. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde Türkiye geneli seçime katılım oranı %86,43’iken, Şanlıurfa genelinde 80,15, Siverek’e bağlı mahallelerde %93,98’dir. Bu açıdan düşünüldüğünde deneklerin %90 üzerinde oy verme davranışında bulunması aşiretin sahip olduğu değerler göz önüne alındığında, bu durumun modernleşmenin oluşturduğu değişim ile izah edilecek bir durum olmadığını göstermektedir. Daha çok bölgenin sosyal ilişkileri ile izah edilebilecek bir durumdur.

Anket sonuçlarından, bu ilişkinin kırsal kesimde güçlü bir şekilde devam ettiği görülmektedir. “Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?” sorusuna, A Mahallesi’ndeki deneklerin %24’ü B Mahallesi’ndeki deneklerin %32,4’ü aşiret/kabile liderinin ekonomik destek verdiği için oyunu kullandığını aktarmıştır. Bu durum, kırsal kesimde patronaj ilişkisinin önemsenecek düzeyde göstermektedir.

Geleneksel liderlerin modernleşen dünyayla beraber güçlerinin ve iktidarlarının sorgulanmaya başlanması ve devletin bölgede nüfuzunu artırması aşiretin siyasal değerlerinde değişimler yaratmaktadır. Aşiret üyeleri üzerinde etkili

olan aşiret/kabile/sülale liderleri, aşiretin yaşadığı bölge için bazı taleplerde bulunmakta, aşiret üyeleri de bu talepler doğrultusunda oyunu söz konusu partiye vermektedir. Çıkara dayalı bu patronaj ilişkisi, orta düzey sosyo-ekonomik gelişmenin yaşandığı kentsel ilişki türüdür. Çalışmaya katılan aşiret üyeleri geliştirdikleri bu patronaj ilişkisi ile kendi toplulukları içerisinde ortak hareket edip çıkarları ile yerel siyasete yön vermektedir.

Ancak aşiret üyeleri ile aşiret/kabile/sülale liderleri arasındaki ilişki tamamen patronaj ilişkisiye dayanmamaktadır. Aşiret üyelerinin %59,2'si aşiret lideriyle aranının bozulmaması ve onu topluma karşı küçük düşürmemek için oy kullandığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu kesimler için oy verme davranışı, siyasal bir davranış olmaktan ziyade sosyal dayanışmaya dönük bir davranış olarak görülmektedir.

Çalışmada, aşiret/kabile liderinin aşiret üyeleri üzerinde etkisinin halen devam ettiği görülmektedir. Deneklere sorulan “Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?” sorusuna, deneklerin %73'ü aile/sülale büyüğünün kararına uyarım demiştir. “Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir?” sorusunda, aşiret üyeleri %77'lik oranla aşiret/kabile liderinin isteği üzerine aynı partiyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla aşiret lideri karar alıcı konumu taşımakta ve bu durumu daha alt birimler halinde olan kabile, sülale ve aile liderlerine ileterek aşiret üyelerinin oy verme davranışlarını şekillendirmektedir. Aşiret düzeninin geç çözülmesinin sebebi aşiret liderine bağlı kabile, sülale ve aile liderinin varlığından kaynaklı olabilir.

Aşiret düzeninde seçmenlerin önemli bir bölümünün de kişisel bağlar ve zorlamaya dayanan oy verme davranışı içinde oldukları görülmektedir. Bunların büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Ayrıca özellikle kadın deneklerde uyarılmış oy verme davranışının da çok gerisinde bir katılımdan söz edilebilir. Başkasının yerine oy kullanma aşiret üyeleri arasında görülmektedir. Erkeklerde bu oran %3,1'iken, kadınlarda ise %40,4'tür. Sandık başına giden kişi ailesinin tüm oyunu kullanabilmektedir. Kadınların neredeyse yarıya yakını kendi oyunu kendisi kullanamamakta, onların yerine başkası kullanmaktadır.

Sonuç olarak duygusal bağlar ile aşiret/kabile/sülale liderlerinin istekleri doğrultusunda aşiret üyelerinin şu sebeplerden dolayı hareket ettikleri düşünülebilir:

- Birincisi, akrabalık bağları ve aşirete duyulan aidiyet duygusu güçlüdür.
- İkincisi, aşiret üyeleri halen geleneksel lider olan aşiret liderinin gücüne inanmaktadır.

Ancak aşiret üyelerinin tümü bu ilişki ağı içerisinde değildir. Özellikle İlçe’de yaşayan deneklerin kentin getirdiği özgürlükçü havasında belli ölçülerde kendi iradeleri ile hareket edebilmektedirler.

Bütün bu bilgiler ışığında ana problemin cevabı; denekleri oy vermeye sevk eden değerlerin kişisel ve duygusal bağlılık, dayanışma, güvenlik, patronaj ilişkisiyle doğan çıkar ve siyasal değerler olduğu görülmektedir. Dolayısıyla aşiret, modernleştirici değerlerden ziyade, yüksek düzeyde geleneksel değerler ile hareket ederek oy verme davranışında bulunmaktadır.

Yaş değişkeni açısından, siyasal ilgi “genç yaş”, “orta yaş üzeri” ve “56 yaş üzeri” gruplarda düşük “orta yaş” grubunda yüksek düzeydedir. Siyasal bilgi konusunda genç yaş grubu en bilgili grup olarak gözükmektedir. Yaş arttıkça kişilerin bilgi düzeyi de azalmaktadır. Siyasal değer konusunda “genç” yaş grubundakiler orta ve yaşlı yaş grubuna göre daha demokratik değerlere yakın durmaktadır. Uyarılmış katılımı en çok uyarılan grubun gençler olduğu görülmektedir. Bölgenin geleneksel değerlerinde yaş faktörü dikkate alındığında, yaşlıların karar verici olarak gözükmeleri beklenen bir durumdur.

Siyasal değerler üzerinde en önemli fark **cinsiyeteler** arasında görülmektedir. Buna göre kadınlar erkeklere göre siyasete daha az ilgili, siyasi konular hakkında daha az bilgili, değerler konusunda daha tutucu ve muhafazakâr, oy verme davranışında daha çok uyarılan kesim olarak görülmektedir.

Bölgede **eğitim** düzeyi, teknoloji ve ulaşım ağının hızlı değişim ve gelişim geçirdiği bu dönemde, olması gereken seviyenin altında kalmaktadır. Eğitim imkânlarından yararlananların sayısı azdır. Erkek denekler üniversiteye kadar okuyabilmenin imkânlarına ancak kentsel alanda kavuşmaktadır. Kadın denekler için ise, bu durum söz konusu değildir. Üniversiteye giden tek kadın denek kent merkezinde yaşamaktadır. Kırsal alanda kadınlar en fazla liseye kadar gönderilmektedir. Aşiretin erkek egemen kültürü kadınların eğitimsizliği ile birleşerek, kadınların siyasal değerlerinin 20. yüzyılda kalmasına sebep olduğu için manipüle edilebilmelerini de kolaylaştırmaktadır.

Değişimi yaratan modern değerler (eğitim, kentleşme, vb.) aşiret üzerinde etkili olan geleneksel değerleri değiştirmede büyük sorunlar yaşamaktadır. İster farkında olsun isterse de geleneksel değerleri koruma mücadelesinin sonucunda ortaya çıksın, aşiret geleneksel değerlerin, değişim sürecinde güçlü bir şekilde direnmek istemektedir. Bu durum aşiret açısından anlaşılabilir bir durum olarak görülmelidir. Çünkü aşiret modernleştirici unsurlar sonucunda gelenek haline getirdiği değerleri bırakıp değersizleşme yaşayacağını düşünüyor olmalı ki böyle bir değişimin önünde durmaktadır. Ancak bu direnme aşiret üyelerinde özellikle de kadınlarda büyük zararlar yaratmaktadır.

Aşiret üyelerinin, daha eğitilmiş olanları daha az eğitilmiş olanlara göre siyasete daha çok ilgi göstermekte ve daha çok bilgilidirler. Modern toplum değerlerini daha çok benimsemiş ve daha az uyarıldıkları görülmektedir. Oy vermede ise, eğitim düzeyleri arasında bir fark görülmemektedir. Ancak oy vermenin türlerinde farklılık göstermektedir. Başka bir deyişle eğitim seviyesi artan kişi oy kullanırken daha az uyarılmış katılıma maruz kalmaktadır.

Yerleşim birimleri içerisinde en yüksek siyasal ilgi İlçe’de gözükürken, ardından İlçe’ye yakın A Mahallesi gelmektedir. Düşük ilgi ise İlçe’ye en uzak “B Mahallesi’nde” görülmektedir. Siyasal bilgi göreceli düzeyde en yüksek İlçe’de yaşayan deneklerde görülürken yine sırasıyla daha düşük bilgi B Mahallesi’nde ve A Mahallesi’nde görülmektedir. Modern siyasal değerleri benimseyenler en yüksek oranda İlçe’de ve İlçe’ye daha yakın A Mahallesi’nde, en düşük düzeyde B Mahallesi’nde görülmektedir. Oy verme dışında yerleşim birimleri arasında fark derin olarak görülmektedir.

Çalışmada, aşiret üyelerinin yaş, cinsiyet, eğitim ve yerleşim birimi özelliklerinin kendi içinde ciddi farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre, yaş küçüldükçe, eğitim düzeyi yükseldikçe, kadınlardan erkeklere ve kırsaldan kente doğru gidildikçe deneklerin siyasal değerleri modern siyasal değerler yönünde bir dönüşüm yaşamaktadır. Ancak, üretim ilişkisi toprağa dayanan, gelir ve eğitim düzeyi düşük çalışmaya konu olan aşiret üyelerinin -bir bütün olarak- çok güçlü bir şekilde geleneksel değerlere bağlı olduğu, bundan dolayı siyasal değerlerinin modern siyasal değerler yönünde dönüşümünün çok sınırlı kaldığı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Adak, Nurşen, *Kurumlara Sosyolojik Bakış*, ed. Sevinç Güçlü, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2015.
- Akgün, Birol, “Türkiye’de Seçmen Davranışı; Partizan Tutumlar, İdeoloji ve Ekonomik Faktörlerin Oy Vermeye Etkisi,” *Selçuk Üniversitesi İİBF Dergisi*, S. 4, (2008), 50-66.
- Altıntaş, Osman ve İsa Eliri, “Birey Toplum İlişkisinde Kent Kültürü, Kamusal Alan ve Onda Şekillenen Sanat Olgusu,” *İdil Dergisi*, Cilt. 1, S. 5, (2012), 61-74.
- Altunışık, Remzi, v.d., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Adapazarı: Sakarya Kitabevi, 2005.
- Apter, David E., *The Politics of Modernization*, The University of Chicago Press, 1965. Aktaran Cemil Oktay, *Siyaset Bilimi İncelemeleri*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- Arslan, Osman, *Kuramsal ve Tarihsel Aşamalarıyla Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği*, İstanbul: Bayrak Yayınları, 2001.
- Aydın, Nizamettin, *Dünya’da ve Türkiye’de Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2015.
- Balcı, Şükrü, Ahmet Tarhan ve Enes Bal, *Medya ve Siyasal Katılım: 2011 Genel Seçimleri Konya Araştırması*, LiteraTurk Academia Yayınları, 2013.
- Baradat, Leon, *Siyasal İdeolojiler Kökenleri ve Etkileri*, çev. Abdurrahman Aydın, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2012.
- Bauman, Zygmunt, *Siyaset Arayışı*, çev. Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları, 2000.

- Baykal, Deniz, *Siyasal Katılma Bir Davranış İncelemesi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1970.
- Bektaş, Arsev, *Siyasal Propaganda Tarihsel Evrimi ve Demokratik Toplumdaki Uygulamaları*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2002.
- Beren, Fatih, “Seçmen Tercihine Etki Eden Faktörler ve Seçim Güvenliği: Şanlıurfa Örneği,” *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt. 8, S. 1, (2013), 191-214.
- Bruinessen, Martin Van, *Agha, Shaikh and State*, New Jersey and London: Zed Books, 1992.
- Bulutay, Tuncer, “Türk Toplumsal Hayatında İktisadi ve Siyasal Gelişmeler,” *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt. 25 S. 3, (1970), 79-119.
- Çaha, Ömer, Metin Toprak ve İbrahim Dalmış, “Siyasal Parti Üyelerinde Siyasal Katılım Düzeyi; Kırıkkale Örneği,” *Yeni Türkiye Dergisi*, Cilt. 2, S. 9, (1996), 205-247.
- Çelik, Aziz, “Muhafazakâr Sosyal Politika Yönelimi: Hak Yerine Yardım-Yükümlülük Yerine Hayırseverlik,” *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, S. 42, (2010), 63-81.
- Çetintaş, Ahmet, *Aşiretlerin Sosyal Yapısı Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme (İzollu Aşireti)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2002.
- Çukurçayır, Mehmet Akif, Gülise Gökçe, “Yerel Siyaset ve Katılma Davranışı: Konya’da Katılım Eğilimleri,” *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, S. 3, (2002), 127-146.
- Deutsch, Karl, “Social Mobilization and Political Development,” *The American Political Science Review*, Vol. 55, No. 3, (1961), 493-514.
- Doğan, Özlem, *Max Weber’de Bilim ve Sosyoloji*, İstanbul: Notos Yayınevi, 2017.
- Duralı, Şaban Teoman, *Bilgi ve Değer*, ed. Şahabettin Yalçın, Ankara: Vadi Yayınları, 2002.

- Durkheim, Emile, *Toplumsal İşbölümü*, çev. Özer Ozankaya, İstanbul: Cem Yayınevi, 2006.
- Easton, David and Robert D. Hess, "The Child's Political World," *Midwest Journal of Political Science*, Vol. 6, No. 3, (1962), 229-246.
- Erdoğan, Murat, "Olağandışı Oy Verme Davranışı ve Mobilize Katılım; Güneydoğu Anadolu Proje Bölgesinde Toplu Oy Veren Köyler Üzerine Bir Araştırma," *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt. 47. S. 1, (1992), 276-310.
- Ersanlı, Büşra, Nesrin Uçarlar ve Günay Göksu Özdoğan, *Türkiye Siyasetinde Kürtler*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- Fırat, Nuri, *Aşiret ve İsyan Batının Kürt Algısı*, İstanbul: Avesta Yayınları, 2015.
- Fitcher, Joseph, *Sosyoloji Nedir?*, çev. Nilgün Çelebi, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1996.
- Fredric, W. Frey, *Regional Variations in Rural Turkey*, Report:4, 1996. Aktaran. Orhan Türkdoğan, *Doğu ve Güneydoğu Kabile-Aşiret Yapısı*, İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yayınları, 2006.
- Gökalp, Ziya, *Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler*, İstanbul: Toker Yayınları, 2013.
- Gümüş, Özlem, *Kültür, Değerler, Kişilik ve Siyasal İdeoloji Arasındaki İlişkiler: Kültürlerarası Bir Karşılaştırma*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009.
- Güven, Süleyman, "Türkiye'de Siyasal Hayata Dönüşüm ve Lider Odaklı Siyaset," *Bozok Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S. 3, (2016), 90-118.
- Huberman, Leo, *Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla*, çev. Murat Belge, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015.
- Huntington, Samuel, *Political Order in Changing Societies*, New Haven and London: Yale University Press, 1968.

- Kalaycıoğlu, Ersin, *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, 1983.
- Kalaycıoğlu, Sibel, *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, ed. Mehmet Zencirkıran, Bursa: Dora Yayınları, 2013.
- Kapani, Münci, *Politika Bilimine Giriş*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2014.
- Kaya, Mahmut, *Aşiret Modernleşmesi*, İstanbul: Çıra Yayınları, 2015.
- Kışlalı, Ahmet Taner, *Siyaset Bilimi*, Ankara: İmge Yayınevi, 2010.
- Klein, Janet, *Hamidiye Alayları İmparatorluğun Sınır Boyları ve Kürt Aşiretleri*, çev. Renan Akman, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Kocaoğlu, Mustafa, *Yerel Yönetimlerde Katılım ve Kültür Katılımcı Yerel Yönetim Anlayışının Kültürel Temelleri*, Konya: Çizgi Kitabevi, 2015.
- Korkmaz, Arif, “Değerler Sosyolojisi,” *Toplum Bilimleri Dergisi*, Cilt. 7, S. 14, (2013), 51-78.
- Köker, Levent, *Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Köse, Aynur, “2007 Seçiminin Siyasal Değer Haritası: Siyasetçilerin Söylemleri Üzerine Bir Değer Analizi,” *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 2, (2016), 611-636.
- Miessen, Markus, *Katılım Kabusu*, çev. Bülent Doğan, İstanbul: Metis Yayınları, 2013.
- Morsömbül, Şebnem, *Değerlerin Kuşaklar Arası Değişimi: Ankara Örneği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014.
- Nuhrat, Cenap, “Türkiye Köylerinde Olağandışı Oy Verme,” *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. Cilt. 26, S. 1, (1971), 219-244.

- Okta, Suat, Arzu Varlı, “Türkiye’de 1950-54 Döneminde Demokrat Parti’nin Tarım Politikası,” *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt. 28, S. 11, (2010), 1-22.
- Okta, Cemil, *Siyaset Bilimi İncelemeleri*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- Okumuş, Ejder, “Değer ve Din İstismarı,” *International Journal of Social Science*, S. 14, (2014), 13-31.
- Orhan, Esra Akay, *Toplumsal, Kültürel ve Katılımsal Boyutuyla Siyasal Davranışın Sosyo-Politik Analizi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2009.
- Özensel, Ertan, “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer,” *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt.1, S.3, (2003), 217-239.
- Özlem, Doğan, *Bilgi ve Değer*, Ed. Şahabettin Yalçın, Ankara: Vadi Yayınları, 2002.
- Özsoy, Osman, *Türkiye’de Seçmen Davranışları Etkin Propaganda*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2012.
- Öztekin, Ali, *Siyaset Bilimine Giriş*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2000.
- Özyurt, Cevat, “Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam,” *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt. 10, S. 18, (2017), 111-126.
- Persons, Talcott and Robert F. Bales, *Family Socialization and Intereaction Process*, London, 1956. Aktaran Şebnem Morsümbül, *Değerlerin Kuşaklar Arası Değişimi: Ankara Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014.
- Rose, Richard and Harve Mossawir, “Voting and Elections A Functional Analysis,” *University of Strathclyde University of Chicago Political Studies*, Vol. 15, No. 2, (1967), 173-201.
- Russell, Bertrant, *Etik, Toplum, Siyaset*, çev. Funda Sezer, İstanbul: Say Yayınları, 2014.

- Sam, Rıza, *Siyasi Değer ve Siyasal Etik Kuramsal ve Uygulamalı Bir Perspektif*, İstanbul: Ezgi Kitabevi, 2010.
- Sarıbay, Ali, *Global Bir Bakışla Politik Sosyoloji*, Ankara: Sentez Yayıncılık, 2014.
- Sarıca, Murat, *100 Soruda Siyasi Düşünce Tarihi*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1987.
- Seyidoğlu, Halil, *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*, İstanbul: Güzem Yayınları, 1995.
- Sezik, Murat, “Yerel Siyasette Siyasal Katılım, Yerel Siyasal Aktörler ve Seçmen Eğilimlerine Etki Eden Faktörler,” *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt. 3, S. 1, (2014), 21-44.
- Stokes, Donald, Angus Campbell and Warren E. Miller, “Components of Electoral Decision,” *The American Political Science Review*, No.3, (1958), 367-387.
- Temizel, Metehan, *Türkiye’de Seçmen Davranışlarında Sosyo-Psikolojik, Kültürel ve Dinsel Faktörlerin Rolü; Kuramsal ve Ampirik Bir Çalışma*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2012.
- Tokgöz, Oya, *Seçimler Siyasal Reklamlar ve Siyasal İletişim*, Ankara: İmge Kitabevi, 2010.
- Toku, Neşet, *Bilgi ve Değer*, ed. Şahabettin Yalçın, Ankara: Vadi Yayınları, 2002.
- Topal, A. Kadir, “Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir?,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt. 6, S. 1, (2004), 276-294.
- Topbaş, Hasan, “David Easton’un Siyasal Sistem Kuramı Bağlamında Siyasal Katılma: Erzurum Seçmeni Üzerine Bir Araştırma,” *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, S. 30, (2010), 81-111.
- Turan, İbrahim, Ümit Şimşek ve Hasan Aslan. “Eğitim Araştırmalarında Likert Ölçeği ve Likert-tipi Soruların Kullanımı ve Analizi,” *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 30, (2015), 186-203.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Türkdoğan, Orhan, *Doğu ve Güneydoğu Kabile-Aşiret Yapısı*, İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yayınları, 2006.

Türkdoğan, Orhan, *Günümüz Türk Toplumunda Doğu-Güneydoğu ve Kabile-Aşiret Yapısı*, Konya: Çizgi Kitabevi, 2013.

Uluç, A. Vahap ve Mithat Arman Karasu, “Kente Yerleşmiş Aşiret Üyelerinin Kentileşme Eğilimleri Üzerine Bir Çalışma: Şanlıurfa Örneği,” *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt. 13, S. 25, (2015), 201-232.

Uluç, A. Vahap, *Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Toplumsal ve Siyasal Yapısı: Mardin Örneğinde Siyasal Katılım*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

Unbehaun, Horst, *Türkiye Kırsalında Kliyentalizm ve Siyasal Katılım Datça Örneği (1923-1992)*, çev. Mehmet Öztürk, Ankara: Ütopya Yayınları, 2009.

Yalçın-Heckmann, Lale, *Kürtlerde Aşiret ve Akrabalık İlişkileri*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.

Yavaşgel, Emine, *Temsilde Adalet ve Siyasal İstikrar Açısından Seçim Sistemleri*, İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık, 2014.

Yazıcı, Mehmet, “Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri,” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt. 24, S. 1, (2014), 209-224.

Yıldız, Ahmet, “Adalet ve Kalkınma Partisinin Yeni Muhafazakâr Demokratlığı Türkiye Siyasetinde Adlandırma Problemi,” *Liberal Düşünce Dergisi*, Cilt. 1, S. 7, (2004), 5-12.

Yılmaz, Ayhan, “Seçim Dönemlerinde Oy Verme Davranışını Artırıcı İletişim Kampanyaları”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler İletişim Fakültesi Dergisi*, Cilt. 25, S. 3, (1994), 395-420.

Elektronik Kaynaklar

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları, Yüksek Seçim Kurulu (<https://sonuc.ysk.gov.tr/module/ssps.jsf>), Erişim Tarihi:12.10.2017.

Hürriyet Gazetesi, (<http://www.hurriyet.com.tr/son-dakika-guneydogu-ak-partiye-doping-oldu-40429170>), Erişim Tarihi: 17.04.2017.

Medya Takip Merkezi, (<http://www.medyatakip.com.tr/>), Erişim Tarihi: 10.10.2017.

Toplumcu Düşünce Enstitüsü (TDE) “Türk Milenyum Neslinin Siyasete Olan İlgisi” (<http://www.toplumcudusunceenstitusu.org/>), Erişim Tarihi: 15.08.2017.

TÜİK, (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059), Erişim Tarihi: 02.07.2017.

Karacadağ Türkmen Derneği, (<http://www.karacadagturkmendernegi.org/sayfa/2-turkmen-asireti.aspx#.Wk6ryd9l-M8>), Erişim Tarihi: 18.11.2016.

(<http://www.siverek.gov.tr/siverek-tarihcesi>), Erişim Tarihi: 12.12.2017.

TÜİK, (<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>), Erişim Tarihi: 12.12.2017.

(<https://sanliurfa.tarim.gov.tr/Menu/32/Siverek>), Erişim Tarihi: 12.12.2017.

EKLER

EK 1: T.C. Şanlıurfa Valiliği Anket İzin Kararı

EK 2: Anket Formu

Ek 3: Yerleşim Birimleri Özellikleri

T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
İl Emniyet Müdürlüğü

Sayı : 81865735 -33668-E.2017121209464141779
Konu : Anket Çalışması İhk.

17.12.2017

ŞANLIURFA VALİLİĞİ
(İl Yazı İşleri Müdürlüğüne)

İlgi : a)Harran Üniv. 78521740-044 sayılı yazısı
b)10/12/2017 tarih ve E.2017120814325269052 sayılı yazımız

İlgi (a) sayılı yazı ile, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Ramazan KAYMAKÇI(T.C:65548240790) isimli şahıs. yürütmekte olduğu tezi ile ilgili anket çalışması yapabilmesi için gerekli iznin verilmesini talep etmiştir.

İlgi (b) sayılı yazımız ile Emniyet Müdürlüğümüz ilgili birimlerimizden konu ile ilgili bilgi ve belgenin olup olmadığı sorulmuş, akabinde Emniyet Müdürlüğü birimlerimizde herhangi bir bilgi ve belge olmadığı anlaşılmış, Emniyet Müdürlüğü Polnet sisteminde yapılan araştırmada bahse konu şahısla ilgili kayda rastlanmamıştır.

Bu bağlamda Anket çalışması yapmak isteyen Ramazan KAYMAKÇI(T.C:65548240790) isimli şahısla ilgili çevreyi kirliletmemek, yasa geçiş erini engellemek, vatandaşları anket çalışması ile ilgili zorlamamak ve dilekçede belirtilen hususların haricinde başkaca konuların oluşmaması kaydıyla Valiliğimizce uygun görülmesi halinde, Müdürlüğümüzce Emniyet ve Asayiş yönünden herhangi bir sakınca bulunmamaktadır

Arz ederim.

Yazı İşleri Müdürlüğü
18 Aralık 2017
VALİLİ

İdris YILMAZ
İl Emniyet Müdürü a.
İl Emniyet Müdür Yardımcısı
2. Sınıf Emniyet Müdürü
E-İMZALI

e-imzalıdır.
18.12.2017

276217

Bu belgeyi aslı, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Şanlıurfa İl Emniyet Müdürlüğü Ek Hizmet Binası Güvenlik Şube
Müdürüğü

Ayrıntılı Bilgi : 276217

Telefon/fax : 505 318 63 55/25 45/414 313 55 73
e-posta :

Unvanı :
Elektronik Ağ

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDE SİYASAL DEĞER: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ ARAŞTIRMA SORULARI

Değerli Katılımcılar,

Bu anketin amacı, Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan seçmenlerin siyasal değer tutumlarının modernleşme ile ne derecede değiştiğini ortaya koymaktır. Bu nedenle, hazırlamış olduğum bu anket sorularına objektif bir şekilde cevap vermeniz beklenmektedir. Vereceğiniz cevaplar Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlamakta olduğum, “Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Siyasal Değer: Şanlıurfa Örneği” adlı yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Bundan dolayı da sorulara vereceğiniz cevaplar güvence altındadır.

Bu çalışmaya katkıda bulunup zaman ayırdığınız için şimdiden teşekkür eder, hayatınızda başarı ve mutluluklar dilerim.

Ramazan KAYMAKÇI
Yüksek Lisans Öğrencisi

A. KİŞİSEL ÖZELLİKLER

1. Yaş

☐ 18-24 ☐ 25-35 ☐ 36-55 ☐ 56+

2. Cinsiyet

☐ Erkek ☐ Kadın

3. Eğitim Durumu

☐ Okur-yazar değil ☐ Okur-yazar ☐ ilkokul mezunu ☐ Ortaokul mezunu ☐ Lise mezunu
☐ Üniversite mezunu

4. Meslek

☐ Çiftçi ☐ Ev hanımı ☐ İşçi ☐ Öğrenci ☐ İşsiz ☐ Hayvancılık
☐ Diğer...

5. Kaç dönüm araziniz vardır?

☐ 1-50 ☐ 51-100 ☐ 101-200 ☐ 200-400 ☐ 401- 800 ☐ 801+ ☐ Yok

6. Ailenin yıllık ortalama geliri ne kadardır?(TL)

☐ 0-5000 ☐ 5001-10000 ☐ 10001-20000 ☐ 20001-40000 ☐ 40001+

7. Yerleşim Birimi

☐ İlçe ☐ A Mahallesi ☐ B Mahallesi

B. SİYASAL İLGİ

8. Basın yayın yoluyla (radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?

☐ Sürekli takip ediyorum ☐ Genellikle takip ediyorum ☐ Nadiren takip ediyorum
☐ Hiç takip etmiyorum

9. Basın-yayın yoluyla(radyo, televizyon, gazete, internet) siyasi haberleri (siyasi gelişmeleri) hangi sıklıkla takip ediyorsunuz?

☐ Sürekli takip ediyorum ☐ Genellikle takip ediyorum ☐ Nadiren takip ediyorum
☐ Hiç takip etmiyorum

C. SİYASAL BİLGİ

10. Sizce demokrasi nedir?

☐ Bir kişinin yönetimi ☐ Birkaç kişinin yönetimi ☐ Halkın yönetimi ☐ Bilmiyorum
☐ Diğer...

11. Laiklik nedir?

☐ Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması ☐ Bir kişinin ülkeyi yönetmesi ☐ Diğer...
☐ Fikrim yok

12. Meclis (TBMM) kimi temsil eder?

☐ Tüm halkı ☐ Sadece belirli grupları ☐ İktidarı ☐ Diğer... ☐ Fikrim yok

13. Başbakan'ın ismini biliyor musunuz?

Adı soyadı:.....

☐ Bilmiyorum

14. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi başkanının ismini biliyor musunuz?

Ad soyadı:.....

☐ Bilmiyorum

D. SİYASAL DEĞER

15. Siyasal duruş olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

☐ Solcu ☐ Milliyetçi ☐ Laik ☐ Muhafazakâr ☐ Liberal ☐ Hiçbiri ☐ Diğer....

16. Nasıl bir yönetimden yanasınız?

☐ Demokratik bir yönetim ☐ Tek adam yönetimi ☐ Dini yönetim ☐ Diğer....

17. Politikacılara güveniyor musunuz?

☐ Güveniyorum ☐ Kararsızım ☐ Güvenmiyorum

18. Sizce Türkiye’de seçimlere kaç siyasal parti katılmalıdır?

☐ Bir ☐ İki ☐ İkiden çok ☐ Diğer...

19. En çok hangi partiyi beğeniyorsunuz?

☐ AK Parti ☐ CHP ☐ HDP ☐ MHP ☐ Diğer...

20. Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?

- ☐ Ülkenin çıkarını düşünerek oy kullanıyorum
- ☐ Aşiretimin/kabilemin çıkarlarını düşünerek oy kullanıyorum
- ☐ Ailemin çıkarlarını düşünerek oy kullanıyorum
- ☐ İlkelerine inandığım partiye oyumu veriyorum
- ☐ Diğer...

21. Bir siyasal partiye oy vermenizde o partinin hangi özelliği etkilidir?

- ☐ Partinin iktidar partisi olması oy verme kararında etkilidir
- ☐ Partinin daha önceki icraatları oy vermemde etkilidir
- ☐ Partinin dine yakınlığı oy vermemde etkilidir
- ☐ Partinin seçim vaatleri oy vermemde etkilidir
- ☐ Partinin özelliği değil de, aşiret/kabilenin tercihi oy vermemde etkilidir
- ☐ Diğer...

22. Genel olarak seçimlerde oy verdiğiniz siyasal partiyi tercih sebebiniz nedir?

- ☐ Parti ideolojisi
- ☐ Partinin liderini beğenme
- ☐ Adayın ahabımız olması
- ☐ Köyümüz ya da ailemiz için yaptığı vaatlerden dolayı
- ☐ Sülale liderimizin isteği üzerine

☐ Aşiret/Kabile liderimizin isteği üzerine

☐ Köy sahibinin isteği üzerine

☐ Diğer...

23. Aşiret/Kabilenizden bir kişi milletvekili adayı olursa oyunuzu bu kişiye mi, yoksa düşüncelerinizi beğendiniz partinin adayına mı verirsiniz?

☐ Aşiret/Kabilemden aday olan kişiye oyumu veririm

☐ Beğendiğim partinin adayına oyumu veririm

☐ Kararsızım

24. Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?

☐ Kendi başıma karar veririm ☐ Aile büyüğünün kararına uyarım ☐ Sülale büyüğümün kararına uyarım ☐ Oy kullanmam ☐ Diğer....

25. Aşiret/Kabile liderinizin istediği siyasal parti ya da adaya oyunuzu veriyorsanız bunun sebebi nedir?

☐ Aşiret/Kabile lideri ekonomik olarak bana destek olduğu için

☐ Çevremizdeki insanlara karşı onu küçük düşürmemek için

☐ Aşiret/Kabile lideri ile aramızın bozulmasını istemediğim için

☐ Aşiret/Kabile liderinin istediği partiye ya da adaya oyumu vermiyorum

E. OY VERME DAVRANIŞI VE SİYASAL DEĞER

26. Oy kullanıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

Hayır ise nedeni:.....

27. Oyunuzu kim kullanır?

☐ Kendim kullanırım ☐ Ailemden biri kullanır ☐ Aşiret/Kabile lideri ☐ Diğer...

28. Seçimlerde oyunuzu genelde hangi tarafa verirsiniz?

☐ Her seçimde oyumu sağ partilere veririm

☐ Her seçimde oyumu sol partilere veririm

☐ Her seçimde oyumu dindar partilere veririm

☐ Her seçimde oyumu milliyetçi partilere veririm

- ☐ Her seçimde değişir
- ☐ Oy kullanmıyorum
- ☐ Şimdiye kadar seçmen değildim
- ☐ Diğer...

29. Bir önceki seçimde (7 Kasım 2015 Genel seçimleri) hangi partiye oy verdiniz?

- ☐ AK Parti ☐ CHP ☐ HDP ☐ MHP ☐ Oy kullanmadım ☐ Hatırlamıyorum
- ☐ Yaşım tutmadığı için oy kullanmadım ☐ Diğer....

30. Mensup olduğunuz aşiret genel olarak aynı siyasal partiye mi oy verir?

- ☐ Evet, herkes aynı partiye oy verir
- ☐ Ara sıra aynı partiye oy verir
- ☐ Hayır, farklı partiye oy verir
- ☐ Fikrim yok

31. Sürekli aynı siyasal partiye mi oyunuzu verirsiniz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

32. Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar veriri?

- ☐ Sadece baba ☐ Anne-baba birlikte ☐ Kendim ☐ Aşiret/Kabile Lideri ☐ Diğer...

EK 3: YERLEŞİM BİRİMLERİ ÖZELLİKLERİ

İLÇE (SİVEREK)

Siverek, sönmüş bir yanardağ olan Karacadağ'ın batısında, Fırat'a doğru uzanan bölgede, Diyarbakır-Şanlıurfa-Adıyaman arasındaki üçgende kurulmuş bir şehirdir.

Siverek geçmişten günümüze kadar Sevaverak, Sebabarak, Sebabarok, Sevaverag ve Seveyda adlarıyla anılmıştır. Birçok medeniyete sahiplik yapan Siverek farklı medeniyetlerin özelliklerini taşıyarak gelişmiştir. Osmanlı yönetimine Kanuni Sultan Süleyman döneminde (1535) geçmiş ve Harput eyaletine bağlı bir kaza merkezi yapılmıştır. Osmanlı idarecileri tarafından zamanla camiler, hanlar, medreseler ve çarşılar yaptırılıp, 1908 yılında Mutasarrıflık (Osmanlıda İl ve ilçe arası bir yönetim) yapılarak Hilvan, Çermik ve Viranşehir Siverek'e bağlandı. Daha sonra Cumhuriyet dönemiyle birlikte Şanlıurfa'ya bağlanarak ilçe haline dönüşmektedir (<http://www.siverek.gov.tr/siverek tarihçesi>, 12.12.2017).

Bölge arazisinin çoğunluğunu taşlık olması, bölge halkını öncelikle küçükbaş ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine yöneltmiştir. Tarım ürünleri arasında arpa, mercimek ve buğday önemli bir yere sahiptir.

Siverek bölgesi Çin-İran-Irak üzerinden gelen İpek yolu (E-99 kolu) ve güneydoğu illerini batı illerine bağlayan (Nissibi köprüsü) D-360 yolları güzergâhındadır. E-99 yolu Avrupa- Ortadoğu-Asya arasında TIR taşımacılığının en önemli güzergâhlarından biridir. D-360 yolu ise, Adıyaman-Kâhta-Siverek-Diyarbakır arasını 120 km kısaltmakta ve bölgede daha önce feribotla yapılan ulaşımın yerine karayoluna dayalı ulaşım getirmektedir. Böylece yöre halkı daha çok iletişim ve ticaret ağına kavuşmaktadır.

Ayrıca 2007 yılında faaliyete giren ve Siverek merkeze yaklaşık 60 km uzaklıkta, Şanlıurfa GAP Havalimanı bulunmaktadır.

Siverek'in nüfusu çok hızlı bir şekilde artmaktadır. 1985 yılında şehir merkezinin nüfusu 48 333 1990'da 63 049 iken, 2000'de 126 820 olmuştur (TÜİK,

2017). Büyükşehir kanunuyla birlikte köylerin mahalleye dönüştürülmesi sonucu 2016 Siverek genel nüfusu 250 100 olmuştur.

1985-1990 nüfus sayımlarında köy nüfusu Siverek nüfusuna oranla daha fazladır. Siverek köy nüfusu 1985’de 63 812, 1990’da 70 783, 2000’de 97 282 olmuştur. 2000 ve daha sonraki yıllarda Siverek kent nüfusu köy nüfusundan sürekli daha fazla olmuştur. Kent ve köydeki bu nüfus değişimin sebebi, özellikle 90’lı yıllardaki çatışmalı ortamda köylerdeki nüfusun şehre göç etmesi ve iş bulmak amacıyla köyden kentte gerçekleşen normal göçtür.

Siverek’te sanayi gelişmemiştir. Ancak küçük ölçekli sanayi işletmeleri bulunmaktadır. Şanlıurfa’nın hayvancılık faaliyetlerinin neredeyse yarısı Siverek ilçesinde gerçekleşmektedir. Hayvan pazarı ilçe sakinleri için ticaretin döndüğü yerdir. Bununla birlikte köyden gelenler üzerine kurulu ticaret ağı, ilçe ekonomisi için çok önemli kaynaktır (<https://sanliurfa.tarim.gov.tr/Menu/32/Siverek,12.12.2017>).

İlçede eğitim oranı orta düzeydedir. Eskiden sadece ilçedekiler eğitim imkânlarından faydalanıyorken, iletişim imkânlarının el vermesi ve eğitime verilen önemin artması ile birlikte köylerden de çok sayıda kişi liseyi okumak üzere ilçeye gelmektedirler. Ayrıca Siverek’te üniversite düzeyinde iki yıllık yüksekokul ve dört yıllık üniversitenin varlığı eğitime büyük katkı vermiştir.

200 işyeri kapasiteli Siverek sanayi sitesi bulunmaktadır. Siverek’te Ticaret ve Sanayi Odası bulunmaktadır. Bununla birlikte tarımsal ürünlerden destekleme alınması için tescil işlemini gerçekleştirmek üzere, Şanlıurfa Ticaret Borsasının Tescil Şubesi bulunmaktadır.

A Mahallesi

Siverek’e uzaklığı 35 km olup, evleri kerpiç, taş ve betonarmeden oluşan toplu bir kırsal mahalledir. Ekonomik yönden gelişim göstermektedir. Taş ustalığıyla ve betonarme yapılardan oluşan maddi durumu iyi olan ailelere ait iki katlı dört beş apartman bulunmaktadır. Mahallede yaklaşık olarak 150 aile bulunmaktadır. Mahallenin nüfusu 1200’e yakındır. Mahallede bir cami ve caminin de atanmış bir imamı bulunmaktadır.

Bütün evlerde cep telefonu, televizyon ve buzdolabı bulunmaktadır. Ayrıca bazı evlerde çamaşır makinesi ve iyi durumda bazı ailelerde bulaşık makinesi bile bulunmaktadır.

Temel geçim kaynağı tarım olup, bunun yanında at yetiştiriciliği ve hayvancılık da gelişmiştir. Ekilip biçilen başlıca ürünler arpa, buğday, mercimek ve mısırdır. Ayrıca sebzeçilikte yapılmaktadır. Mahallede 300'ün üzerinde büyükbaş hayvan ve 800'üzerinde küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Mahalleliler ayrıca tarım ve hayvan üzerinden kredi almaktadırlar. Ticaretle uğraşan mahalleliler de bulunmaktadır. Şehir ile canlı hayvan ticareti ve hayvansal gıda ürünlerinin yanında iki bakkal işletmesi de bulunmaktadır. Bunun yanında mahallede bir kıraathane de bulunmaktadır. Ulaşım aracı olarak da 50'nin üzerinde otomobil, dört dolmuş ve beş transit kamyonet bulunmaktadır. Mahallenin kent ile ulaşımı asfalttan yapılmış yoldan sağlanmaktadır.

Mahallede ortaokul seviyesinde büyük bir okul mevcuttur. Çevre bazı mahallelerden de transit aracılığıyla öğrenciler gelmektedir. Mahallede eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca öğretmenlik mesleğini icra etmek için gelen memurlar bulunmaktadır.

B Mahallesi

Siverek'e uzaklığı 50 km olup, evleri kerpiç, taş ve betonarmeden oluşan toplu bir kırsal mahalledir. Maddi durumu iyi ailelere ait taş ustalığı ve betonarme yapılı iki katlı üç dört apartman bulunmaktadır. Mahallede yaklaşık olarak 120 aile bulunmaktadır. Mahallenin nüfusu 1000'in üzerindedir. Mahallede cami ve caminin de imamı bulunmaktadır.

Tüm evlerde cep telefonu, televizyon ve buzdolabı bulunmaktadır. Ayrıca çamaşır makinesi de yaygın kullanılmaya başlanmıştır.

Temel geçim kaynağı büyükbaş hayvancılık ve küçükbaş hayvancılıktır. Mahallede 1000'in üzerinde büyükbaş hayvan ve 500'ün üzerinde küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Bunun yanında tarımla uğraşan kesimlerde bulunmaktadır. Hem tarım hem de hayvancılıktan destekleme alan kişiler bulunmaktadır. Mahallede iki bakkal işletmesi bulunmaktadır. Özellikle canlı hayvan ticareti mahallede en yaygın

ticaret ilişkisidir. Ulaşım aracı olarak 20 üzerinde otomobil, beş kamyonet ve üç transit bulunmaktadır. Mahallenin kent ile olan ulaşımı asfalt yolla sağlanmaktadır.

Mahallede ortaokul düzeyinde okul mevcuttur. Mahallede eğitim seviyesi düşüktür. Öğretmenler için lojman mevcuttur. Bunu yanında servis ile kentte gidiş-geliş yapan öğretmenlerde bulunmaktadır. Öğretmenlerin önemli kesimi ücretli başka bir deyişle atanmamış öğretmenlerden oluşmaktadır.

